

АУКАТЬ сов. и несов. әүкәйләү, «әү, әү» тип кыскырыу.

АУКАТЬСЯ несов. разг. әүкәйләү, «әү, әү» тип кыскырышыу.

АУКНУТЬСЯ сов. и, однокр. «әү, әү» тип яуап кайтарыу.

АУКЦИОН м. аукцион (берәй мөлкәтте йәки тауарзы халык алдында торги менән һатыу).

АУКЦИОНИСТ м. аукционист, аукционда һатыусы.

АУКЦИОННЫЙ прил. аукцион; аукционная продажа аукциондан һатыу.

АҮЛ м. ауыл.

АУТЕНТИЧЕСКИЙ прил. см. аутентичный.

АУТЕНТИЧНОСТЬ ж. ысынлык, аутентиклек.

АУТЕНТИЧНЫЙ прил. ысын, асыл, төп, аутентик.

АФГАНЕЦ м. афган.

АФГАНКА ж. афган катын-кызы.

АФГАНСКИЙ прил. афган, Афганистан; афганский язык афган теле.

АФГАНЦЫ мн. афгандар.

АФЕРА ж. афера, хәйлә, хәйләлә эш, алдаулы эш.

АФЕРИСТ м. аферист, аферасы.

АФЕРИСТКА ж. аферистка.

АФИША ж. афиша.

АФИШИРОВАТЬ несов. что кешеләргә күрһәтеү, белдерәү, кешеләр күрһен тип эшләү.

АФОРИЗМ м. афоризм, хикмәтле һүз (тәрән мәғәнәлә кыска әйтәм).

АФОРИСТИЧЕСКИЙ, АФОРИСТИЧНЫЙ прил. афористик; афоризм характердәге; афористическое выражение афористик әйтәм.

АФРИКАНСКИЙ прил. африка, Африка; африканские пустыни Африка сүлдәре.

АФРИКАНЦЫ мн. африкандар, африкалылар.

АФФЕКТ м. аффект, ярһыу, үз-үзен белештермәү (асыузан, куркыузан һ. б.).

АФФЕКТАЦИЯ ж. артык кылану, яһалмалык, кылансыклык.

АФФЕКТИРОВАННЫЙ прил. тәбиғи булмаған, куйыртылған, яһалма.

АФФИКС м. лингв. ялғау, аффикс.

АХ межд. әх, ох, ух (шатлык, һокланыу, куркыу һ. б. тойғоларзы сағылдырыусы ымлыклар); ах, как красиво! әх, ниндәй матур!; ах, я забыл! ох, онотканмын!

АХАТЬ несов. разг. ах-вах киләү, ахылдау (напр. от сожаления); таң калыу, гәжәпләнәү (напр. от удивления, восторга).

АХИЛЛЕСОВ: ахиллесеова пята ауырткан ер, йомшак як.

АХИНЕЯ ж. разг. мәғәнәһез һүз, буш

һүз, сафсата; нести ахинейо сафсата һатыу.

АХНУТЬ сов. и однокр. ахылдап куйыу; таң калып (йәки гәжәпләнәп) тороу.

АХТИ межд. уст.: не ахти какой разг. әллә кем түгел, әллә ниндәй түгел; не ахти как разг. бик шәптән түгел.

АЦЕТИЛЕН м. хим. ацетилен (углерод менән водородтан торған яһыусан ағыулы төһөз газ).

АЦЕТИЛЕНОВЫЙ прил. ацетилен; ацетиленовый запах ацетилен есе.

АЦЕТОН м. хим. ацетон (төһөз шыйыклык хәләндәге органик берләшмә).

АШҮГ м. ашуг (Кавказ халыктарында йырсы, халык йырсыһы).

АЭРАРИЙ м. мед. аэрарий (һауа ванналары алыу өсөн яһалған махсус майзан).

АЭРАЦИЯ ж. аэрация (һауа алмашыныу, һауа булыу).

АЭРОДИНАМИКА ж. аэродинамика (һауа һәм газдарзың хәрәкәтен, предмет-тәргә тәһсирен тикшерә торған фән).

АЭРОДИНАМИЧЕСКИЙ прил. аэродинамика; аэродинамический институт аэродинамика институты.

АЭРОДРОМ м. аэродром.

АЭРОДРОМНЫЙ прил. аэродром; аэродромная площадь аэродром майзаны.

АЭРОКЛУБ м. аэроклуб (авиация эштәрен өйрәнәүселәр клубы).

АЭРОЛОГИЧЕСКИЙ прил. аэрология; аэрологическая наука аэрология фәне.

АЭРОЛОГИЯ ж. аэрология (атмосфераның юғары катлаулары өйрәнә торған фән).

АЭРОМАЯК м. аэромаяк (осоусыларға юл күрһәтеү өсөн бейек башняләргә урынлаштырылған якты маяк).

АЭРОНАВИГАЦИЯ ж. аэронавигация (һауа караптары билдәләнгән юлдан алып барыузы өйрәнә торған фән).

АЭРОНАВТ м. книжн. аэронавт (осоусы кеше).

АЭРОНАВТИКА ж. аэронавтика (осоу тураһындағы фән).

АЭРОПЛАН м. аэроплан.

АЭРОПОРТ м. аэропорт (1. зур аэродром; 2. күп һауа юлдары осраша торған пункт).

АЭРОПОЧТА ж. аэропочта, һауа почтаһы.

АЭРОСАНИ только мн. аэросаналар.

АЭРОСЁВ м. с.-х. самолёттан сәсеү.

АЭРОСТАТ м. аэростат, һауа шары.

АЭРОСЪЁМКА ж. аэросъёмка, самолёттан фотоға төшөрәү.

АЭРОТРАНСПОРТ м. аэротранспорт, һауа транспорты.

АЭРОФОТОСНИМОК м. аэрофоторәсем, аэрофотоһүрәт (самолёттан төшөрәп алынған рәсем).

АЭРОФОТОСЪЁМКА ж. аэрофотосъёмка

Б

Б частица см. бы; если б я знал (әгәр) белгән буһам, белгән буһамсы.

БА межд. атак, бәрәкәт, бәй; ба, когә я вижу! атак, кемде күрәүем!

БАБА 1 ж. 1. уст. прост. (женщина, жена) бисә; 2. уст. обл. (старуха, бабушка) әбей; жили-были дед да баба фольк. борон-борон заманда бер әбей менән бабай бул-

ған; 3. презр. (о слабохарактерном мужчине) бисә; не будь бабой бисәләр һымак булма; ◇ баба-яғ фольк. мәскәй, убырлы карсык; бой-баба ут бисә; каменная баба археол. тораташ; снежная баба кар бабай.

БАБА II ж. тех. сыбай тукмағы.

БАБА III ж. кул. тәмле ақ күмәс.

БАБАХНУТЬ сов. и однокр. разг. I. (издаты звук) шарт итеп калыу; шарт итеп атып ебәреу; гөрһөлдәу; 2. кого-что и без доп. (стукнуть) хундыруу, шап иттерәу, тон-дороу.

БАБАШКА ж. полигр. бабашка (харф йыйганда буш урындарзы тултыра торған шакмат).

БАББИТ м. тех. баббит (подшипниктар койоу өсөн кулланыла торған ирет-мә).

БАББИТОВЫЙ прил. баббит; баббитовые подшипники баббит подшипниктар.

БАБИЙ прил. бисә; бабье дело бисәләр эше; ◇ бабье лето әбейзәр сыуағы.

БАБКА I ж. I. разг. (бабушка) карт инәй, олсәй; 2. уст. (повивальная бабка) кендек инәе (йәки әбейе), кендекәй.

БАБКА II ж. I. анат. (надкопытный сустав) йәкәл, бәкәл, йәкәл һейәге; 2. (игральная кость) йәкәл, өнтәй; игра в бабки йәкәл уйнау.

БАБКА III ж. тех. кысқыс (токарный станокта эшкәртелә торған деталде кысқы өсөн).

БАБКА IV ж. с.-х. һоңдан, шәпкә.

БАБОЧКА ж. I. зоол. күбәләк; 2. перен. разг. (галстук) бабочка (бант һымак галстук).

БАБУШКА ж. I. (мать отца, матери) олсәй; 2. (старая женщина) әбей, әбекәй; ◇ это ещё бабушка надвое сказала икеле әле, билдәле түгел; әллә була, әллә юк әле.

БАГАЖ м. I. багаж, йөк; ручной багаж кул йөгә; 2. перен. белем, белем запасы; умственный багаж белем запасы.

БАГАЖНИК м. багажник.

БАГАЖНЫЙ прил. багаж, йөк; багажный вагон багаж вагоны; багажная квитанция багаж квитанцияһы.

БАГЕТ м. багет (рамкалар һ. б. яһау өсөн кулланыла торған тар планка).

БАГОР м. багор.

БАГРИТЬ несов. кого-что I. (вытаскивать из воды багром) багор менән (һыузан) сығарыу; 2. (ловить рыбу багром) һалдаулау, һалдау, багор менән балык тотоу.

БАГРОВЕТЬ несов. кызарыу, бурзат-кызыл төскә инеү; кызара бүртеү (о человеке).

БАГРОВЫЙ прил. бурзат-кызыл, куйы-кызыл.

БАГРЯНЕТЬ несов. I. (виднеться — о чём-л. багряном) кызарып тороу, алһыуланып тороу; 2. (становиться багряным) кызылланыу, алһыулануу.

БАГРЯНЕЦ м. поэт. бурзат-кызыл (төҫ).

БАГРЯНИТЬ несов. что куйы-кызыл төскә буяу (йәки мануу).

БАГРЯНЫЙ прил. поэт. см. багровый.

БАГУЛЬНИК м. бот. һазанак.

БАДАН м. бот. бадан, монгол сәйе.

БАДЬЯ ж. ағас күнәк, қозоқ күнәге.

БАЗ м. мал азбары.

БАЗА ж. I. архит. һигез; база колонны колоннаның һигезе; 2. (основа) һигез; социальная база социаль һигез; 3. база, һигез; техническая база техник һигез; сырьевая база сырьә базаһы; кормовая база животноводства мал азығы базаһы; товарная база тауар базаһы; авиационная база воен. авиация базаһы; туристская база туристәр базаһы.

БАЗАЛЬТ м. мин. базальт (тау токомо).

БАЗАЛЬТОВЫЙ прил. базальт; базальтовые скалы базальт каялары.

БАЗАР м. базар.

БАЗАРНЫЙ прил. базар; базарный день базар көн.

БАЗЕДОВ: базедова боләзнә мед. базедов ауырыуы (калкан бизе ауырыуы).

БАЗИРОВАТЬ несов. что һигезләү, базировать итеү.

БАЗИРОВАТЬСЯ несов. I. на чём һигезләнеү, таяныу; 2. на что, воен. урынлашыу; флот базировался на морскую крепость флот дингез һығытмаһында урынлашкан.

БАЗИС м. I. см. база I; 2. филос. базис.

БАЙ I м. ист. бай.

БАЙ II, БАЙ-БАЙ межд. бәү-бәү, әүәй-әүәй; порә бай-бай бәү-бәү итергә вақыт.

БАЙБАК м. I. зоол. һыуыр, байбак; 2. перен. (лентяй) ата ялкау, нәкәҫ.

БАЙДАРКА ж. спорт. байдарка (бер кешелек кәмә).

БАЙКА ж. текст. байка (туқыма). **БАЙКОВЫЙ прил.** байка; байковое одеяло байка одеял.

БАЙРАМ м. байрам.

БАК I м. бак; бак для воды һыу багы.

БАК II м. мор. бак (пароход палубаһының алғы өлөшө).

БАКАЛЕЙНЫЙ прил. бакалея; бакалейный магазин бакалея магазине.

БАКАЛЕЙЩИК м. бакалеясы.

БАКАЛЕЯ ж. бакалея (сәй, шәкәр, он, ярма кеүек азык-түлек тауарзары).

БАКЕН м. бакен.

БАКЕНБАРДЫ мн. (ед. бакенбарда ж.) сикә һакалы.

БАКЕНЩИК м. бакенсе.

БАКИ мн. см. бакенбарды.

БАККАРА с. нескл. баккара (юғары сорт хрусталь); ваза баккара баккара ваза.

БАКЛАГА ж. баклага (ясы калай һауыт).

БАКЛАЖАН м. бот. баклажан.

БАКЛАЖАННЫЙ прил. бот. баклажан; баклажанная икра баклажан икраһы.

БАКЛАН м. зоол. баклан (диңгез кошо).

БАКЛУШИ: бить баклуши разг. эт һуғарыу, ел кыууу.

БАКТЕРИАЛЬНЫЙ прил. I. бактерия; бактериальная инфекция бактерия эләгеү; 2. (содержащий бактерии) бактериаль, бактериалы; бактериальные удобрения бактериялы ашламалар.

БАКТЕРИЗОВАТЬ сов. и несов. что бактериялаштыруу.

БАКТЕРИЙНЫЙ прил. см. бактериальный 1; бактериальные препараты бактерия препараттары.

БАКТЕРИОЛОГ м. бактериолог, бактериология ғалиме (йәки белгесе).

БАКТЕРИОЛОГИЧЕСКИЙ прил. 1. бактериология; бактериологический институт бактериология институты; 2. бактериология; бактериологическое оружие бактериология жорал.

БАКТЕРИОЛОГИЯ ж. бактериология (бактериялар, микробтар тураһындағы фән).

БАКТЕРИОФАГ м. мед. бактериофаг (бактерияларҙы үлтөрә торған матдә).

БАКТЕРИЯ ж. бактерия.

БАЛ м. бал (бейеүле, тансалы кисә); ♦ көнчен бал бөгтө-китте, вәссәләм.

БАЛАБОЛКА разг. 1. м. и ж. (болтун, болтунья) лығырзык, бушбоғаз; 2. ж. (ви-сьюлька, подвеска) сук, сасак.

БАЛАГАН м. балаган (1. һатыу итеу һ. б. өсөн ваҡытлыса яһалған такта ала-сык, кыуыш; 2. йәрминкәләргә төрлө та-маша һәм уйындар күрһәтәү өсөн эшлән-гән такта бина; 3. уйын, тамаша, кәмит; 4. перен. художество яғынан түбән театр тамашаһы).

БАЛАГАННЫЙ прил. балаган; балаган-ный шут балаган мээкәсеһе.

БАЛАГУР м. разг. шаталак, мәрәкәсе (кеше), шырмый.

БАЛАГУРИТЬ несов. разг. мәрәкәләү, мәрәкә һөйләү; он весь вѣчер балагурил ул кис буйына мәрәкә һөйләп ултырҙы.

БАЛАГУРСТВО с. разг. шаталактык; мәрәкә короу.

БАЛАЛАЕЧНИК м. балалайкасы, бала-лайкала уйнаусы.

БАЛАЛАЕЧНЫЙ прил. балалайка; ба-лалаечная струна балалайка кылы.

БАЛАЛАЙКА ж. балалайка.

БАЛАМУТИТЬ несов. разг. 1. что (му-тить) болғатыу, бурьякландырыу; бала-мүтиять воду һыу болғатыу; 2. кого-что (вызывать смятение) котко таратыу (йәки һалыу), ғәйбәт таратып тәртипһезлек ты-зырыу.

БАЛАНС I м. 1. (равновесие, уравновеши-вание) тинҗә торош, тура тороу, тигезлек; 2. бухг. баланс; годовой баланс йылдык баланс; торговый баланс сауза балансы; ♦ активный баланс фин. актив баланс (кер-ремедең сығымдан артык булыуы); пассив-ный баланс фин. пассив баланс (керремедең сығымдан көм булыуы).

БАЛАНС II м. собир. (брѣвна) баланс (целлюлоза заводтары өсөн әзерләнгән ағас материал).

БАЛАНСИР м. тех. балансир (1. сәғәт-тәрҙә маятник хезмәтен үтәүсе төп ре-гулятор; 2. рычагтың бер төрө).

БАЛАНСИРОВАНИЕ с. см. балансиро-вать.

БАЛАНСИРОВАТЬ несов. 1. на чѣм и без доп. (сохранять равновесие) тигезлек һак-лау; балансировать на проболоке сым өстөндә тигезлек һаклап йығылмай тороу; 2. что, тех. (уравновешивать) тигез хәлгә

килтереу; 3. что, бухг. баланс сығарыу (йәки яһау).

БАЛАНСОВЫЙ прил. баланс; балансо-вый отчет баланс отчеты.

БАЛАХОН м. 1. балахон (киң озон ха-лат); 2. разг. (плохо шитая одежда) шал-бай, шалбык кейем.

БАЛБЕС м. презр. һиңмай, һалам-тор-хан, һоддак.

БАЛДА ж. 1. (молот) балға (зур сүкеш); 2. прост. бран. алыот, анра.

БАЛДАХИН м. сымылдык, балдахин.

БАЛЕРИНА ж. балерина.

БАЛЕТ м. балет (1. театраль бейеү сәнгәте; 2. бейеүгә, хәрәкәткә королған спектакль; 3. ошондай спектакль өсөн язылған музыкаль әсәр).

БАЛЕТМЕЙСТЕР м. балетмейстер (ба-лет бейеүзәрән куйыусы, балет бейеүзәре-нә өйрәтәүсе).

БАЛЕТНЫЙ прил. балет; балетная шко-ла балет мәктәбе.

БАЛКА I ж. урза, өрлөк.

БАЛКА II ж. (овраг) йырын.

БАЛКАРЕЦ м. балкар.

БАЛКАРКА ж. балкар катын-кызы.

БАЛКАРСКИЙ прил. балкар; балкарский язык балкар теле.

БАЛКАРЦЫ мн. балкарзәр.

БАЛКОН м. балкон.

БАЛКОННЫЙ прил. балкон; балконная дверь балкон ишеге.

БАЛЛ м. 1. балл (берәй табигәт күре-нешенең көсөн, кеүәтен үлсәү берәмеге); вѣтер в шесть баллов алты балға еткән ел; 2. (отметка) балл (укыусыларҙың белемен һәм тәртибен баһалаусы билдә); 3. спорт. балл (ярыштарға ирешелгән өлгәшеүзәрҙе баһалау билдәһе).

БАЛЛАДА ж. баллада (1. лит. легенда йәки әкиәт сюжетенә язылған шиғри әсәр; 2. музыкаль әсәр).

БАЛЛАСТ м. 1. балласт (тигезләк йәки һалмактык һаклау өсөн һалынған йөк); 2. ж.-д. балласт (тимер юл шпалдары астына һалына торған кырсынташ, көм); 3. перен. артык йөк.

БАЛЛИСТИКА ж. баллистика (1. воен. туп, снарядтәрҙең осоу закондарын өйрә-нәүсе фән; 2. теоретик механиканың ауыр есемдәрҙең хәрәкәт закондарын өйрәнәүсе бүлеге).

БАЛЛИСТИЧЕСКИЙ прил. баллистик; баллистическая ракета баллистик ракета.

БАЛЛОН м. баллон (1. төрлө шыйыктык; тар йәки газ өсөн эшләнгән быяла, металл йәки резина һауыт; 2. һауа тұлты-рылған резина шин; 3. ав. аэростаттың газ үткәрмәй торған тышы).

БАЛЛОТИРОВАНИЕ с. см. баллотиро-вать.

БАЛЛОТИРОВАТЬ несов. кого-что һай-лау, тауыш биреу.

БАЛЛОТИРОВАТЬСЯ несов. 1. һайлануу, тауышка куйылыу; 2. страд. к баллотиро-вать.

БАЛЛОТИРОВАКА ж. см. баллотировать; баллотировка прошля успешно тауыш би-реу унышы үтте.

БАЛЛЬНЫЙ прил. балл; балльная система балл системаны.

БАЛЛЬНЫЙ беренсе яртыны нан менен килген кушма нүзүзүзүзү «баллы» мөңгөнөн аңлаткан икенсе өлчө. мөң. пятабалльная система оцёнки знаний белем дэрэжөнөн баһалауза биш баллы система.

БАЛОВАННЫЙ прил. иркө, иркөлөп боздолган.

БАЛОВАТЬ несов. кого-что (нежить) иркөлөү, иркөлөтөп бозоу, алдынан алыу, яман өйрөтөү; котортоу; баловать ребёнка баланы яман өйрөтөү.

БАЛОВАТЬСЯ несов. шаярыу, котороу; не балуйся! шаярма!

БАЛОВЕНЬ м. 1. (любимчик) иркө, назлы; 2. (шалун) шаян, шук.

БАЛОВНИК м. разг. см. баловень 2.

БАЛОВНИЦА женск. р. к баловник.

БАЛОВСТВО с. 1. см. баловать; 2. (шалости) шаянлык, шуклык.

БАЛОЧНЫЙ прил. тех. урзалык, өрлөклөк.

БАЛЫК м. кызыл балык (каклаган кызыл балыктын ырт ите).

БАЛЬЗАМ м. 1. (пахучее смолистое вещество) бэлзэм; 2. перен. уст. йыуаныс, күнөл азыгы.

БАЛЬЗАМИН м. бот. бохар кынаһы, кына гөлө.

БАЛЬЗАМИННЫЙ, БАЛЬЗАМИНОВЫЙ прил. бохар кынаһы; бальзаминный запах бохар кынаһы өсө.

БАЛЬЗАМИРОВАНИЕ с. см. бальзамировать.

БАЛЬЗАМИРОВАТЬ несов. кого-что бэлзэмлөү (майеттэрзе сереүзөн наклау өсөн).

БАЛЬНЕОЛОГ м. мед. бальнеолог (бальнеология белгесе).

БАЛЬНЕОЛОГИЧЕСКИЙ прил. мед. бальнеологик; бальнеологический курорт бальнеологик курорт.

БАЛЬНЕОЛОГИЯ ж. мед. бальнеология (минераль йыузарзың, лэмдэрзең химик составын өйрөнө һәм улар менән дауалау ысулдарын тикшерэ торған фән).

БАЛЫНЫЙ прил. бал; балыный костюм бал костюме, балда кейэ торған костюм.

БАЛОСТРАДА ж. архит. балюстрада (балкондарзағы, баскыстарзағы рәшәткә, тирәс).

БАМБУК м. бамбук.

БАМБУКОВЫЙ прил. бамбук; бамбуковая трость бамбук таяк.

БАНАЛЬНОСТЬ ж. күп сәйнәлгән һүз, искергән фекер.

БАНАЛЬНЫЙ прил. күп сәйнәлгән, искергән; банальный сюжет күп сәйнәлгән сюжет.

БАНАН м. банан (үсөмлөгө һәм емеше).

БАНАНОВЫЙ прил. банан; банановый лист банан япрағы.

БАНДА ж. банда; банда преступников енайәтселәр банданы.

БАНДАЖ м. бандаж (1. мед. эсте күтәртеү, көүзөңөң берәр ағзаһын нормаль торошта һаклар өсөн куланыла торған махсус билбау; 2. тех. машина частаренә,

вагон тагәрмәстәрәнә һ. б. кейзерлә торған металл тугын, шин).

БАНДАЖНЫЙ прил. бандаж; бандажная мастерская бандаж мастерской.

БАНДЕРОЛЬ ж. бандероль (кағызға төрөп, почта аша ебәрелгән төрлө документ һәм шуларзы төргән кағыз; пошлина түләнәнгән күрһәтеү өсөн тауарға йәбештерелгән кағыз).

БАНДИТ м. бандит.

БАНДИТИЗМ м. бандитлек, юлбасарлык.

БАНДИТСКИЙ прил. бандит; бандитская шайка бандиттәр шайканы.

БАНДУРА ж. бандура (украин халкының кыллы музыка коралы).

БАНДУРИСТ м. бандурасы, бандурала уйнаусы.

БАНК м. 1. фин. (учреждение) банк; государственный банк дәүләт банкыһы; 2. карт. (вид азартной игры) банк (кәрт уйынының бер төрө); 3. карт. банк (кәрт уйнағанда уртаға һала торған акса).

БАНКА I ж. 1. (сосуд) банка (һауыт); 2. мед. обычно мн. банки банка; ставить банки банка һалыу (йәки ултыртуу).

БАНКА II ж. мор. (мель) һайлык.

БАНКЕТ I м. банкет (тантаналы һый мәжлесе).

БАНКЕТ II м. тех. банкет (берәй королманы емереләүзән һаклау өсөн һалынған тупрак йәки таш өймө).

БАНКИР м. банкир (капиталистик илдәрзә банк хужаһы йәки банк акционерө).

БАНКИРСКИЙ прил. банкир; банкирская контора банкирзәр контораны.

БАНКНОТ м. фин. банкнот (1. СССР-за акса урынына йөрөй торған банк билете; 2. капиталистик илдәрзә банкылар тарафынан сыгарыла торған кағыз акса).

БАНКОВСКИЙ, БАНКОВЫЙ прил. банк; банковый капитал банк капиталы; банковский служащий банк хөзмәткәре.

БАНКРОТ м. банкрот (1. бурыска батып бөлгән кеше; 2. перен. үз карашын яклай алмай һәләкәткә ораған кеше; өстөнә йөкләнгән вәзифаларзы үтәй алмаған кеше).

БАНКРОТСТВО с. 1. банкротлык, бөлгөнлөк; 2. перен. (идея яғынан) һажизлек; һәләкәткә орау, емереләү.

БАННЫЙ прил. мунса; банное мыло мунса һабыны; ♦ пристал как банный лист һағыз кеүек йәбеште лә ятты, һағызак булдын инде.

БАНТ м. бант.

БАШЧИК м. мунсасы, мунса хөзмәтсене.

БАШЦИЦА женск. р. к башчик.

БАНЯ ж. мунса; беля ак мунса; чёрная баня кара мунса; ♦ задать баню кому әрләү, кыззырыу.

БАОБАБ м. бот. баобаб (тропик ағас).

БАПТИЗМ м. рел. баптизм (христиан диненең бер мәһәбенең тәғлимәте).

БАПТИСТ м. рел. баптист (баптизм әйәреүсе кеше).

БАПТИСТКА ж. рел. баптистка.

* **БАР** I м. (ресторан) бар (кескенә рестран).

БАР II м. физ. бар (атмосфера басымын үлсөү беремеге).

БАРАБАН м. барабан (1. музыка коралы; 2. тех. төрлө машиналарга нэм механизм-дөргө эсе кыуыш цилиндр; 3. архит. бинаның цилиндр рәүешендә йәки күп кырлы ител эшлэнгән югары өлөшө).

БАРАБАНИТЬ несов. I. (стучать) тыптырзатыу; 2. что и без доп., перен. (громко и неискусно играть—напр. на рояле) дыңгырзатыу.

БАРАБАНИЙ прил. барабан; барабанный бой барабан каккан тауыш; \diamond барабанная перепонка анат. колак ярыһы.

БАРАБАНИЩИК м. барабансы, барабан кағыусы.

БАРАК м. барак (1. күп кешелек бакытлы торлак; 2. больницаның айырым бер бүлгө, күп вакытта йогошло ауырыулар өсөн буда).

БАРАН м. I. (самец овцы) һарык төкәһе; годовалый баран баран төкә; холощёный баран беселгән (йәки көйзөрөлгән) төкә; 2. (дикий) тыр һарығы; \diamond уставиться как баран на новые ворота анрайып тороу, аңшайып тороу; как баран уперся серёште лә катты.

БАРАНИЙ прил. төкә, һарык; баранный рог төкә мөгөзө; баранья котлета һарык итенән бешерелгән котлет; \diamond в бараний рог согнуть бөгөп алыу, баш эйзереу.

БАРАНИНА ж. һарык (йәки куй) ите.

БАРАНКА ж. I. керәндил; 2. перен. баранка (автомобиль руле).

БАРАНТА ж. уст. (угон скота) барымта.

БАРАХЛО с. разг. собир. I. (старые вещи) алам-һалам, иске-мошко; 2. разг. (негодные вещи) сүп-сар (яракһыз эйбер).

БАРАХТАНЬЕ с. см. барахтаться.

БАРАХТАТЬСЯ несов. разг. туландау, тыпырсыныу, тарбандау; барахтаться в воде һыуза тарбандау.

БАРАЧНЫЙ прил. барак; барачная постройка барак йорт (йәки өй).

БАРАШЕК м. I. һарык бәрәсе (йәки бәрәне); 2. (мех) бәрәс (йәки бәрән) тиреһе; 3. тех. ике колаклы гайка; 4. мн. барашки (волны) тулкын күбеге (йәки ялы); 5. мн. барашки (облака) шәкәрә болоттар.

БАРАШКОВЫЙ прил. бәрәс тиреһе; барашковая шапка бәрәс тиреһенән тегелгән бүрек.

БАРБАРИС м. барбарис (кыуағы һәм емеше).

БАРБАРИСОВЫЙ прил. барбарис; барбарисовое варенье барбарис вареньеһе.

БАРБОС м. разг. барбос (йорт эте).

БАРД м. I. ист. бард (боронго келттергә йырсы-шағир); 2. уст. шағир.

БАРДА ж. төпрә (аракы, һыра яһағандағы калдык).

БАРЕЛЬЕФ м. барельеф (ясылык өстөнә кабаттып төшөрөлгән скульптура һүрәте).

БАРЖА ж. баржа.

БАРИЙ м. хим. барий (химик элемент, металл).

БАРИН м. уст. барин (1. помещик, дворян, баяр; 2. эфәнде, хужа; 3. перен. эш

ләргә яратмаусы кеше); \diamond сидеть барином барин булып ултырыу (дөйөм эшкә катнашмау).

БАРИТОН м. муз. баритон (1. ирзәрзәң уртаса калын тауышы; шул тауыш менән йырлаусы; 2. тынлы музыка коралының бер төрө).

БАРИТОНАЛЬНЫЙ прил. баритонға якын; баритональный тенор баритонға якын тенор.

БАРИЧ м. уст. I. (сын барина) байбетсә, барин малайы; 2. см. барин I, 3.

БАРКА ж. барка (баржанан бәләкәй йөк кәмәһе).

БАРКАРОЛА ж. муз. баркарола (Венеция кәмәселәренең йыры һәм шул стилдә азылған музыкаль эсәр).

БАРКАС м. баркас (1. зур кайык, йөк кәмәһе; 2. бәләкәс судно).

БАРОГРАФ м. физ. барограф (атмосфера басымын үзе азып барған торған барометр).

БАРОККО с. нескл. иск. барокко (17-18 быуаттарга Көнбайыш Европа; архитектураһында декоратив стиль).

БАРОМЕТР м. барометр (1. атмосфера басымын үлсәү приборы; 2. берәй нәмәне билдәләү үлсәмә).

БАРОМЕТРИЧЕСКИЙ прил. барометр; барометрические данные барометр күрһәтмәләре.

БАРОН м. ист. барон (дворян титулы).

БАРОНЕССА ж. ист. баронесса (барон катыны йәки кызы).

БАРОНСТВО с. баронлыҡ, барон булыу.

БАРОЧНЫЙ прил. барка; барочный якорь барка якорө.

БАРАЖ м. ав. барраж (самолётка каршы һауала яһалған төрлө тоткарлыҡтар).

БАРАЖИРОВАТЬ несов. ав. барражировать итеу, һауаны күзәтеу һәм һаклау (дошман авиацияһынан).

БАРИКАДА ж. баррикада.

БАРИКАДИРОВАТЬ несов. что баррикадалау, баррикада менән бүлеу.

БАРИКАДНЫЙ прил. баррикада; барикадный бой баррикада һуғышы.

БАРС м. каплан.

БАРСКИЙ прил. барин; барская усадьба барин усадьбаһы; барские замашки бариндәрсә кылануу.

БАРСОВЫЙ прил. каплан; барсовая шкура каплан тиреһе.

БАРСТВЕННЫЙ прил. тәкәббер, бариндәрсә эре, һауалы.

БАРСТВО с. I. собир. ист. баярзәр, дворяндәр, помещиктәр; 2. (высокомерие) һауалылык, эрелек, башкаларға түбәнһетеп карау; 3. (изнеженность) артык назлылык.

БАРСТВОВАТЬ несов. эшһез (йәки гәмһез) йәшәу, барин булып йәшәу.

БАРСУК м. бурһык.

БАРСУЧИЙ прил. бурһык; барсучий жир бурһык майы.

БАРХАНЫ мн. (ед. бархан м.) ком таузары.

БАРХАТ м. бәрхәт.

БАРХАТИСТЫЙ прил. I. бәрхәт һымак йөмшәк; бархатистая кожа бәрхәт һымак

йомшак тән; 2. *перен.* (о голосе) яғымлы, йомшак.

БАРХАТНЫЙ *прил.* 1. бәрхәт; бәрхәтөе плаһте бәрхәт күлдәк; 2. *перен. см.* бархатистый 2; \diamond бәрхәтний сезбн көньякта көзгө айзар (*сентябрь, октябрь*).

БАРХОТКА *ж.* бәрхәт тасма.

БАРЧОНОК, БАРЧУК *м.* баяр (йәки помешик) балаһы, барин улы.

БАРЩИНА *ж. ист.* барщина (крепостной крепостандәрҙең помещиктәрғә мәжбури эшләүе).

БАРЩИННЫЙ *прил.* барщина; бәрщинный труд барщина хезмәте.

БАРЫНЯ *ж.* 1. барин катыны, бай бисә, бикә; 2. (*песня и пляска*) барыня (*рус халык йыры һәм шул йырга бейеу*).

БАРЫШ *м.* табыш, файза.

БАРЫШНИК *м.* алып-һатар.

БАРЫШНИЧАТЬ *несов.* алып-һатыу мәнән файза итеү (йәки күреү).

БАРЫШНИЧЕСТВО *с.* алып-һатар кәсебе.

БАРЫШНЯ *ж.* 1. барин кызы; 2. *уст.* (в обращении) туташ.

БАРЬЕР *м.* 1. спорт. кәртә, барьер; 2. (*перегородка*) тәпәш койма, барьер; 3. *перен.* (*препятствие, помеха*) тоткарлык, каршылык; тамбөжәнне барьеры *ж.* тамбөжә тәткарлыктары (бер илдән икенсе илгә сығарылған тауарҙарға һалына торған налог).

БАС *м.* бас (1. ирҙәрҙең иң калын тауышы; 2. шундай тауыш мәнән йырлаусы; 3. түбән регистрле музыка коралы).

БАСЕННЫЙ *прил.* мәсәл; бәсенный стиль мәсәл стиле.

БАСИСТЫЙ *прил.* калын тауышлы.

БАСИТЬ *несов.* разг. калын тауыш мәнән һөйләү (йәки йырлау).

БАСКАК *м. ист.* баскак (*татар ханлығы заманында һалым йыйыусы*).

БАСКЕТБОЛ *м.* баскетбол.

БАСКЕТБОЛИСТ *м.* баскетболсы.

БАСКЕТБОЛИСТКА *ж.* баскетболистка.

БАСКЕТБОЛЬНЫЙ *прил.* баскетбол; баскетбольная команда баскетбол командалы.

БАСМА *ж.* басма (*сәс буяуы*).

БАСМАЧ *м. ист.* басмасы.

БАСМАЧЕСКИЙ *прил. ист.* басмасы; басмаческий отряд басмасылар отряде.

БАСМАЧЕСТВО *с. ист.* басмасылар.

БАСНОПИСЕЦ *м.* мәсәл языусы.

БАСНОСЛОВНЫЙ *прил. разг.* (*неимоверный, сказочный*) сиктән тыш, әзәм ышанмаһлык, башка һыймаһлык; баснословный урожай сиктән тыш мул урожай.

БАСНЯ *ж.* 1. лит. мәсәл; 2. *обычно мн.* басни (*вымысел*) уйзырма, ялған; \diamond соловый баснями не кормят *посл.* йыр тамак туйзырмай.

БАСОВИТЫЙ *прил. см.* бәсәстый.

БАСОВЫЙ *прил.* бас; бәсөвий ключ муз. бас аскысы.

БАСОН *м.* кәйтән, шимә тасма (йәки шнур, ука).

БАССЕЙН *м.* 1. бассейн (һыу йыйылыр

өсөн яһаған урын); 2. *геогр.* бассейн (бөтә кушылдыктары мәнән йылғаны эсенә алған территория); бассейн Днепра Днепр бассейне; 3. *геол.* бассейн (*ер асты байлыктары яткылығы территорияһы*).

БАСТА *межд.* бөтте, етте, булды.

БАСТИОН *м. воен.* бастион (биш мөйөшлө хәрби нығытма).

БАСТОВАТЬ *несов.* эш ташлау, забастовка яһау.

БАСТУЮЩИЙ *прич.* эш ташлаусы, забастовкала катнашыусы.

БАТАЛИСТ *м. иск.* баталист (*һуғыш күренештәрән төшөрөүсә художник*).

БАТАЛИЯ *ж.* 1. *воен. уст.* һуғыш, бәрелеш; 2. *ирон.* ыҙғыш, талаш.

БАТАЛЬНЫЙ *прил. иск.* һуғыш күренештәрән һүрәтләндерөүсә; батальная живопись һуғыш күренештәрән һүрәтләндерөүсә живопись.

БАТАЛЬОН *м.* батальон.

БАТАЛЬОННЫЙ *прил.* батальон; батальонный комиссар батальон комиссары.

БАТАРЕЙНЫЙ *прил.* батарея; батаре́йный огонь батарея уты.

БАТАРЕЯ *ж.* батарея (1. *воен.* артиллерияла бер нисә орудиемән торған хәрби берәмек һәм уның урынлашқан позицияһы; 2. *эл.* үз-ара берләштерелгән бер нисә гальваник элемент йәки аккумулятор; 3. *тех.* бер төрлө кисәктәрҙең, элементтарҙең кушылыуынан торған королма).

БАТАТ *м. бот.* батат, татлы картуф (йылы ят үсемлеге).

БАТИСТ *м.* батист (*туҡыма*).

БАТИСТОВЫЙ *прил.* батист; батистовая рубашка батист күлдәк.

БАТИСФЕРА *ж. мор.* батисфера (*диңгез тәрәнлектәрән өйрәнәү өсөн кулланыла торған корос камера*).

БАТМАН *м. ист.* батман (*боронғо ауырлык үлсәүе*).

БАТОГ *м. уст.* 1. (*трость*) таяк; 2. (*прут для наказания*) һуктырыу таяғы, сыбығы.

БАТОМЕТР *м. мор.* батометр (*диңгезтең, күлдөң төрлө тәрәнлегенән һыу алыу приборы*).

БАТОН *м.* батон (1. *озонса булка*; 2. *озонса перәник, шоколад*).

БАТРАК *м.* ялсы, батрак.

БАТРАЦКИЙ, БАТРАЧЕСКИЙ *прил.* батрак; батрацкий труд батрактар хезмәте.

БАТРАЧЕСТВО *с.* 1. (*занятие батрака*) ялсылык, батраклык; 2. *собр.* (батраки) ялсылар, батрактар.

БАТРАЧИТЬ *несов.* батраклык итеү, ялсы булып эшләү.

БАТРАЧКА *ж.* батрачка.

БАТЮШКА *м.* 1. *уст.* (отец) атай; 2. *уст.* (*обращение*) атакай; 3. (*священник*) поп; \diamond батюшки! атакай!

БАУЛ *м.* юл һандығы.

БАХ *межд.* звукоподр. шарт, шап, донк.

БАХАТЬ *несов. см.* баһнүтә.

БАХВАЛ *м. разг.* мактансык, кукыр.

БАХВАЛИТЬСЯ *несов. разг.* мактану, шапырынуу.

БАХВАЛЬСТВО *с. разг.* мактансыклык, мактану, шапырыну.

БАХНУТЬ *сов. прост.* 1. шарт (йәки доңк) итеү; гөрһөлдәп куйу; бахнул вистрел шарт итеп атылып китте; 2. *кого-что* (стукнуть) тондору, кундырыу, атып бәреү, шап итеп һуғып ебәреү; бахнуть стакан об пол стаканды изәнгә тондору; бахнуть по головѣ башна кундырыу.

БАХНУТЬСЯ *сов. разг.* (удариться) шап (йәки лап) итеп барып төшөү, гөрһөлдәп йығылыу (йәки бәрелеү).

БАХРОМА *жс.* сасақ; сасаклы тазма; занавѣска с бахромой сасаклы шаршау.

БАХТАРМА *жс.* (внутренняя сторона шкуры животного) күк ит, итләү (тиреңә эске яғы).

БАХЧА *жс.* бакса.

БАХЧЕВӨД *м.* баксасы.

БАХЧЕВӨДСТВО *с.* баксасылык.

БАХЧЕВОЙ *прил.* бакса; бахчевые культу́ры бакса культуралары (кауын-карбуз һ. б.).

БАЦ *межд.* звукоподр. шалт, салт, доңк.

БАЦИЛЛА *жс.* бацилла (таякса формалындагы микроб); бацилла брюшного тифа корһак тифе бациллаһы.

БАШЕННЫЙ *прил.* башня; башенные часы башня сәғәте.

БАШИБУЗУК *м.* 1. *ист.* башыбозок (18-19 быуаттарға Төркиялә регулар булмаған ғәскәр һалдаты); 2. *перен.* (разбойник) башкисәр, юлбасар.

БАШКА *жс. прост.* баш.

БАШҚИР *м.* башкорт.

БАШҚИРКА *жс.* башкорт катын-кызы.

БАШҚИРСКИЙ *прил.* башкорт, Башкортостан; башкирский язык башкорт теле.

БАШҚИРЫ *мн.* башкорттар.

БАШКОВИТЫЙ; *прил.* разг. башлы, асыллы.

БАШЛЫК *м.* башлык (баш кейеме).

БАШМАК *м.* башмак (1. аяк кейеме; 2. *тех.* коралдың осон һақлау өсөн кейзереп куя торған тимер; 3. *тех.* вагондарҙы туктатыу өсөн рельс өстөнә һалына торған кулайлама); ◇ у жени под башмаком катыны типкәһендә, катынының коло.

БАШМАЧНИК *м.* уст. башмак тегеүсе.

БАШМАЧНЫЙ *прил.* башмак; башмачная колодка башмак калыбы.

БАШНЯ *жс.* башня.

БАШТАН *м. см.* бахча.

башу наст. *вр. от* басыть.

БАЮ-БАЙ, БАЮ-БАЮШКИ-БАЮ, БАЮШКИ-БАЮ *межд.* элли-бәлли, бәү-бәү, бәлли-бәү.

БАЮКАНЬЕ *с. см.* баюкать.

БАЮКАТЬ *несов. кого-что* бәү-бәү иттерәү, көйләп бәүетәү.

бая, баю *и т. д. род., дат. п. и т. д. ед. от* бай I.

БАЯН *м.* баян.

БАЯНИСТ *м.* баянсы, баянист, баянда уйнаусы.

БИТЕЛЬНОСТЬ *жс.* һаклык, уяулык, һизгерлек.

БИТЕЛЬНЫЙ *прил.* һак, уяу, һизгер.

БЕГ *м.* 1. югерәү, югереш; на бегу юге-

рәп барышлай; бег на сто метров йөз метрга югерәү; 2. *мн.* бегá спорт. (гонки) бәйге, ат сабыштырыу; ◇ быть в бегáх касып йөрәү.

БЕГАНЬЕ *с. см.* бегать I.

БЕГАТЬ *несов.* 1. югереп йөрәү; бегать взад и вперед унда-бында югереп йөрәү; 2. *за кем* калмай йөрәү, йөрәү; артынан йөрәү (ухаживать); 3. *перен.* (о быстром движении) ялт-йолт итеп тору, уйнажлап тору, югереп йөрәү; егб пальцы бегают по клавишам басмактар өстөндә бармактары югереп йөрәй; глаза егб так и бегают күззәрә ялт-йолт итеп тора; ◇ мурáшки по спине бегают тән эсәле-һуыуыклы булып китә.

БЕГЕМОТ *м.* бегемот.

БЕГЛЕЦ *м.* каскын, касак.

БЕГЛОСТЬ *жс.* тизлек, йәһәтлек, югереклек, йылдамлык.

БЕГЛЫЙ *прил.* 1. (свободный, не затруднённый) югерек, еңел, тиз; беглое чтение югерек уку; 2. (поверхностный) өстән-өстән генә; беглый обзор өстән-өстән генә күзәтеп сығыу; 3. *в знач. суц.* беглый *м. уст.* каскын; ◇ беглый огонь воен. тәртипһез йыш ут асыу; беглые гласные лингв. төшөп калыусан һузынкылар.

БЕГЛЯНКА *женск. р.* к беглец.

БЕГОВОЙ *прил.* салпыр; бәйге; югерешәү, ярыш; беговая лошадь бәйге аты; беговая дорожка югерешәү юлы; беговые коньки ярыш конькизәрә.

БЕГОМ *нареч.* югереп, югертеп, тиз генә; бежать бегом югереп барыу.

БЕГОНИЯ *жс. бот.* бегония, әзрәс гөл (декоратив үсемлек).

БЕГОТНЯ *жс.* югерешәү, сыпрандау, ығы-зығы килеү.

БЕГСТВО *с.* касыу, касып китеү; спастись бегством касып котолоу; обратить в бегство касырға мәжбүр итеү.

бегу, бегут наст. *вр. от* бежать.

БЕГУН *м.* 1. спорт. (о человеке) югерек, шәп югерәүсе; 2. (о коне) салпыр, шәп йөрәүсе; 3. *мн.* бегуны *тех.* бегун (руда һ. б. материалды онтау өсөн кулайлаштырылған зур суйын йәки тащ тәғәрмәстәр).

БЕГУНЯ *женск. р.* к бегун I.

БЕГУЧИЙ *прил.* югерек, йор; бегучий ручей югерек шишмә.

БЕДА *жс.* бәлә, каза, бәлә-каза; ◇ беда как... бик; на беду бәләгә харшы, бәхетһезлеккә харшы; не беда зарар юк, хуркырлык урын юк; просто беда! аптыраш!; что за беда! борсолор урын юк; булһа һуң!

БЕДЛАМ *м.* *в знач. сказ. разг.* тәртипһезлек, ығы-зығы, шау-шыу; ақылдан язғандар өйө.

БЕДНЕТЬ *несов.* ярлылану, фәкирләнеү, мохтажлану.

БЕДНОСТЬ *жс.* ярлылык, фәкирлек, юксыллык.

БЕДНОТА *жс.* 1. *собр.* (неимущие люди) ярлы-яланғас, ярлы-ябағай, ярлылар, фәкир-фокара; 2. *разг.* (скудость) фәкирлек, ярлылык.

БЕДНЫЙ *прил.* 1. ярлы, фәкир, юк; бедный человек ярлы кеше; 2. *перен.* (не-

богатый по содержанию; скудный) ярлы; бедная фантазия фантазияға ярлы; 3. (жалкий) кызганыс, бахыр, меңкен.

БЕДНЯГА м. и ж. разг. бахыр, меңкен, бисара, байгош.

БЕДНЯЖКА м. и ж. разг. бахыркай, меңкенкай, бисаракай.

БЕДНЯК м. ярлы, фәхир, юк кеше.

БЕДНЯЦКИЙ прил. ярлы, фәхир; бедняцкие массы ярлылар массаны.

БЕДОВЫЙ прил. разг. шук, кыйуу, әнсайен, үткер; бедовый мальчик шук малай.

БЕДОКУРИТЬ несов. разг. тик тормау, бәлә тызуыруу, зыян эшләу.

БЕДРЕННЫЙ прил.: бедренная кость анат. бот һөйгә.

БЕДРО с. анат. 1. (часть ноги) бот; 2. (наружная сторона верхней части ноги) янбаш; с широкими бедрами кин янбашлы.

БЕДСТВЕННЫЙ прил. ауыр, кыйын, бәлә-казалы; бедственное положение ауыр хәл.

БЕДСТВОНИЕ с. бәлә-каза, афәт, зур бәхетһезлек.

БЕДСТВОВАТЬ несов. мохтажлыкта йәшәу, ярлылыкта йәшәу, ауыр көн күреу.

БЕДУИН м. бәзәуи (күсмә көрәп).

БЕЖ прил. неизм. (цвет) акһыл көрән.

БЕЖАТЬ 1. несов. югерәу; бежать со всех ног бәтә көскә югерәу; 2. сов. и несов. (спастись бегством) қасуу; бежать из плена плендән қасуу; 3. несов. перен. (о времени) үтеу; дни бегут көндәр үтә; 4. несов. (течь) ағыу; кровь бежит из раны яранан қан аға; 5. несов. (при клячении) ташуу; молоко бежит һет таша; ◇ облака бегут болоттар ағыла; тропинка бежит в гору һукмақ тауға менеп китә.

БЕЖЕВЫЙ прил. разг. акһыл көрән; бежевое платье акһыл көрән күлдәк.

БЕЖЕНЕЦ м. қасак.

БЕЖЕНКА женск. р. к беженец.

БЕЗ предлог с род. п. 1. (при указании на отсутствие чего-л.) =һоҙ (=һөҙ, =һыз, =һез), =май (=мәй); без воды жить невозмож-но һыуһыз йәшәу мөмкин түгел; без отвѣта яуапһыз; работать без олдыха ял итмәй эшләу; 2. (в отсутствие кого-л.) =дан (=дән, =зан, =зән, =нан, =нән, =тан, =тән) башка; без нас не начинайте беззән башка башламағыз; 3. (за вычетом) =дан (=дән, =зан, =зән, =нан, =нән, =тан, =тән); без пяти шесть биш минуттан аяты була; ◇ без исключения береге лә қалмай, тулығынса, бөтөнләй; без ма́лого аз тигәндә; без сомнения һис шикһез; не без пользы файҙаһыз түгел; не без то́го (чтобы) уһһыз булмаҫ.

БЕЗ- (БЕЗЪ-, БЕС-) приставка, һүзәрзең башында қилеп, нәмәнәңдер юклығын, булмағанығын белдереп қилә, мәс. безногий аякһыз; безветрие елһез көн; безгласица тауыш бөтәу.

БЕЗАВАРИЙНЫЙ прил. аварияһыз; безаварийная работа аварияһыз әш.

БЕЗАЛАБЕРНОСТЬ ж. разг. тәртипһезлек, рәтһезлек, юһезлек.

БЕЗАЛАБЕРНЫЙ прил. разг. тәртипһез, рәтһез, арамъя, шалкы, юһез; безалаберный человек шалкы кеше.

БЕЗАЛАБЕРЩИНА ж. разг. буталсык-лык, сьуалсыклык.

БЕЗАЛКОГОЛЬНЫЙ прил. алкогольһез.

БЕЗАПЕЛЛЯЦИОННЫЙ прил. 1. юр. апелляцияһыз; 2. қаршы қилә алмаҫлык, қаты, қырка.

БЕЗБЕДНЫЙ прил. мохтажлыкһыз, иркен, етеш.

БЕЗБЕЛКОВЫЙ прил. ақһымһыз, ақһым қатнашмаған.

БЕЗБИЛЕТНЫЙ прил. билетһез; безбилетный пассажир билетһез пассажир.

БЕЗБОЖИЕ с. аллаһызлык, аллаға ышанмау, динһезлек.

БЕЗБОЖНИК м. 1. аллаһыз, динһез; 2. уст. бран. оятһыз, выжданһыз, намысһыз (кеше).

БЕЗБОЖНИЦА женск. р. к безбожник.

БЕЗБОЖНЫЙ прил. 1. уст. динһез, аллаһыз таньмаусы; 2. разг. оятһыз, выжданһыз, намысһыз; безбожный враль оятһыз алдақсы.

БЕЗБОЛЕЗНЕННОСТЬ ж. ауыртыуы һизелмәгәнлек, ауыртырмағанлык.

БЕЗБОЛЕЗНЕННЫЙ прил. 1. ауыртыуһыз, ауыртырыуһыз; безболезненная операция ауыртырыуһыз үткәрелгән операция; 2. перен. еңел, аһнат, зарарһыз, зыянһыз; безболезненное решение вопроса мәсьәләне еңел (яки аһнат) хәл итеу.

БЕЗБОРОДЫЙ прил. һақалһыз, күһә.

БЕЗБОЯЗНЕННОСТЬ ж. қурқыуһызлык, қурқмағанлык, қыйыулык.

БЕЗБОЯЗНЕННЫЙ прил. қурқыуһыз, қурқыуы белмәй торған, қыйу.

БЕЗБРАЧИЕ с. яңғыз йәшәу; өйләнмәй йәшәу (о мужчине); кейәүгә сьтмай йәшәу (о женщине).

БЕЗБРАЧНЫЙ прил. өйләнмәгән, кейәүгә сьтмаған, һикаһыз.

БЕЗБРЕЖНЫЙ прил. 1. (о реке, море) ярһыз, ситһез; 2. (беспредельный) осноз-қырыһыз, икһез-сикһез.

БЕЗБРОВЫЙ прил. қашһыз; һирәк қашлы.

БЕЗВЕРИЕ с. книжн. ышанмау, ышанмай қарау; аллаға ышанмаусылык.

БЕЗВЕ́СТНЫЙ прил. 1. (неведомый) билдәһез, таныш булмаған, хәбәрһез; 2. (ничем не знаменитый) ябай ғына, данлыкһыз.

БЕЗВЕ́ТРЕННЫЙ прил. елһез, тымык.

БЕЗВЕ́ТРИЕ с. елһезлек, елһез көн, тынлык.

БЕЗВИ́ННЫЙ прил. ғәйепһез, гонаһһыз, һахатқа булған.

БЕЗВКУ́СИЕ с. зауыкһызлык, тәм белмәу; матурлықты, күркәмлекте тоя белмәу, қилешһез булуу.

БЕЗВКУ́СИЦА ж. разг. см. безвкусие.

БЕЗВКУ́СНЫЙ прил. 1. тәмһез, сөсә; безвкусная еда тәмһез аш; 2. (лишенный изящества) қилешһез, шыкһыз, ятышыһыз; 3. (о человеке) зауыкһыз; матурлықты, күркәмлекте, һәфислекте тоя белмәгән.

БЕЗВЛА́СТИЕ с. власһезлек, власть булмау.

БЕЗВЛА́СТНЫЙ прил. власһез.

БЕЗВО́ДНЫЙ прил. һыуһыз.

БЕЗВОДЬЕ с. һыуһызлыҡ, һыу булмау, һыуы аз булыу.

БЕЗВОЗВРАТНЫЙ прил. 1. книжн. (невозвратимый) кайтарыу мөмкин булмаған, мәңге кайтмаһлыҡ; 2. (не подлежащий возврату) кайтарыуһыҙ, кире кайтарылмай торған; безвозвратная ссуда кайтарыуһыҙ ссуда.

БЕЗВОЗДУШНЫЙ прил. һауаһыҙ; безвоздушное пространство һауаһыҙ буһлыҡ.

БЕЗВОЗМЕЗДНЫЙ прил. түләүһеҙ, буһлай.

БЕЗВОЛИЕ с. ихтыярһызлыҡ, ебегәнлек, йомшаклыҡ.

БЕЗВОЛОСЫЙ прил. сәһеҙ.

БЕЗВОЛЬНЫЙ прил. ихтыярһыҙ, ебегән, йомшак характерле.

БЕЗВРЕДНОСТЬ ж. зарарһызлыҡ, зыянһызлыҡ, зарарһыз (йәки зыянһыз) булыу.

БЕЗВРЕДНЫЙ прил. зарарһыз, зыянһыз.

БЕЗВРЕМЕННЫЙ прил. ваҡытһыз, иртә, ваҡытынан әлек.

БЕЗВРЕМЕНЬЕ с. книжн. ауыр ваҡыт, ауыр заман, торғонлоҡ.

БЕЗВЫЕЗДНЫЙ прил. китмәйенсә, бер ергә лә китмәйенсә; безвыездное житьё бер ергә лә китмәйенсә йәшәу.

БЕЗВЫХОДНОСТЬ ж. котолғоһозлоҡ, сараһызлыҡ, котолғоһоз булыу.

БЕЗВЫХОДНЫЙ прил. 1. (неотлучный) бер кайза ла сыкмайынса; безвыходное сидение дөма бер кайза ла сыкмайынса өйзә ултырыу; 2. котолғоһоз, сараһыз; безвыходное положение котолғоһоз хәл.

БЕЗГЛАЗЫЙ прил. күҙһеҙ.

БЕЗГЛАСНЫЙ прил. уст. 1. (лишённый речи) телһеҙ; 2. (тихий, безмолвный) тауыш-тынһыз; 3. (несмелый) һүҙһеҙ, кыйыуһыз, йыуаш.

БЕЗГОЛОВЫЙ прил. 1. (лишённый головы) башһыз, башы киҫелгән; 2. перен. (глухой) апра, минрәу, башһыз; 3. перен. (забывчивый) онотуһан, хәтерһеҙ.

БЕЗГОЛОСИЦА ж. тауыш бөтәу, тауыштан языу (йәки қалыу).

БЕЗГОЛОСЫЙ прил. тауышһыз; зәғиф, насар тауышлы; безголовый певец зәғиф тауышлы йырсы.

БЕЗГРАМОТНОСТЬ ж. 1. (неграмотность) укый-яза белмәүселек; назавлыҡ, грамотаһызлыҡ; 2. (наличие ошибок) назанлыҡ, хаталы булыу; 3. перен. (невещественность) назанлыҡ.

БЕЗГРАМОТНЫЙ прил. 1. (неграмотный) укый-яза белмәүсә, назан, грамотаһыз; 2. (с ошибками) назан, хаталы; 3. перен. (невещественный) назан.

БЕЗГРАНИЧНЫЙ прил. 1. (бесконечный) икһеҙ-сикһеҙ, оһоз-қырайһыз; безграничные степи оһоз-қырайһыз далалар; 2. перен. сиктән тыш, сикһеҙ зур; безграничная радость сикһеҙ зур шатлыҡ.

БЕЗГРЕШНОСТЬ ж. гонаһһызлыҡ, ғәйепһеҙлек, гонаһһыз булыу.

БЕЗГРЕШНЫЙ прил. гонаһһыз, ғәйепһеҙ.

БЕЗДАРННОСТЬ ж. 1. (отсутствие таланта) һәләтһеҙлек, булдыкһызлыҡ, талантһызлыҡ, юнһеҙ эшләнгәнлек; бездар-

ность кийги юне булмаған китап; 2. (о человеке) талантһыз (йәки булдыкһыз) кеше.

БЕЗДАРНЫЙ прил. 1. (лишённый таланта) булдыкһыз, һәләтһеҙ, кулынан эш килмәй торған; эшлекһеҙ; бездарный человек булдыкһыз кеше; 2. (выполненный неталантливо) талантһыз (йәки һәләтһеҙ) эшләнгән, юнһеҙ; бездарная картина талантһыз эшләнгән картина.

БЕЗДЕЙСТВЕННЫЙ прил. хәрәкәтһеҙ; тик торған; эш күрһәтмәүсә; эшһеҙ.

БЕЗДЕЙСТВИЕ с. хәрәкәтһеҙлек; тик тороу; эшһеҙлек.

БЕЗДЕЙСТВОВАТЬ несов. 1. (о человеке) тик тороу, бер ни эшләмәү; 2. эшләмәү, туктап тороу; насос испорчен и поэтому бездействует насос бөзөлгән, шуның өсөн дә эшләмәй.

БЕЗДЕЛИЦА ж. вак-төйәк, юк-бар нәмә, әһәмһеҙ нәмә.

БЕЗДЕЛУШКА ж. шақыр-шәкәт, вак-төйәк бизәу нәмәләре.

БЕЗДЕЛЬЕ с. эшһеҙлек, тик йөрөү; то-миться от безделья эшһеҙлектән интегеу (йәки йөзәу).

БЕЗДЕЛЬНИК м. разг. 1. ялкау, тик йөрөүсә; эшлекһеҙ; 2. бран. (о негодном человеке) икмәк сереткес, юнһеҙ.

БЕЗДЕЛЬНИЦА женск. р. к бездельник.

БЕЗДЕЛЬНИЧАТЬ несов. разг. эшһеҙ тик йөрөү, ялкаулыҡка һалышыу, ялкау-ланыу.

БЕЗДЕНЕЖНЫЙ прил. 1. кул аксаһыз; безденежный расчёт эк. кул аксаһыз расчёт (банк сәттарынан ғына акһаны кү-серәү юлы менән түләү); 2. разг. (бедный) акһаныҙ, акһаға мохтаж.

БЕЗДЕНЕЖЬЕ с. акһанызлыҡ, акһаға кытлыҡ, акһа юктыҡ.

БЕЗДЕТНОСТЬ ж. балаһызлыҡ, бала булмау, балаһыз булыу.

БЕЗДЕТНЫЙ прил. балаһыз, балаһы булмаған.

БЕЗДЕФИЦИТНЫЙ прил. дефицитһеҙ.

БЕЗДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ж. эшмәкәрһеҙлек, ялкаулыҡ, эштә һүлпәнлек, эшкә һалкын Һарау.

БЕЗДЕЯТЕЛЬНЫЙ прил. эшмәкәрһеҙ, эштә һүлпән; бездеятельный человек эшмәкәрһеҙ кеше.

БЕЗДНА ж. 1. төпкөл, упкын; морская бездна диңгез упкыны; 2. в знач. сказ. разг. (множественно) бик күп, сикһеҙ күп, икһеҙ-сикһеҙ, иҫәпһеҙ-һисапһыз; бездна народу бик күп халыҡ.

БЕЗДОЖДЬЕ с. ямғырһызлыҡ, яуым-төшөмһеҙ ваҡыт, королоҡ.

БЕЗДОКАЗАТЕЛЬНОСТЬ ж. дәлилһеҙлек, нигеҙһеҙлек, нигеҙһеҙ булыу; бездоказательность обвинения ғәйепләүҙең нигеҙһеҙлеге.

БЕЗДОКАЗАТЕЛЬНЫЙ прил. дәлилһеҙ, нигеҙһеҙ, иҫбат ителмәгән; бездоказательное обвинение нигеҙһеҙ ғәйепләу.

БЕЗДОМНЫЙ прил. йортһоҙ, йорт-ерһеҙ; төлөкһеҙ, төйәкһеҙ; бездомная собака төйәкһеҙ эт, эйәһеҙ эт.

БЕЗДОННЫЙ прил. 1. (не имеющий дна) төпһеҙ; 2. (чрезвычайно глубокий) бик

төрөн, төпһөз; бездбнная пронасть төпһөз уткын; \diamond бездбнная ббчка шулл. 1) (о пьющем человеке) аракы мискәне, эскесе; 2) (о вещах, связанных с большими затратами) төпһөз миска, убыр (кун көс, материал, акса талап иткән эш).

БЕЗДОРОЖЬЕ с. 1. (отсутствие дорог) юлһызлык, юлдарзың насарлығы; 2. (распутица) юл өзәләү, юл өзөк вакыт; веснее бездорожье язгы юл өзөк (вакыт).

БЕЗДОХОДНЫЙ прил. килемһөз, килем бирмәй торған.

БЕЗДУМНЫЙ прил. уйлап-нитеп тормаған, уйһыз, ғәмһөз.

БЕЗДУШИЕ с. рәхимһөзлек, шәфкәтһөзлек, каты күнеллелек.

БЕЗДУШНЫЙ прил. 1. рәхимһөз, шәфкәтһөз, каты күнелле; бездушное отношение рәхимһөзлек күрһәтеү, шәфкәтһөз мөгәмәлә итеү; бездушный человек каты күнелле кеше; 2. (холодный) һалкын, йәнһөз, күнел һалмай; бездушная игра актёров артистәрҙең күнел һалмай ғына уйнаулары.

БЕЗДЫМНЫЙ прил. төтөнһөз; бездымный порох төтөнһөз дары.

БЕЗДЫХАННЫЙ прил. йәнһөз, үле.

БЕЗЖАЛОСТНО нареч. аяуһыз (рәүештә), рәхимһөз (рәүештә), кызғануһыз, йәлләмәй.

БЕЗЖАЛОСТНОСТЬ ж. аяуһызлык, рәхимһөзлек, шәфкәтһөзлек, каты бәгерлелек, канһызлык.

БЕЗЖАЛОСТНЫЙ прил. аяуһыз, рәхимһөз, шәфкәтһөз, каты бәгерле, канһыз.

БЕЗЖИЗНЕННОСТЬ ж. 1. йәнһөзлек, үлелек, үле булыу; 2. (невыразительность) рухһызлык, дәрһөзлек, һүнгәнлек.

БЕЗЖИЗНЕННЫЙ прил. 1. (мёртвый) йәнһөз, үле, үлек; безжизненное тело үле кәүзә; 2. (невыразительный) рухһыз, дәрһөз, йәнһөз, һүнгән; безжизненный взгляд рухһыз караш.

БЕЗЗАБОТНОСТЬ ж. ғәмһөзлек, вайымһызлык, хәстәрһөзлек.

БЕЗЗАБОТНЫЙ прил. ғәмһөз, вайымһыз, хәстәрһөз, мәшәкәтһөз, уйһөз, кайғыһыз; беззаботный человек вайымһыз кеше; беззаботное детство кайғыһыз бала сак.

БЕЗЗАВЕТНЫЙ прил. йәнән кызғанмаған, үз-үзен аямаусан, физакәр, йәнә-тәнә менән бирелгән; беззаветное служение народу халыкка йәнә-тәнә менән бирелеп хезмәт итеү; беззаветная храбрость физакәр батырлык.

БЕЗЗАКОНИЕ с. 1. (отсутствии законности) законһызлык; закон бозоу; 2. (незаконный поступок) законһыз эш.

БЕЗЗАКОННЫЙ прил. законһыз, законға каршы.

БЕЗЗАСТЕНЧИВОСТЬ ж. тартынмағанлык, әрһөзлек, оятһызлык, һөмһөзлек.

БЕЗЗАСТЕНЧИВЫЙ прил. тартынуһыз, әрһөз, оятһыз, һөмһөз.

БЕЗЗАЩИТНОСТЬ ж. көсһөзлек, үзен-яклай алмау, таянысы булмау; беззащитность ребёнка баланың үзен-үзе яктарға көсө етмәү.

БЕЗЗАЩИТНЫЙ прил. көсһөз, үзен һаклай (йәки яклай) алмаған, таянысы булмаған.

БЕЗЗВЁЗДНЫЙ прил. йондозһөз; беззвёздное небо йондозһөз күк.

БЕЗЗВУЧНЫЙ прил. тауышһыз, өнһөз; беззвучный смех тауышһыз көләү.

БЕЗЗЕМЕЛЬЕ с. ерһөзлек, ергә мөхтажлык, ер кытлығы.

БЕЗЗЕМЕЛЬНЫЙ прил. ерһөз.

БЕЗЗЛОБНЫЙ прил. асыуһыз; якшы күнелле, йомшак.

БЕЗЗУБЫЙ прил. 1. тешһөз; 2. перен. йомшак, көсһөз; беззубая критика йомшак тәнжит.

БЕЗЛЁСНЫЙ прил. урманһыз, ағасһыз.

БЕЗЛЁСЬЕ с. урманһызлык, урманға ярлылык.

БЕЗЛИКИЙ прил. йөзә айырылып тормаған, асык булмаған, төсһөз, характерһөз.

БЕЗЛИСТВЕННЫЙ прил. япракһыз, шәрә.

БЕЗЛИСТНЫЙ, БЕЗЛИСТЫЙ прил. япракһыз, шәрә.

БЕЗЛИЧИЕ с., **БЕЗЛИЧНОСТЬ** ж. үзәнлекһөз, үзәнсәлекһөз булыу.

БЕЗЛИЧНЫЙ прил. 1. үзәнлекһөз, үзәнсәлекһөз; безличный человек үзәнсәлекһөз кеше; 2. грам. эйәһөз; безличный глагол эйәһөз кылым.

БЕЗЛОШАДНЫЙ прил. атыһыз.

БЕЗЛУННЫЙ прил. айһыз.

БЕЗЛЮДНЫЙ прил. кешеһөз; халык аз йәшәй торған; кеше йөрәмәй торған, тын, аулак.

БЕЗЛЮДЬЕ с. кешеһөзлек, кешеләр юклык; кеше булмау; кешеләр етешмәү.

БЕЗМЕН м. бизмән.

БЕЗМЕРНО нареч. саманһыз, сикһөз, бик.

БЕЗМЕРНЫЙ прил. үзсәүһөз; саманһыз, саманаң тыш, сикһөз; безмерная радость сикһөз шатлык.

БЕЗМОЗГЛЫЙ прил. разг. мейәһөз, анра, миндрәү.

БЕЗМОЛВИЕ с. 1. (молчание) өндәшмәү; 2. (тишина) тынлык, тауыш-тын булмау.

БЕЗМОЛВНЫЙ прил. 1. (молчаливый) өндәшмәүсән, һөйләмәүсән; өнһөз; 2. (не сопровождаемый словами) тауыш-тынһыз, һүзһөз; безмолвное согласие бер һүзһөз риза булыу; 3. перен. (спокойный, тихий) шып-шым, тын, тып-тын; безмолвный лес тып-тын урман.

БЕЗМОЛВСТВОВАТЬ несов. 1. (молчать) бер һүз өндәшмәү, һүз катмау, һүзһөз, телһөз калыу; 2. (быть тихим) тауыш-тынһыз булыу, шып-шым булыу.

БЕЗМОТОРНЫЙ прил. моторһыз.

БЕЗМЯТЕЖНОСТЬ ж. борсолмаусылык, тыныслык.

БЕЗМЯТЕЖНЫЙ прил. борсолуһыз, тып-тыныс, кайғы-хәсрәтһөз; безмятежная жизнь кайғы-хәсрәтһөз тормош.

БЕЗНАДЕЖНОСТЬ ж. өметһөзлек, ышанысһызлык.

БЕЗНАДЕЖНЫЙ прил. өметһөз, ышанысһыз.

БЕЗНАДЗОРНЫЙ прил. караусыңыз, күзөтөүсөңөз; эйнез, хужаңыз; безнадзорный ребёнок караусыңыз бая.

БЕЗНАКАЗАННЫЙ прил. язаңыз, язаңыз калдырылган, яза бирелмэй калган; безнаказанное преступление язаңыз калдырылган енайат.

БЕЗНАЛИЧНЫЙ прил.: безналичный расчёт эк. кул аксаңыз исең (йэки түлөү).

БЕЗНАЧАЛИЕ с. етөксөңөзлөк, власчезлек, власть юккык.

БЕЗНОГИЙ прил. аякңыз.

БЕЗНОСЫЙ прил. танауңыз (о человеке); немөкөңөз, моронхоз (напр. о чайнике).

БЕЗПРАВСТВЕННОСТЬ ж. эзөңөзлөк, эхлөкөңөзлөк.

БЕЗПРАВСТВЕННЫЙ прил. эзөңөз, эхлөкөңөз.

БЕЗО предлог с. без.

БЕЗОБИДНОСТЬ ж. хөтөр калдырмаçлык (йэки калмаçлык) булуы; зарарңызлык, зыянңызлык.

БЕЗОБИДНЫЙ прил. хөтөр калдырмаçлык (йэки калмаçлык), рөнйетмэй торған; зарарңыз, зыянңыз, йууаш; безобидная шүтка хөтөр калдырмаçлык шаяруу; безобидный зверёк зыянңыз йөнлек.

БЕЗОБЛАЧНЫЙ прил. 1. болотхоз, аяз; безоблачное небо болотхоз күк; 2. перен. якты; бөхөтлө; безоблачные дни якты көндөр.

БЕЗОБРАЗИЕ с. 1. (уродливость) йәмһезлек; шөкөтһезлек, шөкөмхозлөк, килбөтһезлек; 2. (возмутительное явление) эшөкөкөк, көбөхөтлөк.

БЕЗОБРАЗИТЬ несов. 1. кого-что (искажать, делать некрасивым) йәмһезлөү, шөкөмхоз итөү, шөкөтһез (йэки килбөтһез) итөп күрһөтөү; 2. прост. см. безобразничать.

БЕЗОБРАЗНИК м. разг. тыйнакңыз, тэртипһез, эшөкө.

БЕЗОБРАЗНИЧАТЬ несов. разг. тыйнакңызланыу, тэртипһезленөү, эшөкө кылаңуу, тэртипһезлек итөү.

БЕЗОБРАЗНЫЙ прил. 1. книжн. (распльывчатый) таржау; бөлөңгөрт; 2. лит. образңыз.

БЕЗОБРАЗНЫЙ прил. 1. (уродливый) йәмһез, шөкөтһез, шөкөмхоз; 2. (возмутительный) тыйнакңыз, тэртипһез, эшөкө.

БЕЗОГЛЯДНЫЙ прил. уст. 1. (необозримый) күз күреме етмөгөн; 2. (необдуманый) дыуамал, алдын-артын уйламай эшлөңгөн.

БЕЗОГОВОРОЧНЫЙ прил. бер һүзһез, бер шартңыз.

БЕЗОПАСНОСТЬ ж. хәуеф-хөтөрһезлек, хәуефһезлек, именлек, именселек; международная безопасность халык-ара именселек; охрана государственной безопасности дөүлөт именлеген наклау; техника безопасности хәуефһезлек техникаңыз.

БЕЗОПАСНЫЙ прил. 1. (надёжно защищённый) куркыңышсыз, хәуеф-хөтөрһез; безопасное место хәуеф-хөтөрһез урын; 2. (безаредный) зарарңыз, зыянңыз; безопасное средство зарарңыз средство; 3. уст. (не подвергающийся опасности) имен.

БЕЗОРУЖНЫЙ прил. 1. коралһыз; 2. перен. көсөңөз; в этом споре он оказался безоружным был бөхөстө ул көсөңөз булып сыкты.

БЕЗОСНОВАТЕЛЬНЫЙ прил. нигезһез, төпһез.

БЕЗОСТАНОВОЧНЫЙ прил. туктауңыз, тукталмайынса; өзлөкөңөз; безостановочное движение өзлөкөңөз хәрәкөт.

БЕЗОСТЫЙ прил. бот. кылсыкңыз; безостая пшеница кылсыкңыз бойзай.

БЕЗОТВЕТНЫЙ прил. 1. яуапңыз, яуап булмаған, яуапңыз калған; 2. (кроткий) баçынжы, һүз күтөрөүсөн, һүзһез-тауышһыз; он человек тихий, безответный ул йууаш, һүзһез-тауышһыз кеше.

БЕЗОТВЕТСТВЕННОСТЬ ж. яуапһызлык.

БЕЗОТВЕТСТВЕННЫЙ прил. яуапһыз; безответственное отношение к делу эшкө яуапһыз карау.

БЕЗОТВЯЗНЫЙ прил. разг. эзәрлеклөңгөн; баштан (йэки уйзан, күңөлдөн) сыкмай торған.

БЕЗОТГОВОРОЧНЫЙ прил. разг. каршылыкңыз, бөхөсөңөз, тоткарлыкңыз, бер һүзһез; дело требует безотговорочного исполнения эш бер һүзһез үтәүзе талап итө.

БЕЗОТКАЗНЫЙ прил. бер тоткарһыз, өзлөкөңөз, бер туктамай.

БЕЗОТЛАГАТЕЛЬНЫЙ прил. кисектерөүһез, кисектергеһез, ашыгыс; безотлагательные меры кисектергеһез саралар.

БЕЗОТЛУЧНЫЙ прил. ташлап китмэй торған, бер жайза китмэй торған.

БЕЗОТНОСИТЕЛЬНО нареч. сағыштырмастан, бер нәмөгө лә бәйләмәйсә; карамастан, исеңкө алмайынса; говоря безотносительно бер нәмөгө лә бәйләмәй айткәндө; безотносительно к величине дөүмөлөнө карамастан.

БЕЗОТРАДНЫЙ прил. кыуанышсыз, бер шатлыкңыз; күңөһез.

БЕЗОТЧЕТНЫЙ прил. 1. (бессознательный) аңһызлык менен, ихтыярһыз, хисап бирмәйсә эшлөңгөн; 2. (бесконтрольный) өтчөтһыз, контролһез.

БЕЗОШИБОЧНОСТЬ ж. хатаһыз булуы, хатаһызлык, дөрөслөк; безошибочность выводов һығымталарзың дөрөслөңө.

БЕЗОШИБОЧНЫЙ прил. хатаһыз, яңылышһыз, дөрөс.

БЕЗРАБОТИЦА ж. эшһезлек.

БЕЗРАБОТНЫЙ прил. 1. эшһез, эшһез калған, эш таба алмаған; 2. в знач. сущ. м. эшһез (кеше).

БЕЗРАДОСТНЫЙ прил. кыуанышсыз, бер шатлыкңыз; күңөһез.

БЕЗРАЗДЕЛЬНЫЙ прил. бүленмэй торған; тулы; безраздельное имущество бүленмэй торған мөлкөт; безраздельная власть тулы власть.

БЕЗРАЗЛИЧИЕ с. барыбер булуы, исе китмөүселек, һалкын караш, кызыкһынмау.

БЕЗРАЗЛИЧНО нареч. 1. исе китмәйсә, һалкын; относиться безразлично һалкын карау; 2. в знач. сказ. барыбер; мне это безразлично был миңөң өсөн барыбер.

БЕЗРАЗЛИЧНЫЙ прил. 1. (равнодушный) кызыктынбууһуз, халкын; безразличный взгляд халкын караш; 2. (несущественный) ябай, эһәмәиәһез; 3. (одинаковый, сплошной) бер төслө, бер төрлө, тотош.

БЕЗРАССУДНО нареч. 1. уйламайынса; дыуамал; 2. в знач. сказ. алабарманлык, акылһызык.

БЕЗРАССУДНЫЙ прил. уйламай (йәки дыуамал) эшләнгән; безрассудный поступок уйламай эшләнгән эш.

БЕЗРАССУДСТВО с. акылһызык, дыуамаллык, алабарманлык.

БЕЗРЕЗУЛЬТАТНОСТЬ ж. нәтижәһезлек, һөзөмтәһез булу; унышһызык.

БЕЗРЕЗУЛЬТАТНЫЙ прил. нәтижәһез, һөзөмтәһез; унышһыз.

БЕЗРОГИЙ прил. тухал, мүкләк, мөгөзһез; безрогая корова тухал һыйыр.

БЕЗРОДНЫЙ прил. 1. (не имеющий родственников) кәрзәш-ыруһуз, туған-тумасаһуз; безродный сирота туған-тумасаһуз етем; 2. перен. (повревший связь с народом) тыуған иле булмаған, илен югалткан, иленән айырылған; 3. уст. (неродозитый) затһыз.

БЕЗРОПОТНОСТЬ ж. һукранмаусылык, зарланмаусылык, карышмаусанлык; буйһоноусанлык, йууашлык.

БЕЗРОПОТНЫЙ прил. һукранмаған, зарланмаған; буйһоноусан, йууаш.

БЕЗРУКАВКА ж. разг. еңһез кейем.

БЕЗРУКИЙ прил. 1. кулһыз; 2. перен. (неловкий) кулапаш.

БЕЗРЫБЬЕ с. балык юклығы, балык етмәү; \diamond на безрыбье и рак рыба посл. соотв. ит юкта үпкә лә таңһык.

БЕЗУБЫТОЧНЫЙ прил. зарарһыз, зыянһыз.

БЕЗУДАРНЫЙ прил. лингв. басымһыз.

БЕЗУДЕРЖНЫЙ, **БЕЗУДЕРЖНЫЙ** прил. тыйылғыһыз, тоткарһыз; югәнһез; безудержный смех тыйылғыһыз көләү.

БЕЗУКОРИЗНЕННОСТЬ ж. тел тейзермәслек якшы булу, бер һидәй кәмселекһез булу, урын-еренә етеү.

БЕЗУКОРИЗНЕННЫЙ прил. тел тейзермәслек, һис бер кәмселекһез, урын-еренә еткерелеп эшләнгән, якшы, һәйбәт; безукоризненный человек якшы кеше.

БЕЗУМЕЦ м. 1. (безрассудный) башһыз, акылһыз, дыуамал (кеше); 2. уст. (сумасшедший) һантый, тиле, дуана (кеше).

БЕЗУМИЕ с. 1. (безрассудство) башһызык, акылһызык, дыуамал; любить до безумия үлеп ярату; 2. уст. (сумасшествие) һантыйлык, тилелек.

БЕЗУМНЫЙ прил. 1. (безрассудный) башһыз, акылһыз, дыуамал; безумная отвага дыуамал батырлык; 2. уст. (сумасшедший) ақылдан язған, акылһыз; 3. перен. разг. (очень сильный) ақылдан шашып, сиктән тыш, иҫ киткес ығк, бик.

БЕЗУМОЛЧНЫЙ прил. бер тыңғыһыз, ер туктауһыз, өзләкһез.

БЕЗУМСТВО с. см. безумие.

БЕЗУМСТВОВАТЬ несов. ақылдан шашыу, ақылын югалту; котороноу, дыуамаллану.

БЕЗУПРЕЧНОСТЬ ж. см. безукоризненность.

БЕЗУПРЕЧНЫЙ прил. см. безукоризненный.

БЕЗУСЛОВНО нареч. 1. һис шикһез, бер һүзһез; 2. в знач. вводн. сл. әлбиттә, һис шикһез.

БЕЗУСЛОВНЫЙ прил. һис шикһез, бер һүзһез; шартһыз, шарттар менән сикләnmәгән; безусловное повиновение бер һүзһез буйһоноу.

БЕЗУСПЕШНЫЙ прил. буш, файзаһыз, нәтижәһез, әрәм.

БЕЗУСТАННЫЙ прил. уст. арыу-талыуһыз, туктауһыз, өзләкһез.

БЕЗУСЫЙ прил. мыйыкһыз.

БЕЗУТЕШНЫЙ прил. йуанышыз, бөтмәс; безутешное горе бөтмәс кайғы.

БЕЗУХИЙ прил. қолажһыз.

БЕЗУЧАСТИЕ с., **БЕЗУЧАСТНОСТЬ** ж. кызыктынмау, уртаклашмау, катнашмау, халкынлык күрһәтеү.

БЕЗУЧАСТНЫЙ прил. кызыктынмаусан, халкын.

БЕЗЪЯЗЫКИЙ, **БЕЗЪЯЗЫЧНЫЙ** прил. телһез.

БЕЗЫДЕЙНОСТЬ ж. идеяһызык.

БЕЗЫДЕЙНЫЙ прил. идеяһыз; безыдейное произведение идеяһыз әсәр.

БЕЗЫЗВЕСТНОСТЬ ж. 1. уст. (неизвестность) билдәһезлек; 2. (отсутствие сведений) хәбәр булмау, хәбәрһезлек.

БЕЗЫЗВЕСТНЫЙ прил. билдәһез, таныш булмаған.

БЕЗЫМЕННЫЙ, **БЕЗЫМЯННЫЙ** прил. исемһез, исем кушылмаған; исеме билдәһез, аноним; \diamond безымянный палец сығанак бармак.

БЕЗЫНИЦИАТИВНОСТЬ ж. инициативаһызык.

БЕЗЫНИЦИАТИВНЫЙ прил. инициативаһыз.

БЕЗЫНТЕРЕСНЫЙ прил. кызык (йәки кызыклы, кызығы) булмаған.

БЕЗЫСКУСНЫЙ прил. зур оҫталығы булмаған, ябай.

БЕЗЫСКУССТВЕННОСТЬ ж. яһалмаһызык, тәбиғилек.

БЕЗЫСКУССТВЕННЫЙ прил. яһалмаһыз, тәбиғи; безыскусственная красота тәбиғи матурлык.

БЕЗЫСХОДНОСТЬ ж. котолғоһозлек, бөтмәс-төкәнмәс булу.

БЕЗЫСХОДНЫЙ прил. котолғоһоз, бөтмәс-төкәнмәс; безысходное горе бөтмәс-төкәнмәс кайғы.

БЕЙ м. бей (феодал титулы).

БЕЙКА ж. разг. әзеп.

БЕЙ(СЯ), **БЕЙТЕ(СЬ)** повел. накл. от бить (-ся).

БЕЙТ м. лит. бәйет.

БЕКАС м. зоол. һаралың (һаз қошо).

БЕКАСИННИК м. охот. вақ йәзрә.

БЕКЕША ж. уст. бекеш (арты бөрмәле пальто).

БЕКОН м. бекон (еңелсә тозланған суска ите).

БЕЛЕНА ж. тилебәрән; \diamond что ты, белены объелся? тилебәрән орлого ашаныңмы әллә?

БЕЛЁНЫЙ прил. ағартылған; акка буялған; белёный холст *текст.* ағартылған киндер; белёная хата акка буялған өй.

БЕЛЕСЫЙ прил. акһыл, хорголт-акһыл; тоноқ ак; белёсые брови акһыл каштар.

БЕЛЕТЬ несов. 1. (*становиться белым*) ағарыу, ак төскә инеү; 2. (*видеться — о чём-л. белом*) ағарып күренеү, ағарып тороу (*йәки ятыу*).

БЕЛЕТЬСЯ несов. разг. ағарып күренеү.

БЕЛИБЕРДА ж. разг. юк-бар һүз, тузға язмаған нәмә.

БЕЛИЗНА ж. аклык.

БЕЛИЛА только мн. 1. (*краска*) ак буяу; 2. (*косметические*) кершән.

БЕЛИЛЬНЫЙ прил. ағарта торған; ағартыу өсөн кулланыла торған; белильный чан ағартыу чаны.

БЕЛИЛЬНЯ ж. спец. ағартыу урыны (*цех йәки бұлма*).

БЕЛИТЬ несов. что 1. ағартыу, аклау; бурлау; белить избу өй ағартыу; белить потолок *текст.* киндер ағартыу; 2. кершән һөртөү; белить лицо биткә кершән һөртөү.

БЕЛИТЬСЯ несов. 1. (*покрывать лицо беллами*) кершән һөртөү; 2. *страд.* к белить.

БЕЛИЧИЙ прил. тейен; беличья шкүрка тейен тиреһе.

БЕЛКА ж. тейен; \diamond кружиться как белка в колесе өйрөлөп (*йәки отеләнеп*) йөрөү, көн-төн югерөү.

БЕЛКОВЫЙ прил. биол., хим. акһым; белковое вещество акһым матдә.

БЕЛЛАДОННА ж. 1. бот. эт еләге; 2. фарм. белладонна (*эт еләгенең япрак һәм тамырзырынан яһаған дарыу*).

БЕЛЛЕТРИСТ м. беллетрист (*языусы*).

БЕЛЛЕТРИСТИКА ж. беллетристика (*романдар, повестәр, хикәйәләр*).

БЕЛЛЕТРИСТИЧЕСКИЙ прил. беллетристик.

БЕЛОБИЛЕТНИК м. разг. акбилет (*сәләмәтлеге етешмәү сәбәпле, ғәскәри хезмәткә алынмаған кеше*).

БЕЛОБОРОДЫЙ прил. ак (*йәки сал*) һакаллы.

БЕЛОБРЫСЫЙ прил. разг. акшар, ситай; белокрысый мальчик акшар малай.

БЕЛОВИК м. аклама, акка язылған кулъязма.

БЕЛОВОЙ прил. акка күсереп язылған.

БЕЛОГВАРДЕЕЦ м. ипт. ак гвардеец, ак гвардиясы.

БЕЛОГВАРДЕЙСКИЙ прил. ипт. ак гвардеец; белогвардейская банда ак гвардеецтәр банданы.

БЕЛОГВАРДЕЙЩИНА ж. собир. ак гвардиясылар.

БЕЛОГЛАЗКА ж. 1. (*рыба*) сәгер балык; 2. (*птица*) аккаш тургай.

БЕЛОГОЛОВЫЙ прил. ак башлы, ак сәсле.

БЕЛОГРУДЫЙ прил. ак түшле.

БЕЛОЗОР м. бот. йондоз үлән.

БЕЛОК м. 1. ак; глазной белок күз ағы; 2. ак; белок яйца йомортка ағы; 3. биол., хим. акһым.

БЕЛОКАМЕННЫЙ прил. поэт. ак ташлы, ак таштарзан торған (*йәки һалынған*).

БЕЛОКРОВИЕ с. мед. ак канлылык (*канда ак бөртөксәләрҙең норманан артык булыуы*).

БЕЛОКУРЫЙ прил. акһыл һарғылт сәсле.

БЕЛОЛИЦЫЙ прил. ак йөзлө.

БЕЛОЛОбЫЙ прил. кашка.

БЕЛОРУС м. белорус.

БЕЛОРУСКА ж. белорус катын-кызы.

БЕЛОРУССКИЙ прил. белорус, Белоруссия; белорусский язык белорус теле.

БЕЛОРУСЫ мн. белорустар.

БЕЛОРУЧКА м. и ж. разг. ак һөйәк, эш һөймәүсе.

БЕЛОРЫБИЦА ж. акбалык.

БЕЛОСНЕЖНЫЙ прил. ап-ак, карзай ак; белоснежная скатерть ап-ак ашъяулык.

БЕЛОУС м. бот. акмыйык (*үлән*).

БЕЛОШВЕЙКА ж. бельё тегеүсе (*катын-кыз*).

БЕЛОШВЕЙНЫЙ прил. бельё тегеү; белошвейный цех бельё тегеү цехы.

БЕЛОЭМИГРАНТ м. ипт. ак эмигрант.

БЕЛОЭМИГРАНТСКИЙ прил. ипт. ак эмигрант; белоэмигрантское гнездо ак эмигранттар ояһы.

БЕЛУГА ж. кырпа (*балык*); \diamond реветь белугой ер йыртып кысқыруу, үкереп илау.

БЕЛУЖИЙ прил. кырпа; белужья икра кырпа ыуылдырығы.

БЕЛУХА ж. (*полярный дельфин*) белуха (*диңгез хайуаны*).

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЫЙ прил. 1. ак; белый медведь ак айыу; 2. (*светлый*) якты, ак; белые ночи ак төндәр; 3. в знач. суц. белые мн. актәр; белые отступил актәр сигенде; \diamond белая ворона см. ворона; белая горячка ак бизгәк (*алкоголиктәрҙә була торған ауырыу*); белое золото ак алтын (*мамык*); белое мясо тауык йәки бызау ите; белые пятна (*на карте*) ак таптар (*бер зә тикшерелмәгән йәки аз тикшерелгән райондар*); белый свет якты донъя; белые стихи рифмаһыз шигырзәр; белый уголь см. уголь; довести до белого каления ханына тоз һалыу, ханын кыззыруу; принимать белое за чёрное акты кара тейеү, акты кара итеп күреү; сказка про белого бычка см. сказка; среди бела дня көпө-көндөз; шито белыми нитками см. нитка; чёрным по белому см. чёрный.

БЕЛЬГЕЙЦ м. бельгиец.

БЕЛЬГИЙКА ж. бельгийка, бельги катын-кызы.

БЕЛЬГИЙСКИЙ прил. бельги, Бельгия; бельгийский народ бельги халкы.

БЕЛЬГИЙЦЫ мн. бельгиецтәр, бельгиялылар.

БЕЛЬЕ с. собир. бельё, кер.

БЕЛЬЕВОЙ прил. бельё; бельевой шкаф бельё шкафы.

БЕЛЬМО с. кылау, ак; \diamond как бельмо на глазу күз көйөгө булып, күзгә төшкән сүп һымак.

БЕЛЬЭТАЖ м. бельэтаж (1. өйҙөң икенсе каты; 2. театр. партёрзан юғары ярус).

БЕЛЯК м. ак куян.

БЕНГАЛЕЦ м. бенгал.
БЕНГАЛКА ж. бенгал катын-кызы.
БЕНГАЛЬСКИЙ прил. бенгал, Бенгалия; бенгальский язык бенгал теле; \diamond бенгальский огонь бенгал уты (ак йэки төрлө төс биреп балкыган фейерверк уты).
БЕНГАЛЬЦЫ мн. бенгалдар.
БЕНЕФИС м. театр. бенефис (берэй актёр йә актрисаның талантын, осталығын хөрмәтләп, уның исеменә бағышлан куйылган спектакль).
БЕНЕФИСНЫЙ прил. театр. бенефис; бенефисный спектакль бенефис спектакле.
БЕНЗИН м. бензин.
БЕНЗИНОВЫЙ прил. бензин; бензиновая колбнка бензин колонкаһы; бензиновый мотор бензин менән эшләгән мотор.
БЕНЗОБАК м. бензобак.
БЕНЗОВОЗ м. бензовоз (бензин ташуысы автоцистерна).
БЕНЗОЗАПРАВОЧНЫЙ прил.: бензозаправочная колонка машиналарзы шыйык яғыулыктар менән заправить итә торған колонка.
БЕНЗОЗАПРАВЩИК м. бензозаправщик (танкыларзы, самолёттарзы һ. б. шыйык яғыулык менән тәмин итеу өсөн махсус кулайлаштырылған автомобиль).
БЕНЗОЛ м. хим. бензол (төрлө химик булулар, шартлатыу матдэләре, дарыулар яһауза кулланыла торған шыйыклык).
БЕНЗОХРАНИЛИЩЕ с. бензин һаклағыс.
БЕНУАР м. театр. бенуар (ложаларзың тубанге ярус).
БЕРБЕР м. бербер (Төньяк Африканың көнбайыш өлөшөндә йшәгән төп халкы).
БЕРБЕРКА ж. берберка, бербер катын-кызы.
БЕРБЕРСКИЙ прил. бербер; берберские язык бербер телдәре.
БЕРГАМОТ м. бот. бергамот (1. емешенең кабығында эфир майы күп булған цитрус ағас; 2. груша сорты).
БЕРДАНКА ж. берданка (мылтык).
БЕРДО с. текст. кылыс, тарак (тукуы станогында).
БЕРДЫШ м. ист. айбалта (боронго һуғыш коралы).
БЕРЕГ м. яр, һыу сите; һыу буйы; \diamond списать на берег мор. караптан эштән сығару, ергә күсерәу.
БЕРЕГОВОЙ прил. яр; яр буйы; береговой ветер һыу буйы эле; береговая линия яр һызығы; береговая артиллерия воен. яр буйы артиллерияһы.
БЕРЕДИТЬ несов. что 1. (ауырткан ергә тейеп) ауырттыру, ярытыу; бередиť рәнү ауырткан ергә тейәу; 2. перен. (беспокоит) тынысһыҙлау, борсоу, кузғытыу.
БЕРЕЖЛИВОСТЬ ж. 1. һаксыллык, хәстәрлелек, һаксыл булуу, тотә белеу; 2. уст. см. бережность.
БЕРЕЖЛИВЫЙ прил. 1. һаксыл, хәстәрле, тотә белеусе; 2. см. бережный.
БЕРЕЖНОСТЬ ж. һаклык, һак булуу, ипләп (һаклык менән) эш итеу (йэки тоноу).

БЕРЕЖНЫЙ прил. һак, ипләп (йэки һаклык менән) эш иткән (йэки тотонған); бережное отношение к людям кешеләр менән ипләп эш итеу.

БЕРЕЗА ж. кайын.

БЕРЕЗНИК, БЕРЕЗНЯК м. кайынлык, саукалык.

БЕРЕЗОВИК м. (гриб) кайын бәшмәге.
БЕРЕЗОВЫЙ прил. кайын; березовые дрова кайын утын.

БЕРЕЙТОР м. берейтор (менге аттарзы һыбай йөрөргә өйрәтәүсе).

БЕРЕМЕНИТЬ несов. буйға (йэки корһакка, ауырға) калыу, йөккә узуу.

БЕРЕМЕННАЯ прил. 1. йөклә, ауырлы, ауыр аяклы; 2. в знач. суц. ж. йөклә (йэки ауыр аяклы) катын.

БЕРЕМЕННОСТЬ ж. буйында булуу, йөклә (йэки ауырлы, корһаклы) булуу.

БЕРЕСТА, БЕРЕСТА ж. туз, суғырмак.
БЕРЕСТОВЫЙ, БЕРЕСТЯНОЙ прил. туз; берестовый кузовок туз тубал.

БЕРЕТ м. берет (баш кейме).

БЕРЕЧЬ несов. 1. что (хранить) һаклау, һаклап тотуу, кәзерләп тотуу; беречь вещи отца атайзың нәмәләрен кәзерләп тотуу; 2. что (бережно расходовать) һаклау, һак тотуу; беречь сено к зиме бесәнде кышка һаклау; 3. кого-что (оберегать) һаклау; беречь здоровье һаулыкты һаклау; \diamond беречь как зеницу ока см. зеница.

БЕРЕЧЬСЯ несов. 1. кого-чего и с неопр. (остерегаться) һаклануу, һак булуу, абай булуу; беречься простуды һалкын тейзереүҙән һаклануу; беречься! һак бул!; 2. страд. к беречь.

БЕРИЛЛИ м. берилл (йәшел төстәге минерал).

БЕРИЛЛИЙ м. бериллий (химик элемент, каты металл).

БЕРКУТ м. беркет.

БЕРЛОГА ж. өң (айыу өңө).

БЕРТОЛЕТОВ прил.: бертолетова соль бертолет тозо.

беру(сь), берешь(ся) и т. д. наст. вр. от брать(ся).

БЕРЦОВЫЙ прил.: берцовые кости анат. еңсек һөйәктәре (у животных); сирак һөйәктәре (у людей).

БЕС м. ен, шайтан; бес меня попутал шайтан юлдан яздырды; \diamond мелким бесом рассыпаться перед кем ярамһаклануу, төрилкә тотуу.

БЕСЕДА ж. 1. (разговор) әңгәмә, һөйләшеу; вести оживленную беседу кызу әңгәмә алып баруу; за дружеской беседой дуһтарса һөйләшеп ултырғанда; 2. (собеседование) һөйләшеу, әңгәмә; провести беседу әңгәмә үткәрәу.

БЕСЕДКА ж. беседа (1. баксала, паркта ял итеу өсөн яһалған урын; 2. биналар иштукатурлағанда, буяғанда эшселәрҙе күтәрәу өсөн яһалған асылмалы ултырғыстар).

БЕСЕДОВАТЬ несов. с кем и без доп. әңгәмә алып баруу, һөйләшеп ултыруу, һөйләшеу; әңгәмә үткәрәу.

БЕСИТЬ несов. кого, разг. йән көйзәрәу, асыу килтерәу.

БЕСИТЬСЯ *несов.* 1. (о животных) котороу; 2. *перен. разг.* (злитъся) шашыу, котороноу, енланеу; ◇ с жиру беситься майына (йэки көрлөккө) сызмау, нимереп хикереу.

БЕСКЛАССОВЫЙ *прил.* синифыз; бесклассовое общество синифыз йэмгяет.

БЕСКОЗЫРКА *ж.* бескозырка (*матростар фуражкаһы*).

БЕСКОНЕЧНОСТЬ *ж.* 1. осхоз-кырый-нызлык, икһез-сикһезлек; 2. *мат.* сикһезлек; ◇ до бесконечности бик озак.

БЕСКОНЕЧНЫЙ *прил.* 1. (*беспредельный*) икһез-сикһез, осхоз-кырыйныз; бөткөһез; 2. (*продолжительный, очень длинный*) бик озак, бик озон, бөтмәс-төкәнмәс; бесконечные перегобыры бөтмәс-төкәнмәс һөйләшүзәр; 3. (*чрезвычайный*) сикһез; бесконечное удовольствие сикһез кәнәгәтланеу; ◇ бесконечная дробь *мат.* сикһез кәсер.

БЕСКОНТРОЛЬНОСТЬ *ж.* контролһезлек, контроль юзлык.

БЕСКОНТРОЛЬНЫЙ *прил.* контролһез, тикшерәһез.

БЕСКОНФЛИКТНЫЙ *прил.* конфликтһез.

БЕСКОРМИЦА *ж.* азык кытлыгы, курымға кытлык.

БЕСКОРЫСТИЕ *с.* эскерһезлек, рьянызлык, тамғыһызлык.

БЕСКОРЫСТНОСТЬ *ж.* см. бескорыстие.

БЕСКОРЫСТНЫЙ *прил.* эскерһез, рьяныз, тамғыһыз; бескорыстная брәтская помощь туғандарса эскерһез ярзам.

БЕСКОСТНЫЙ *прил.* һөйәкһез; кылсыкһыз (о рыбе).

БЕСКРАЙНИЙ, БЕСКРАЙНЫЙ *прил.* сикһез, икһез-сикһез, осхоз-кырыйныз; бескрайний простор икһез-сикһез иркенлек (йэки кинлек).

БЕСКРОВНЫЙ I *прил.* 1. (*бледный*) канһыз, аз канлы; ағарынған; 2. (*без кровопролития*) кан койошһоз; бескровная победа кан койошһоз еңеу.

БЕСКРОВНЫЙ II *прил. уст.* (*не имеющий дома*) йорт-ерһез, йәшәр урынһыз, төлөкһез.

БЕСКРЫЛЫЙ *прил. прям. и перен.* канатһыз; бескрылые насекомые канатһыз бөжәктәр; бескрылое воображение канатһыз хыялдар.

БЕСКУЛЬТУРЬЕ *с.* культураһызлык.

БЕСНОВАТЫЙ *прил. уст.* енле, ен алыштырған.

БЕСНОВАТЬСЯ *несов.* енланеу, тилереу, котороноу, шашынуу.

БЕСПАЛЫЙ *прил.* бармакһыз.

БЕСПАМЯТНЫЙ *прил. разг.* хәтерһез, иһез, иһәүән, онотоусан.

БЕСПАМЯТСТВО *с.* 1. (*потеря сознания*) һушһыз ятыу (йэки булыу); һуштан языу, иһез булыу; больной в беспамятстве ауырыу һушһыз ята; 2. *уст.* (*забывчивость*) хәтерһезлек, иһезлек, онотоусанлык.

БЕСПАРДОННЫЙ *прил. разг.* тартынуыһыз, әрһез, оятһыз.

БЕСПАРТИЙНОСТЬ *ж.* партияһыз булыу, партияһызлык.

БЕСПАРТИЙНЫЙ *прил.* 1. партияһыз; беспартийный актив партияһыз актив; 2. *в знач.сущ.* беспартийный м., беспартийная ж. партияһыз (кеше).

БЕСПАТЕНТНЫЙ *прил.* патентһез.

БЕСПЕРЕБОЙНЫЙ *прил.* туктауһыз, тоткарһыз, өзлөкһез; бесперебойное снабжение өзлөкһез тәьмин итеп тороу.

БЕСПЕРЕСАДОЧНЫЙ *прил.* пересадкаһыз, туп-тура.

БЕСПЕРСПЕКТИВНОСТЬ *ж.* перспективаһызлык, перспективаһыз булыу.

БЕСПЕРСПЕКТИВНЫЙ *прил.* перспективаһыз.

БЕСПЕЧАЛЬНЫЙ *прил.* кайғыһыз; беспечальное детство кайғыһыз бала сак.

БЕСПЕЧНОСТЬ *ж.* гәмһезлек, моңһозлок, вайымһызлык, хәстәрһезлек, кайғыртмаусанлык.

БЕСПЕЧНЫЙ *прил.* гәмһез, моңһоз, вайымһыз, хәстәрһез, бошмәс; беспечный человек гәмһез кеше; беспечная жизнь гәмһез тормош.

БЕСПИСЬМЕННЫЙ *прил.* языуһыз, языуы (йэки алфавите) булмаған.

БЕСПЛАНОВОСТЬ *ж.* планһызлык.

БЕСПЛАНОВЫЙ *прил.* планһыз.

БЕСПЛАТНЫЙ *прил.* хакһыз, түләүһез, буш; бесплатная медицинская помощь түләүһез медицина ярзамы.

БЕСПЛАЦКАРТНЫЙ *прил. ж.-д.* плацкартһыз; бесплацкартный вагон плацкартһыз вагон.

БЕСПЛОДИЕ *с.* 1. (о живых существах) түлһезлек, бизәүлек, түлһез булыу, бизәү булыу; 2. (о почве) ундырышһызлык, ундырышһыз булыу.

БЕСПЛОДНОСТЬ *ж.* 1. см. бесплодие; 2. (*безрезультатность*) һөзөмтәһезлек, унышһызлык, һөзөмтәһез булыу.

БЕСПЛОДНЫЙ *прил.* 1. үрsemһез, түлһез, емешһез (о растениях); бизәү (о женщине); бесплодное дерево емешһез ағас; 2. (*неплодородный*) ундырышһыз; бесплодная земля ундырышһыз ер; 3. (*напрасный*) һөзөмтәһез, бушқа, юкқа, файзаһызға, әрәмгә; бесплодные усилия әрәмгә кәс түгеу; бесплодные ожидания файзаһызға кәтөп тороузар.

БЕСПЛОТНЫЙ *прил. книжн.* тәнһез, кәүзәһез.

БЕСПОВОРОТНЫЙ *прил.* кырка, кәтги, өзөп; бесповоротное решение кырка хәл итеу.

БЕСПОДОБНЫЙ *прил. разг.* сағыштырғыһыз; тиндәшһез, тиндәше (йэки охшашы) юк; иҫ киткес; бесподобный голос иҫ киткес матур тауыш.

БЕСПОЗВОНОЧНЫЙ *прил. зоол.* 1. умырткаһыз, умыртка һөйәкһез; беспозвоночные животные умырткаһыз хайуандар; 2. *в знач. сущ.* беспозвоночные мн. умырткаһыздар.

БЕСПОКОИТЬ *несов. кого* 1. (*мешать, надоедать*) мәшәкәтләу, борсоу, камасаулау, примазалау; 2. (*причинять физическое раздражение*) һызлап (йэки ауыртып) бор-

соу, тынысһызлау; что, опя́ть нога́ беспокóбит? нәмә еллә тағы аяғың һызлаймы; 3. (*волновать*) хәуефләндереу, тынысһызлау, борсоу.

БЕСПОКО́ИТЬСЯ *несов.* 1. (*волноваться, тревожиться*) хәуефленеу, тынысһызлану, борсолю, хафалану; беспоко́иться о дѣтях балаларзы уйлап борсолю; 2. (*утруждать себя*) мәшәкәтленеу, борсолю, кайғырту; не беспоко́йтесь, я сам понесу́ вѣщи мәшәкәтләнмәгез, эйберзәрзе үзем алып барырман.

БЕСПОКО́ИНЫЙ *прил.* 1. (*нарушающий спокойствие*) тынғыһыз, мәшәкәтле, мазаһыз; 2. (*испытывающий тревогу*) тынғыһыз, борсоулы; 3. (*лишённый покоя*) тынғыһыз; беспоко́йное мо́ре тынғыһыз дүңгез.

БЕСПОКО́ЙСТВО *с.* 1. (*волнение; тревога*) тынғыһызлык; борсолю, хафа, хафалану; проявля́ть беспоко́йство борсолю; 2. (*нарушение покоя; заботы, хлопоты*) тынысһызлау, борсоу; мәшәкәт, бимаза; *простите* за беспоко́йство борсоуым өсен гәфу итегез.

БЕСПОЛѐЗНО *нареч.* 1. бушка, әрәмгә, файзаһызға; 2. *в знач. сказ.* файзаһыз; беспо́лезно об э́том говоры́ть был турала һөйләшеу файзаһыз.

БЕСПОЛѐЗНОСТЬ *ж.* файзаһыз булыу, файзаһызлык.

БЕСПОЛѐЗНЫЙ *прил.* файзаһыз, файзаһызға, бушка; беспо́лезная тра́та вре́мени файзаһызға вакыт әрәм итеу.

БЕСПО́ЛЫЙ *прил. биол.* енесез; беспóлое размно́жение енесез үрсөу (*бүленеу юлы менән үрсөу*).

БЕСПОМО́ЩНОСТЬ *ж.* ярзамсыһыз булыу, кеше көнөнә калыу, ярзамға мохтажлык, көсһөзлөк.

БЕСПОМО́ЩНЫЙ *прил.* ярзамсыһыз, кеше көнлө, ярзамға мохтаж, көсһөз, зәриф; *быть в беспóмощном положѣнии* кеше көнлө булыу, кеше көнөнә калыу.

БЕСПОРО́ЧНЫЙ *прил.* намысһы, керһез, таһыз, көмселекһез; *беспорóчная служба* намысһы хезмәт.

БЕСПО́РЯДОК *м.* 1. тәртипһезлек, тәртип булмау; *в комнате беспóрядок* бүлмәлә тәртипһезлек; 2. *мн.* беспóрядкы *уст.* сыуалыш, бола.

БЕСПО́РЯДОЧНОСТЬ *ж.* тәртипһезлек.

БЕСПО́РЯДОЧНЫЙ *прил.* тәртипһез, рәтһез, рәте-сираты булмаған.

БЕСПОСА́ДОЧНЫЙ *прил. ав.* посадкаһыз, тукталышһыз; *беспоса́дочный перелѣт* посадкаһыз осош.

БЕСПО́ЧВЕННОСТЬ *ж.* ерлекһезлек, нигезһезлек; *беспóчвенность обвинѣния* гәһәпләүзен нигезһезлеге.

БЕСПО́ЧВЕННЫЙ *прил.* ерлекһез, нигезһез.

БЕСПО́ЩАДНОСТЬ *ж.* аяуһызлык, рәхимһезлек, шәфкәтһезлек; аяуһыз (*әки рәхимһез*) булыу.

БЕСПО́ЩАДНЫЙ *прил.* аяуһыз, рәхимһез, шәфкәтһез.

БЕСПРА́ВИЕ *с.*, **БЕСПРА́ВНОСТЬ** *ж.* хокукһызлык, хокукһыз булыу.

БЕСПРА́ВНЫЙ *прил.* хокукһыз.

БЕСПРЕДЕ́ЛЬНЫЙ *прил.* 1. (*бесконечный*) сикһез, икһез-сикһез, осһоз-кырыһыз; *беспредѣльное пространство* икһез-сикһез кинлек; 2. (*чрезмерный*) сикһез; *беспредѣльная любовь к родине* ватанға сикһез мөхәббәт.

БЕСПРЕДЕ́МЕТНОСТЬ *ж.* йөкмәткеһезлек, мақсатһызлык, йөкмәткеһез булыу.

БЕСПРЕДЕ́МЕТНЫЙ *прил.* йөкмәткеһез, мақсатһыз; *беспредѣмѣтный спор* мақсатһыз бәхәс.

БЕСПРЕКОСЛѐВНЫЙ *прил.* каршылыкһыз, бәхәсһез, һис һүзһез.

БЕСПРЕПЯ́ТСТВЕННЫЙ *прил.* тоткарһыз, тоткарлыкһыз, каршылыкһыз, иркен.

БЕСПРЕРЫ́ВНЫЙ *прил.* өзлөкһез. туктауһыз.

БЕСПРЕСТА́ННЫЙ *прил.* бер туктауһыз, гел; *беспрестáнные нападкы* бер туктауһыз бәйләнеу.

БЕСПРЕЦЕДЕ́НТНЫЙ *прил.* гүмергә булмаған, быға тиклем булмаған; *беспредѣлѣнтный слұчай* гүмергә булмаған хәл.

БЕСПРИБЫ́ЛЬНЫЙ *прил.* файзаһыз, табышһыз, файза (*әки* табыш) килтермәй торған.

БЕСПРИДА́ННИЦА *ж. уст.* бирнәһез (*әки* игәтһез) кыз.

БЕСПРИЗѐРНИК *м.* караусыһыз, тәрбиәсәһез (*бала, әки үсмер*).

БЕСПРИЗѐРНИЦА *женск. р.* к беспризѐрник.

БЕСПРИЗѐРНЫЙ *прил.* 1. (*лишённый присмотра, надзора*) карауһыз; *беспризѐрный ребѣнок* карауһыз бала; 2. (*бездомный*) караусыһыз, тәрбиәсәһез, караусыһы (*әки* тәрбиәләүсәһе) булмаған; 3. *в знач. сущ.* *беспризѐрный м.*, *беспризѐрная ж.* см. *беспризѐрник*.

БЕСПРИМѐРНЫЙ *прил.* окшашы (*әки* тинә) булмаған, тиндәшһез, иң киткес; *беспримѐрный подвиг* тинә булмаған батырлык.

БЕСПРИНЦИ́ПНОСТЬ *ж.* принципһезлек, тотанакһызлык.

БЕСПРИНЦИ́ПНЫЙ *прил.* принципһез, тотанакһыз; *бесприци́пный человек* тотанакһыз кеше.

БЕСПРИСТРА́СТИЕ *с.* гәзеллек, гәзел булыу.

БЕСПРИСТРА́СТНОСТЬ *ж.* гәзеллек.

БЕСПРИСТРА́СТНЫЙ *прил.* гәзел (*бер якты ла якламаған*); *беспристра́стный приговор* гәзел хөкөм.

БЕСПРИЧЫ́ННЫЙ *прил.* сәбәпһез, һылтауһыз.

БЕСПРИЮ́ТНЫЙ *прил.* йорт-ерһез, торор ере булмаған; төлөкһез, төһәкһез.

БЕСПРОБУ́ДНЫЙ *прил.* иһез, уякмаҕ, бик каты; *спать беспробудным сном* бик каты йөклау.

БЕСПРѐВОЛО́ЧНЫЙ *прил.* сымһыз, ти-мер сыбыкһыз; *беспрѐволо́чный телефон* сымһыз телефон.

БЕСПРОИГРЫ́ШНЫЙ *прил.* отторошһоз; *беспроигрышная лотерѣя* отторошһоз лотерѣя.

БЕСПРОСВѐТНЫЙ *прил.* 1. (*тёмный*) дөм караңғы, кап-караңғы; *беспросвѣтная*

ночь дөм караңгы төн; 2. *перен.* (*безрадостный*) караңгы, өмөтһөз, йыуанышыз.

БЕСПРОСЫПНЫЙ *прил. см.* беспробудный.

БЕСПРОЦЕНТНЫЙ *прил.* процентһөз. **БЕСПУТНИЧАТЬ** *несов. разг.* юлдан язғу, азып-тузып йөрөү, бозоклокка бирелеү.

БЕСПУТНЫЙ *прил.* 1. (*бестолковый*) мәғәнәһөз; 2. (*развратный*) юлдан язған, азғын, бозок.

БЕСПУТСТВО *с.* азғынлык, бозоклок.

БЕССВЯЗНОСТЬ *жс.* бәйләнешһөзлек, бәйләнеш юклык, бәйләнешһөз булыу.

БЕССВЯЗНЫЙ *прил.* бәйләнешһөз, рәте-сираты булмаған, баш-аяғы юк; *бессвязный* расказ бәйләнешһөз хикәйә.

БЕССЕМЕЙНЫЙ *прил.* гаиләһөз, янғыз.

БЕССЕМЕРОВАНИЕ *с. тех.* бессемерләү (*суйындан корос яһаузың бер юль*).

БЕССЕМЯННЫЙ *прил. бот.* орлокһөз.

БЕССЕРДЁЧИЕ *с.*, **БЕССЕРДЁЧНОСТЬ** *жс.* қаты бәгерлелек, қаты күнеллелек, шафқәтһөзлек, рәхимһөзлек.

БЕССЕРДЁЧНЫЙ *прил.* қаты бәгерле (*йәки күнелле*), шафқәтһөз, рәхимһөз.

БЕССИЛИЕ *с.* 1. көсһөзлөк, хәлһөзлек; 2. *перен.* көсһөзлөк, көстән (*йәки хәлдән*) килмәү.

БЕССИЛЬНЫЙ *прил.* 1. көсһөз, хәлһөз, қарыуһыз; 2. *перен.* көсһөз, хөләнән килмәгән.

БЕССИСТЕМНОСТЬ *жс.* системаһызлык; тәртипһөзлек.

БЕССИСТЕМНЫЙ *прил.* системаһыз; тәртипһөз.

БЕССЛАВНЫЙ *прил.* хурлыклы, данлыкһыз, кәзәрһөз.

БЕССЛЕДНЫЙ *прил.* эһнез, хәбәрһөз, хәбәр-хәтерһөз.

БЕССЛОВЕСНЫЙ *прил.* 1. (*лишённый дара речи*) телһөз, һөйләшеүзән (*йәки телдән*) мәхрүм; 2. (*без слов*) һүзһөз; 3. (*не высказывающий своего мнения*) өндәшмәс, өнһөз-тынһыз.

БЕССМЕННЫЙ *прил.* алмашһыз, сменаһыз.

БЕССМЕРТИЕ *с.* 1. мәңгелек, мәңге йәшәү; *бессмертие природы* тәбиғәттең мәңге йәшәүе; 2. *высок.* (*вечная слава*) мәңгелек дан.

БЕССМЕРТНИК *м. бот.* үлмәсгөл (*үзе короғас та сәскәһе һулымай торған гөл*).

БЕССМЕРТНЫЙ *прил.* 1. (*не подверженный смерти*) үлмәһөз, үлмәс; 2. *высок.* (*незабываемый*) мәңгелек, мәңге үлмәс, онотолмәс; *бессмертный подвиг* онотолмәс батырлык.

БЕССМЫСЛЕННОСТЬ *жс.* мәғәнәһөзлек.

БЕССМЫСЛЕННЫЙ *прил.* 1. (*лишённый смысла*) мәғәнәһөз, тоҙһөз, урынһыз; *бессмысленный набор слов* мәғәнәһөз һүзәр тәзмәһөз; *бессмысленный поступок* мәғәнәһөзлек; 2. (*неразумный, ничего не понимающий*) ақылһыз, ақыл ултырмаған; *бессмысленный ребенок* ақыл ултырмаған бала.

БЕССМЫСЛИЦА *жс. разг.* мәғәнәһөзлек.

БЕССНЕЖНЫЙ *прил.* қарһыз, әз қарлы. **БЕССОВЕСТНОСТЬ** *жс.* намысһызлык, выжданһызлык; оятһызлык, битһөзлек.

БЕССОВЕСТНЫЙ *прил.* намысһыз, выжданһыз; оятһыз, битһөз.

БЕССОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ *прил.* йөкмәткәһөз, әстәлеккәһөз; мәғәнәһөз, буш; *бессодержательный человек* буш кеше.

БЕССОЗНАТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. иһсәз, һушһыз; в бессознательном состоянии һушһыз хәлдә; 2. (*безотчётный*) аһһыз, аһһызған, үзе лә һизмәстән эшләнгән; *бессознательное движение* үзе лә һизмәстән эшләнгән хәрәкәт.

БЕССОННИЦА *жс.* йөкоһөзлөк, йөклай алмау.

БЕССОННЫЙ *прил.* йөкоһөз; *бессонная ночь* йөкоһөз төн.

БЕССОЗНЫЙ *прил. грам.* теркәүесәһөз. **БЕССОФНО** *нареч.* 1. бәхәсәһөз, шикһөз, һис шикһөз; 2. *в знач. вводн. сл.* әлбиттә, һис шикһөз; *бессофно, он прав* әлбиттә, ул хаҡлы.

БЕССОФНОСТЬ *жс.* бәхәсәһөзлек, бәхәсәһөз (*йәки шикһөз*) булыу.

БЕССОПОРНЫЙ *прил.* бәхәсәһөз, шикһөз, ап-асыҡ.

БЕССРЁБРЕНИК *м.* тамғһыз, хиресһөз (*кеше*).

БЕССРОЧНЫЙ *прил.* срокһыз, сроғы сикләnmәгән.

БЕСТРАСТИЕ *с.* дәртһөзлек, тун булыу; тыныслык, иҫ китмәү.

БЕСТРАСТНЫЙ *прил.* дәртһөз, тун (*йөрәкле*); тыныс, иҫе китмәгән; *бестрастный человек* дәртһөз кеше; *бестрастное лицо* иҫе китмәгән киәфәт.

БЕСТРАШИЕ *с.* қурқыуһызлык, йөрәкле булыу, қурқыуы белмәү, қыйуулық, батырлық.

БЕСТРАШНЫЙ *прил.* йөрәкле, қыйуу, қурқыу белмәгән, батыр.

БЕСТРУННЫЙ *прил.* *беструнная балалайка* *бран.* ярык барабан.

БЕССТЫДНИК *м. разг.* оятһыз, битһөз, әзәпһөз (*кеше*).

БЕССТЫДНИЦА *женск. р. к* бесстыдник. **БЕССТЫДНЫЙ** *прил.* оятһыз, битһөз, әзәпһөз.

БЕССТЫДСТВО *с.* оятһызлык, битһөзлек, әзәпһөзлек.

БЕССТЫЖИЙ *прил. см.* бесстыдный.

БЕССЧЁТНЫЙ *прил.* һанһыз, иҫәпһөз, бик күп, иҫәһөз-һисапһыз; *бессчётное число* раз бик күп тапқыр.

БЕСТАКТНЫЙ *прил.* рәт белмәгән, рәтһөз, әзәпһөз; килешһөз; урынһыз; *бестактный человек* рәт белмәгән кеше; *бестактный поступок* килешһөз қылаһыз.

БЕСТАЛАННЫЙ *прил.* 1. (*бездарный*) талантһыз; һәләтһөз; 2. *фольк.* (*несчастный*) бәхәтһөз, бисара; *бесталанная голбашка* бәхәтһөз баш.

БЕСТЕЛЕСНЫЙ *прил.* есемһөз; кәүзәһөз.

БЕСТИЯ *жс. бран.* йышылып бөткән, қырқ қойроқ, йылан.

БЕСТОЛКОВЫЙ *ж.* 1. (непонятливый) макаулык, мөшәүлек, анралык; 2. (несвязный) мәғәнәһезлек, юһезлек.

БЕСТОЛКОВЩИНА *ж. разг.* буталсыклык, тәртипһезлек.

БЕСТОЛКОВЫЙ *прил.* 1. (непонятливый) макау, мөшәү, анра, белекһез; 2. (несвязный) мәғәнәһез, рәһез, юһез; бестолковый рассказ мәғәнәһез хикәйә.

БЕСТОЛОЧЬ *ж. разг.* 1. см. бестолковщина; 2. см. бестолковый 1.

БЕСТРЕПЕТНЫЙ *прил. уст. поэт.* куркууһыз, кыйыу, батыр.

БЕСФОРМЕННЫЙ *прил.* 1. формаһыз, калыпһыз; бесформенная масса формаһыз масса; 2. (расплывчатый) сыуалсык, аңлайшыһыз.

БЕСХАРАКТЕРНЫЙ *прил.* айзакай, аумакай; йомшак характерле (йәки төбегәтле).

БЕСХВОСТЫЙ *прил.* койрокһоз.

БЕСХИТРОСТНЫЙ *прил.* 1. хәйләһез, бер катлы, эскерһез; бесхитростный человек хәйләһез кеше; 2. (незамысловатый) ябай; бесхитростный рассказ ябай хикәйә.

БЕСХОЗНЫЙ *прил.* эйәһез, хужаһыз; бесхозное имущество эйәһез мөлкәт.

БЕСХОЗЯИНЫЙ *прил.* 1. см. бесхозный; 2. (не имеющий своего хозяйства) хужалыкһыз, үз хужалығы булмаған.

БЕСХОЗЯЙСТВЕННОСТЬ *ж.* тотона белмәү, бәрәшәлек.

БЕСХОЗЯЙСТВЕННЫЙ *прил.* хужалыкты алып бара белмәй торған, донъя кәтә белмәгән, бәрәшән.

БЕСХРЕБЕТНЫЙ *прил. разг.* (принципиальный) принципһез, койрокһоз, тотонакһыз.

БЕСЦВЕТНЫЙ *прил.* 1. төсһез, буяуһыз; бесцветная жидкость төсһез шыйыклык; бесцветные глаза төсһез күззәр; 2. перен. төсһез, күренекһез; ябай; бесцветная личность күренекһез кеше.

БЕСЦЕЛЬНЫЙ *прил.* максатһыз, тиктән-тиккә; файҙаһыз, буш, әрәм.

БЕСЦЕНЗУРНЫЙ *прил.* цензураһыз, цензуранан үтмәгән.

БЕСЦЕННЫЙ *прил.* 1. (очень ценный) бик киммәтле; 2. перен. уст. (дорогой, милый) һөйөклә, кәзерле; бесценный друг кәзерле дус; 3. уст. (не имеющий никакой цены) хакы булмаған, ошоҙ.

БЕСЦЕНОК *м.:* за бесценок (продать, купить) юк хакка, бик ошоҙ, бушлай тиерлек (һатыу, һатып алыу).

БЕСЦЕРЕМОННОСТЬ *ж.* тартынмағанлык, әрһезлек, уны-быны уйлап тормау.

БЕСЦЕРЕМОННЫЙ *прил.* тартынуһыз, әрһез, уны-быны уйлап тормаған.

БЕСЧЕЛОВЕЧНОСТЬ *ж.* кешелекһезлек, рәхимһезлек, шәфкәтһезлек.

БЕСЧЕЛОВЕЧНЫЙ *прил.* кешелекһез, рәхимһез, шәфкәтһез.

БЕСЧЕСТИТЬ *несов.* кого-что мәсхәрә (йәки хур) итеү.

БЕСЧЕСТНОСТЬ *ж.* намыһсызлык, выжданһызлык, хыянатлы булыу.

БЕСЧЕСТНЫЙ *прил.* намыһсыз, выжданһыз, хыянатлы.

БЕСЧЕСТЬЕ *с.* мәсхәрәлек, хурлык.

БЕСЧИНСТВО *с.* баш-баштаклыҡ, тәртипһезлек, тәртип бозоу.

БЕСЧИНСТВОВАТЬ *несов.* баш-баштаклыҡ итеү, тәртип бозоу.

БЕСЧИСЛЕННОСТЬ *ж.* иһәһез-хисапһыз күп булыу, иһәһез-хисапһызлык.

БЕСЧИСЛЕННЫЙ *прил.* иһәһез, һанһыз күп, һанап бөтөргөһез, бик күп; бесчисленное множество һанап бөтөргөһез күп.

БЕСЧУВСТВЕННЫЙ *прил.* 1. иһез, һизмәй торған, иһ белмәгән; бесчувственное тело иһез тән; 2. (бессердечный) хаты, рәхимһез, шәфкәтһез; бесчувственный человек рәхимһез кеше; 3. (равнодушный) иһе китмәүсән, кызыкһынмаусан, һалкын.

БЕСЧУВСТВИЕ *с.* 1. (потеря сознания) иһтән языу, һуштан языу; 2. (равнодушие) иһ китмәү, кызыкһынмау, һалкын карау.

БЕСШАБАШНОСТЬ *ж. разг.* 1. (беспечность) ғәмһезлек, кайғыһызлык; тәртипһезлек; 2. (безрассудство) дууамаллык, башһызлык.

БЕСШАБАШНЫЙ *прил. разг.* 1. (беспечный, залхватский) ғәмһез, кайғыһыз; тәртипһез; 2. (безрассудный) дууамал, башһыз.

БЕСШУМНЫЙ *прил.* тауышыһыз, тауыш-тынһыз, шау-шыуһыз; бесшумный мотор тауышыһыз мотор.

БЕТА *ж.* бета (грек алфавитендә икенсе хәрәф исеме); \diamond бета-лучи физ. бета-нурҙар (радиоактив матдәләр тараткан нурҙарҙың бер төрө).

БЕТОН *м.* бетон.

БЕТОНИРОВАТЬ *несов.* что бетонлау, **БЕТОННЫЙ** *прил.* бетон; бетонное сооружение бетон королма.

БЕТОНОМШАЛКА *ж. тех.* бетон изгес (йәки болғауыс) (бетон әзәрләү машинаһы).

БЕТОНЩИК *м.* бетонсы.

БЕЧЕВА *ж.* аркан, ишелгән бау.

БЕЧЁВКА *ж.* бау, еп.

БЕШЕНСТВО *с.* 1. (болезнь) котороу, котороу ауырыуы; 2. (неистовство, ярость) котороноу, шашыу, шашынуу, ярһуу, хаты асылануу.

БЕШЕНЫЙ *прил.* 1. которған; бешеная собака которған эт; 2. (неистовый) которонған, шашқан, ярыһған, үтә кызыу, которонко, юғанһез; бешеный характер үтә кызыу характер; 3. (презмерный) сиктән тыш, ғәзәттән тыш; бешеная скорость ғәзәттән тыш тизлек; \diamond бешеные деньги уст. бик еңел табылған акса, елдән килгән акса.

БЕШМЁТ *м.* бишмәт.

бешу(сь) наст. вр. от бесить(ся).

БИБЛИОГРАФ *м.* библиограф (библиография белгесе).

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ *прил.* библиографик; библиографический указатель библиографик күрһәткес; \diamond библиографическая редкость һирәк орай торған китап.

БИБЛИОГРАФИЯ *ж.* библиография (1. филми яктан бер системаға һалынған китаптар йәки башка төр әсәрҙәр исемлеге

нэм уларга биргэн кыскаса ацлатма; 2. ошондай исемлектэрзе нисек төзөү ысулдарын, методтарын өйрөткөн белем тармагы; 3. берэй темага карата язган макалалар исемлеге).

БИБЛИОТЕКА ж. китапхана.

БИБЛИОТЕКАРЬ м. библиотекарь, китапханасы.

БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЕ с. китапхана белеме (китапхана эшен обоштороу тураһындагы фән).

БИБЛИОТЕЧНЫЙ прил. китапхана; библиотечный каталог китапхана каталогы.

БИБЛИОФИЛ м. библиофил (һирэк оспрай торған киммөтлө китаптар ыйыууга һәүәс кеше).

БИБЛИЯ ж. тәүрат (йәһүдтәрзең һәм христиандарзың дини китабы).

БИВАК м. см. бивуак.

БИВНИ мн. (ед. бивень м.) һуғар (йәки һужкы) теш; бивни слона филден һужкы теше.

БИВУАК м. воен. бивуак (ғәскәрзең асык һауала кунуы йәки ял итеү өсөн тукталған урын).

БИДОН м. битон; бидон для молока һөт битоны.

БИЕНИЕ с. см. биться 6; биение сердца йөрөк тибеү; биение пульса пульстен һуғыуы.

БИЗОН м. бизон (Төньяк Америкала йәшәүсе кырағай үгез).

БИЗНЕСМЕН м. бизнесмен (Америкала теләһә һиндай юлдар менән үзәнә зур табыш алырға тырышыусы).

БИКВАДРАТНЫЙ прил.: биквадратное уравнение мат. биквадрат тигезләмәһе.

БИЛЕТ м. в разн. знач. билет; проездной билет (транспортта) йөрөү өсөн алынған билет; кредитный билет эк. қағыз акса; комсомольский билет комсомол билете; пригласительный билет сатырзу билете.

БИЛЕТЁР м. билет караусы (йәки тикшерәүсе).

БИЛЕТЁРША женск. р. к билетёр.

БИЛЕТНЫЙ прил. билет; билетная касса билет кассаһы.

БИЛЛИОН м. биллион (миллиард тигән мәғәнәлә йөрөй).

БИЛЛЬ м. полит. билль (Англияла һәм АКШ-та парламентта карала торған закон проекты).

БИЛО с. 1. (металлическая доска) шанғы, шац (тимер); 2. (ударная часть механизма) һужкыс, каккыс; било маслөбйки май язғыстың каккысы.

БИЛЬЯРД м. бильярд.

БИЛЬЯРДНЫЙ прил. 1. бильярд; бильярдный шар бильярд шары; 2. в знач. суц. бильярдная ж. бильярд бүлмәһе (бильярд уйнай торған бүлмә).

БИМЕТАЛЛИЗМ м. эк. биметаллизм (ике металлды, ғәзәттә алтын менән көмөштө, акса берәмеге һигезе итеп йөрөтөү системаһы).

БИМЕТАЛЛЫ мн. (ед. биметалл м.) биметалдар (ике төр металдан торған полуфабрикаттар һәм уларҙан эшләнгән нәмәләр).

БИМЕТАЛЛИЧЕСКИЙ прил. биметалл; биметаллический провод биметалл провод.

БИНОКЛЬ м. бинокль.

БИНОКУЛЯРНЫЙ прил.: биноклярное зрение ике күззең дә күреүе.

БИНОМ м. мат. бином (ике быуын).

БИНТ м. бинт.

ВИНТОВАТЬ несов. кого-что бинтләү, бинт менән бәйләү.

БИО кушма һүзәрзең «тормош, тормошка бәйлә» һәм «биология» мәғәнәләрен аңлаткан беренсе өлөшө, мәс. биосфера биосфера; биостанция биология станцияһы.

БИОГРАФ м. биограф (биография төзөүсе).

БИОГРАФИЧЕСКИЙ прил. биографик; биографический очерк биографик очерк.

БИОГРАФИЯ ж. биография, тәржемән хәл.

БИОЛОГ м. биолог, биология белгесе.

БИОЛОГИЧЕСКИЙ прил. биология; биологическая станция биология станцияһы.

БИОЛОГИЯ ж. биология.

БИОПРЕПАРАТ м. биопрепарат (төрлө йогошило ауырыуларға каршы прививка яһай торған препарат).

БИОСТАНЦИЯ ж. биология станцияһы (билдәлә бер урындағы хайуандарзың һәм үсемлектәрзең биологияһын өйрәнәү станцияһы).

БИОСФЕРА ж. биосфера (ер шарында тормош таралған өлкә).

БИОФИЗИКА ж. биофизика (физика закондарын биологияла кулланыу тураһындағы фән).

БИОХИМИЯ ж. биохимия (хайуандар һәм үсемлектәр организмдәге химик процесстарҙе өйрәнә торған фән).

БИПЛАН м. ав. биплан (кушар канатлы аэроплан).

БИРЖА ж. биржа (1. капиталистик илдәрҙә әре сауза һәм финанс эштәре буйынса килешәүзәр төзөү учреждениеһе; 2. уст. сауза майзаны, базар); \diamond биржа труда хезмәт биржаһы (эшселәр яллағанда, эшсе менән] предприниматель араһында аралашлыҡ итеүсе учреждение).

БИРЖЕВИК м. биржевик (биржа эштәре менән шөгөлләнәүсе).

БИРЖЕВОЙ прил. биржа; биржевой маклер биржа маклере.

БИРКА ж. бирка (номерле йәки язғыулы калай, тукта).

БИРМАНЕЦ м. бирман.

БИРМАНКА ж. бирман хатын-кызы.

БИРМАНСКИЙ прил. бирман, Бирма; бирманский язык бирман теле.

БИРМАНЦЫ мн. бирмандар.

БИРЮЗА ж. фәйрүзә (асыл таш).

БИРЮЗОВЫЙ прил. 1. фәйрүзә; перстень с бирюзovým камнем фәйрүзә кашлы йөзөк; 2. (о цвете) асыҡ зәңгәр.

БИРЮК м. кеше менән аралашмаусы, кырыс, тейтөк; \diamond бирюком смотреть тейтәйеп ултырзу, қараны сырай күрһәтеү.

БИРЮЛЬКИ мн.: играть в бирюльки юкты бушқа әйләндерәү, юк-бар нәмә менән шөгөлләнәү.

БИС межд. бис («кабатла, тағы ла бер кат» мәғәнәһендә тамашасылар тарафынан әйтелә торған һүз).

БИСЕР м. сәйлән.

БИСЕРИНА ж. сәйлән бөртөгө.

БИСЕРНЫЙ прил. сәйләндән эшләнгән, сәйлән менән сиккән; **бисерный кисёт** сәйлән менән сиккән янсык; \diamond **бисерный почерк** бик вах һәм тигез итеп язылған почерк.

БИСИРОВАТЬ сов. и несов. что и без доп. бискә сығыу (тамашасылардың һорауы буйынса кабатлап башкарғыу)

БИСКВИТ м. бисквит (печенье).

БИСКВИТНЫЙ прил. бисквит; бисквитное пирожное бисквит пирожный.

БИССЕКТРИСА ж. мат. биссектриса (мөйөштө урталдай бүлгүсе тура һызык).

БИТА ж. спорт. һаға, аткый (һуға торған таяк).

БИТВА ж. һуғыш; каты, хәл иткес һуғыш.

БИТКИ мн. (ед. биток м.) кул. битки (коплеттең бер төрө).

БИТКОМ нареч.: битком набит шығырым тулы, туп-тулы.

БИТНЫЙ 1. прил. тукмалған, кыйналған; 2. прил. (убитый) һуйылған; атып төшөрөлгән; битая птица һуйылған кош; 3. прил. ярылған, ватылған, онталған, ватык, ярык; битая посуда ватык һауыт-һаба; \diamond битые сливки тукылған қаймак; битый час бер сәғәт буйы (бик озақ).

БИТЬ несов. 1. кого (избивать) тукмау; кыйнау, тибеу (ногами); 2. чем, во что и без доп. (ударять) һуғыу, бәрәу, қағыу; бить хвостом койрох менән һуғыу; часы бьют сәғәт һуға; бить в нос перен. танауға бәрәп тороу (ең тураһында); бить в барабан барабан қағыу; бить в колокол хыңғырау қағыу; 3. что (разбивать) ватыу, ярыу, онтау; бить посуду һауыт-һаба ватыу; бить щёбенъ вак таш онтау; 4. кого-что (убивать) үлтерәу; 5. кого-что (стрелять) атыу; атып төшөрәу; он бьёт птицу на лету ул хошто осоп барған еренән атып төшөрә; 6. кого-что (резать скот) һуйыу, салыу; 7. (вытекать струей) бәрәп тороу, урғылыу, саптырып ағыу, атылыу; бить фонтаном фонтан булып бәрәп тороу; 8. кого, перен. (побеждать) тукмау, еңеу; бить врага дошманды тукмау; 9. по кому-чему, перен. (бичевать) камсылау; бить по бюрократизму бюрократизмде камсылау; \diamond бить баклуши см. баклуши; бить в цель сәпкә тейзәрәу; бить ключом см. ключ; бить масло май языу (йәки төшөрәу); бить по карману кеҫәгә зыян килтерәу, кеҫәгә һуғыу; бить тревогу тревога күтәрәу (йәки һалыу), оран һалыу; меня бьёт лихорадка миңе бизгәк тотә.

БИТЬЕ с. разг. см. бить 1, 3.

БИТЬСЯ несов. 1. с кем-чем (сражаться) һуғышыу, көрәшеу, алышыу; биться на смерть йән атып һуғышыу; 2. обо что (ударяться) һуғылыу, бәрелеу, һуғыу, бәрәу; волны бидься о берег тулқындар ярға бәрелә ине; биться головой об стену башты стенаға бәрәу; 3. (метаться; трепетать)

тулау, бәргеләнеу; 4. над чем, с кем-чем и без доп., перен. (прилагать все усилия) тырышыу, ызаланыу; биться над решением задачи мәсьәләне сығара алмай ызаланыу; 5. (пульсировать) тибеу, қағыу, һуғыу; сердце бьётся йөрәк тибә; 6. (разбиваться) ватылыу, онталыу; \diamond биться как рыба об лёд файҙаһыҙға тырышыу; биться об заклад бәхәсләшеу, отошка ярышыу.

БИТЮГ м. йөк аты.

БИФШТЕКС м. кул. бифштекс (журылған һыйыр ите).

БИЦЕПС ж. анат. бицепс (беләк мускулы).

БИЧ м. 1. (плеть, кнут) камсы, сыбырткы; хлбнать бичом сыбырткы шартлатыу; 2. перен. (бедствие, несчастье) бәлә, афәт.

БИЧЕВАТЬ несов. книжн. 1. кого (сечь) камсылау, сыбырткылау; 2. кого-что, перен. фаш итеу, каты тәңкитләу, тукмау.

БИШЬ частица разг.: как бишь егб? нисек әле шуның исеме?; то бишь йәғни.

БЛАГО I с. 1. (добро, счастье) якшылык, бәхет; на благо родины тыуған ил файҙаһына; 2. мн. блага байлыктар, рәхәтлектәр; материальные блага материал байлыктар; наслаждаться благами жизни тормош рәхәтлектәрәнә кинәнеу; \diamond всех благ! хәйерле юл!; ни за какие блага! һис тә, һис бер хәлдә лә!

БЛАГО II союз разг. да (дә, за, зә, ла, дә, та, тә) «ғас (=гәс, «кәс)»; быстро закончим уборку урожая, благо машинами мы обеспечены машиналар менән тәьмин ителгән дә булғас, без урып-һыйнаузы тиз тамамларбыз.

БЛАГОВЕРНАЯ ж. разг. шутол. (жена) хәләл ефет, бисә.

БЛАГОВЕРНЫЙ м. разг. шутол. (муж) хәләл ефет, ир.

БЛАГОВИДНЫЙ прил. унайлы, яйлы; под благовидным предлогом уңайлы сәбәп табыл.

БЛАГОВОЛИТЬ несов. к кому илтифат күрһәтеу, якшы теләктә булыу.

БЛАГОВОНИЕ с. 1. (запах) хуш ес; 2. мн. благовония уст. хуш есде әйберзәр.

БЛАГОВОННЫЙ прил. хуш есле.

БЛАГОВОСПИТАННОСТЬ ж. эзәпләлек, тәрбиәлелек, инсафлылык, һапалылык.

БЛАГОВОСПИТАННЫЙ прил. эзәпле, тәрбиәле, инсафлы, һапалы.

БЛАГОВОЕЙНЫЙ прил. тәрән хөрмәтле, тубәнселекле, ихтирамды.

БЛАГОВОЕНИЕ с. ололау, тәрән хөрмәт, ихтирам.

БЛАГОВОЕТЬ несов. перед кем-чем ололау, тәрән хөрмәт күрһәтеу, хөрмәтләу.

БЛАГОДАРИТЬ несов. кого-что рәхмәт әйтеу; благодарю вас рәхмәт һезгә.

БЛАГОДАРНОСТЬ ж. рәхмәт, рәхмәт белдерәу (йәки әйтеу).

БЛАГОДАРНЫЙ прил. 1. (признательный кому-л.) якшылыктын кәзерен белә торған, рәхмәт белдергән; благодарный человек якшылыктын кәзерен белә торған кеше; благодарный взгляд рәхмәт белдергән жараш; 2. перен. һөзөмтәле, емешле.

уңышлы; **благодáрный** труд һөзөмтәле хезмәт; \diamond **очень** **благодáрен** бик зур рәхмәт.

БЛАГОДАРЯ 1. *депр.* рәхмәт әйтеп (*йәки* белдереп); 2. *предлог с дат. п.* сәбәпле, аркаһында, =лыктан (=лектән), =ға, (=гә) күрә; **благодаря** блытһому врачу, **большого** удалось спасти тәжрибәле врач булыу аркаһында, ауырыуы хоткарып алып калырға мөмкин булды.

БЛАГОДАТНЫЙ *прил.* бай, мул, иркен, рәхәт; шифалы; **благодáтный** дождь шифалы ямғыр; **благодáтный** край бай ил.

БЛАГОДАТЬ *ж. разг.* рәхәт; **вот** где **благодáты** бына кайза үл донъяның рәхәте!

БЛАГОДЕНСТВОВАТЬ *несов.* имен йәшәү, иркенлектә (*йәки* муллыкта) йәшәү, рәхәт (*йәки* бәхетле) йәшәү.

БЛАГОДЕТЕЛЬ *м. уст.* якшылык (*йәки* ярҙам) итеүсе, яклаусы, изгелек күрһәтеүсе.

БЛАГОДЕТЕЛЬНИЦА *женск. р.* к **благодетель**.

БЛАГОДЕТЕЛЬНЫЙ *прил.* 1. (*благодарный*) шифалы, файзалы; **благодетельное** влияние климата климаттың шифалы тәьсире; 2. *уст.* (*добрый*) ярҙамсыл, изгелекле.

БЛАГОДЕТЕЛЬСТВОВАТЬ *несов. кому-чему, уст.* якшылык итеү, изгелек күрһәтеү, яклау, ярҙам итеү.

БЛАГОДЕЯНИЕ *с. уст.* якшы эш, изгелек.

БЛАГОДУШЕСТВОВАТЬ *несов. разг.* гәмһез (*йәки* кайғыһыз, рәхәт) йәшәү.

БЛАГОДУШИЕ *с.* йомшак (*йәки* хуш) күнеллек.

БЛАГОДУШНЫЙ *прил.* йомшак (*йәки* хуш) күнелле.

БЛАГОЖЕЛАТЕЛЬ *м.* якшылык (*йәки* изгелек) теләүсе.

БЛАГОЖЕЛАТЕЛЬНЫЙ *прил.* якшылыклы, изгелекле, киң күнелле; якшылык теләгән; **благожелательный** человек изгелекле кеше; **благожелательное** отношение якшылык теләү.

БЛАГОЗВУЧИЕ *с.*, **БЛАГОЗВУЧНОСТЬ** *ж.* яғымлы тауышлы булыу, көйлә (*йәки* монло) булыу, ишетелеше матур булыу.

БЛАГОЗВУЧНЫЙ *прил.* яғымлы тауышлы, көйлә; ишетелеше йәтеш (*йәки* матур), матур яңғыраулы; **благозвучные** стихи матур яңғыраулы шигырҙар.

БЛАГОЙ I *прил. уст.* (*хороший*) изге, якшы; **благое** намерение изге ниәт.

БЛАГОЙ II *прил.*: кричать **благим** матом йәмһез тауыш менән ақырғу.

БЛАГОНАДЕЖНОСТЬ *ж. уст.* ышаныслылык.

БЛАГОНАДЕЖНЫЙ *прил. уст.* ышаныслы.

БЛАГОНАМЕРЕННЫЙ *прил. уст.* изге ниәтле, якшы уйлы.

БЛАГОНРАВИЕ *с. уст.* инсафлылык, тәртиплек, эзәлллек.

БЛАГОНРАВНЫЙ *прил. уст.* инсафлы, тәртипле, эзәлле.

БЛАГООБРАЗНЫЙ *прил.* күрекле, һөйкөмлө, күркәм киәфәтле; **благобразный** старик һөйкөмлө карт.

БЛАГОПОЛУЧИЕ *с.* именлек; бәхет; тыныслык; **благополучие** семьи гаиләнең именлеге.

БЛАГОПОЛУЧНЫЙ *прил.* уңышлы; имен; **благополучный** исход операции операцияның уңышлы тамамланыуы.

БЛАГОПРИБРЕТЕННЫЙ *прил.* үз көсө менән тапкан, үзе тырышып тапкан.

БЛАГОПРИСТОЙНЫЙ *прил. уст.* эзәпле, әхләкле.

БЛАГОПРИЯТНЫЙ *прил.* 1. (*способствующий чему-л.*) унайлы, яйлы; **благоприятные** условия унайлы шарттар; 2. (*одобрительный*) якшы тапкан, хуплаган, шатлыклы; **благоприятный** отзыв хуплап әйткән һүз.

БЛАГОПРИЯТСТВОВАТЬ *несов. кому-чему* унайы килен тороу, унай булыу, ярҙам итеү; условия **благоприятствовали** выполнению задания шарттар бирелгән эште үтәүгә ярҙам иттеләр.

БЛАГОРАЗУМИЕ *с.* ақыллылык, һақлык, уйлап эшләү, ақыл менән эшләү.

БЛАГОРАЗУМНЫЙ *прил.* ақыллы, төплө; уйлап эш итеүсән; **благоразумный** совет ақыллы кәңәш; **благоразумный** человек уйлап эш итеүсән кеше.

БЛАГОРОДНЫЙ *прил.* 1. намыслы, кешелекле, якшы; гүзәл, күркәм; **благородный** поступок якшы эш; **благородный** человек намыслы кеше; 2. *уст.* дворян (һөҫөленән булған); **пансион** **благородных** девиц дворян кыздары пансионы; \diamond **благородные** металлы асыл металдар (*алтын, көмөш, платина*).

БЛАГОСКЛОННОСТЬ *ж.* күнел ятыу, якшы тарау, якшы мөнәсәбәт, якын күреү; **проявлять** **благосклонность** якшы тарау, якшы мөнәсәбәттә булыу.

БЛАГОСКЛОННЫЙ *прил.* күнелгә яткан, (күнелә) тарткан, яраткан; **благосклонный** взгляд яратып карау.

БЛАГОСЛОВЕНИЕ *с.* 1. *рел.* фатиха, доға; 2. *разг.* (*одобрение*) ризалык биреү, хуплау.

БЛАГОСЛОВЕННЫЙ *прил.* *высок.* бәхетле, шат, рәхәт; **благословенная** страна бәхетле ил.

БЛАГОСЛОВИТЬ *сов.* 1. *кого, рел.* (*посвятишь*) фатиха биреү, доға кылуу; 2. *кого-что* (*одобрить*) ризалык биреү, хуплау; 3. *кого-что* (*возблагодарить*) шөкөр итеү, рәхмәт уқыу; **благословить** судьбу язмышка шөкөр итеү, рәхмәт уқыу. **БЛАГОСЛОВЛЯТЬ** *несов. см.* **благословить**.

БЛАГОСОСТОЯНИЕ *с.* муллык, байлык, етешлек, мул (*йәки* бай) тормош.

БЛАГОСТНЫЙ *прил.* *книжн.* шифалы; бәхет (*йәки* байлык) килтереүсе; күнелле, рәхәт.

БЛАГОТВОРИТЕЛЬ *м. уст.* хәйер-сазака биреүсе, бай кеше.

БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТЬ *ж.* ярлыларға материал ярҙам итеү (*буржуазияның ярлыларға материал ярҙам күрһәткән булып кылануы*).

БЛАГОТВОРИТЕЛЬНЫЙ *прил. уст.*: **благотворительное** общество йәмғиәте

хэйриэ; **благотворительный спектакль** в пользу когò-либо берэйненең файзаһына куйған спектакль.

БЛАГОТВОРНЫЙ прил. файзалы, шифалы; **благотворный климат** шифалы климат; **благотворное влияние** файзалы тэбсир.

БЛАГОУСТРАИВАТЬ несов. см. благоустроить.

БЛАГОУСТРОЕННЫЙ прил. уңайлы, яйлы, төзөк, бөтө нәмәһе етеш; **благоустроенная квартира** бөтө нәмәһе етеш квартира.

БЛАГОУСТРОИТЬ сов. что төзөкләндерү.

БЛАГОУСТРОЙСТВО с. см. благоустроить; **благоустройство советских городов** совет калаларын төзөкләндерү.

БЛАГОУХАНИЕ с. хуш ес.

БЛАГОУХАННЫЙ прил. хуш есле.

БЛАГОУХАТЬ несов. хуш ес аңкыту; **цветы благоухают** сәскәләр хуш ес аңкыта.

БЛАГОЧЕСТИВЫЙ прил. уст. динле, тәкүә, диндар.

БЛАГОЧЕСТИЕ с. уст. динлелек, тәкүәлек, диндарлык.

БЛАЖЕННЫЙ прил. 1. (счастливый) бәхетле, рәхәт; хозур, шатлыклы; **блаженная улыбка** шатлыклы йылмайыу; 2. в знач. суц. **блаженный м.**, **блаженная ж.** юләрерәк, диуанарак, акылға һай.

БЛАЖЕНСТВО с. хозурлык, рәхәтлек, ирәүәлек; **быть на верху блаженства** рәхәтлектән изерәп төшөү, рәхәтлектән сизгәнә сығыу.

БЛАЖЕНСТВОВАТЬ несов. ләззәтләнөү, хозурлану, рәхәтләнөү, кәйефләнөү.

БЛАЖИТЬ несов. прост. айлотланы, котороу, тилерү; **перестань блажить!** айлотланма!

БЛАЖЬ ж. прост. айлотлок, тилелек, юләрлек; **башинь блажь из головы!** айлотланма!; **башындан сығарып ташла шул юләрлекте!**

БЛАНК м. бланк.

БЛАНКОВЫЙ прил. бланк; **бланковый листок** бланк қағызы.

БЛАТ м. прост. блат (таныш-тоношлок, ашналөк).

БЛЕДНЕТЬ несов. 1. төс китеү, ағару, ағарыну, кобараһы осоу; **небо бледнеет** күк йөзө ағара; 2. перен. (терять яркость, выразительность) әһәмһәте юғалу, әһәмһәтһез булып калу, көсө (йәки матурлығы) кәмеү.

БЛЕДНОЛИЦЫЙ прил. ағарынған йөзлө.

БЛЕДНОСТЬ ж. 1. төсө касқан (йәки киткән) булыу, кобараһы осқанлык, ағарынғанлык; **бледность лица** төсө касқанлык, кобараһы осқанлык; 2. перен. (невыразительность) көсөһөзлек, ярлылык.

БЛЕДНЫЙ прил. 1. (о цвете лица) төсө касқан (йәки киткән), кобараһы осқан, ағарынған, нурыз; 2. (неяркий) тонок; 3. перен. (невыразительный) көсөһөз, ярлы, зәғиф; **бледный рассказ** көсөһөз хикәйә.

БЛЁКЛЫЙ прил. уңған, төсө бөткән, шингән, нулыған; тонок; **блёклые краски** уңған буяузар; **блёклая трава** нулыған үлән.

БЛЁКНУТЬ несов. уңу, төсөһөзләнөү, шинөү, нулыу; тоноклану.

БЛЕСК м. 1. ялтырак; **блеск солнца** кояш ялтырағы; 2. перен. (пышность, великолепие) күз яуын алып тороу; **зиннат-лелек, гүзәллек, күркәмлек, купшылык;** 3. мин. ялтырауык, йылтырауык; **свинцовый блеск** курғаш ялтырауығы; **блеск таланта** таланттын көслөлөгө; **блеск ума** ақыл үткерлеге; **во всем блёске** балкып торған матурлығы (йәки күркәмлеге) менән; **с блёском** иҫ киткес шәп, гәжәп якшы.

БЛЕСНА ж. рыб. ялтырауык, ялтамбый, алдауғыс (калайзан аһалған бәләкәй гена балык).

БЛЕСНУТЬ сов. и однокр. 1. ялтырап китеү, ялт итеп куйу (йәки калу); **блеснула молния** йәшен ялт итеп куйы; 2. перен. (внезапно появиться — о мысли, чувстве) келт итеп иҫкә килеп төшөү; **сағылып (йәки ялтырап) китеү.**

БЛЕСТЕТЬ несов. чем и без доп. 1. (сверкать) ялтырау, ялт итеп тороу (йәки яту), йылтырау, йылтылдау, ялт-йолт итеү, йымылдап тороу; **роса блещит на солнце** кояшта ысык ялтырап ята; **звёзды блещут** йондоззар йымылдап тора; **глаза блещят** күззәре ялтырай; 2. чем, перен. (ярко проявляться, поражать) иҫ китәрөү, таң калдырыу; **она блещет красотой** ул матурлығы менән иҫ китәрә; **он блещет остроумием** ул тапқыр һүзлеге менән таң калдыра.

БЛЕСТКИ мн. (ед. блёстка ж.) 1. (украшение) елбәзәк, йылтылдак, зәр; **вышитая блёстками шаль** зәрләп сителгән шәл; 2. перен. саткылар, осқондар; **блестки остроумия** үткер фекерлелек саткылары.

БЛЕСТЯЩИЙ 1. прил. ялтыраусы, ялтырап тороусы; 2. прил. (яркий, сверкающий) ялтырап торған, ялт итеп торған, балкып торған; **блестящие глаза** ялтырап торған күззәр; 3. прил. перен. (замечательный, великолепный) бына тигән, бик шәп, бик якшы.

БЛЕФ м. уйзырма, буш кыуык, кыуык осороу.

БЛЕЯНИЕ с. см. блеять.

БЛЕЯТЬ несов. мәэлдәү, бәэлдәү (һарык, кәзә тураһында).

БЛИЖАЙШИЙ прил. 1. превосх. ст. от прил. **близкий** иң яқын, иң яқындағы; **ближайшее почтовое отделение** иң яқындағы почта бүлөгө; 2. (первоочередной) беренсе сираттағы, яқындағы; 3. (непосредственный) төп; **яқындан; при ближайшем его участии** уның яқындан тороп катнашыуы менән.

БЛИЖНИЙ прил. 1. яқын, яқындағы, яқын булған; **ближние села** яқындағы ауылдар; 2. в знач. суц. м. уст. яқын кеше.

БЛИЗ предлог с род. п. эргәһендә, яғында, яқынында; **близ станции** станция эргәһендә.

БЛИЗИТЬСЯ несов. яқынайу, яқынлашыу, яқындашып килеү, яқынлау.

БЛИЗКИЙ прил. 1. яқын; **близкое расстояние** яқын ара; **близкий родственник** яқын кәрзәш; 2. в знач. суц. **близкие мн.** яқындар.

БЛИЗЛЕЖАЩИЙ прил. якындагы, йә-нәштөгә, тирә-яктагы; близлежачий город якындагы кала.

БЛИЗНЕЦЫ мн. (ед. близнец м.) игезәктәр, игез балалар; ◇ Близицы астр. Игезәктәр (йондозлок).

БЛИЗОРУКИЙ прил. 1. күрәш; 2. перен. (недалековидный) һуқыр, алдан күрә бел-мәүсе.

БЛИЗОРУКОСТЬ ж. 1. күрәшлек; 2. перен. (недалековидность) һуқырлык, алдан күрә белмәү; политическая близорукость политик һуқырлык.

БЛИЗОСТЬ ж. якынлык.

БЛИК м. якты шәулә; ак тап, ак димгел.

БЛИН м. белен; ◇ первый блин комом погов. беренсе коймак табага йәбешә (бер-рәй эштең уңышың башланып китеүе тураһында).

БЛИНДАЖ м. воен. блиндаж (артилле-рия утынан һақланыр өсөн яһалған ер асты королмаһы).

БЛИННЫЙ прил. белен; блинная мука белен оно.

БЛИНЧИКИ мн. (ед. блинчик м.) кул. сөсө белен.

БЛИСТАТЕЛЬНЫЙ прил. уст. см. блестящий 2, 3.

БЛИСТАТЬ несов. см. блестять.

БЛОК I м. тех. сығыр; поднять блоком сығыр менән күтәрәү.

БЛОК II м. блок (1. полит. бер нисә дәүләттең, партияның бергәләп эш итеү максаты менән берләшкән; 2. тех. ниндәй эе була королманың бер талай элементтарҙан, деталдарҙан торған өлөш; 3. тех. зур кирбес формаһында бетон кушылаһынан койған төзөлөш материалы).

БЛОКАДА ж. блокада (1. воен. кала, крепость, хәрби база йәки армияның дошман ғәскәре тарафынан камалыуы; 2. перен. берәй дәүләтте политик йәки экономик яктан изоляциялауға юнәлдерелгән сарадар системаһы).

БЛОКГАУЗ м. воен. блокгауз (хәрби оборона нығытмаһы).

БЛОКИРОВАНИЕ с. см. блокировать (-ся).

БЛОКИРОВАТЬ сов. и несов. 1. кого-что, воен., полит. блокадалау, блокада яһау, тамау; камап тороу; 2. что, ж.-д. юлды ябыу (айырым сигналдар ярҙамында).

БЛОКИРОВАТЬСЯ сов. и несов. полит. блокака инеу (политик блокака инеу).

БЛОКИРОВКА ж. 1. см. блокировать(ся); 2. ж.-д. блокировка (поездарҙың йөрөшөн тәртипкә һалыу өсөн кулланыла торған приборзар системаһы).

БЛОКИРОВОЧНЫЙ прил. ж.-д. блокировка; блокирочный сигнал блокировка сигналы.

БЛОКНОТ м. блокнот, куйын (йәки кең) дәфтәр.

БЛОНДИН м. блондин, һары сәсле ир кеше.

БЛОНДИНКА ж. блондинка.

БЛОХА ж. бөрсә.

БЛОЧНЫЙ прил. сығыр; блочный канат сығыр арҡаны.

БЛОШИНЫЙ прил. бөрсә; блошиный укус бөрсә тешләүе.

БЛУД м. уст. уйнаш, зина, фәхеш.

БЛУДИТЬ I несов. прост. (распутничать) уйнашлык итеү, азып-тузып йөрөү.

БЛУДИТЬ II несов. прост. (плутать) азашыу, азашып йөрөү; блудить по лесу урманда азашып йөрөү.

БЛУДЛИВЫЙ прил. прост. 1. (распутный) азғын, бозок; 2. (проказливый, вороватый) азғын, азымтык, тиләскәү.

БЛУДНИЦА ж. уст. азғын, азған-тузған, фәхишә.

БЛУДНЫЙ прил.: блудный сын шутол. азғын бала (семьяның йәки коллективтең тәртипкә буйһонмаусы члены тураһында әйтелә).

БЛУЖДАНИЕ с. см. блуждать.

БЛУЖДАТЬ несов. 1. (бродить, плутать) азашыу, азашып йөрөү; 2. (скитаться) теләһә кайға йөрөү, кызырыу, кызырып йөрөү, ил гизеү; блуждать по свету ил кызырыу (йәки гизеү); 3. чем и без доп., перен. йөрөү (о мыслях); карануу (о глазах).

БЛУЖДАЮЩИЙ I. прич. азашыусы, азашып йөрөүсе; кызырыусы, гизеүсе; 2. прил. (постоянно меняющийся) төйәк-һез, уйнап торған; блуждающий взгляд күзе уйнап тора; ◇ блуждающая почка мед. азан бөйөр; блуждающий нерв анат. азан нервы; блуждающий огонь убыр уты.

БЛУЗА ж. блуза (1. киң ирзәр күлдәге; 2. уст. киң катын-кыzzар кофтаһы).

БЛУЗКА ж. блузка (катын-кыzzар кофтаһы).

БЛЮДО с. 1. (посуда) табак, таштабак, зур тәрликә; 2. (кушанье) блюдо; обед из трёх блюд өс блудалы төшкө аш.

БЛЮДЦЕ с. сынак асты, йәйкә.

БЛЮМИНГ м. тех. блюминг (зур прокат станы).

БЛЮСТИ несов. что һаклау; блюсти общие интересы дейөм мәнфәғәтте һаклау.

БЛЮСТИТЕЛЬ м. ирон. һаклаусы; күзәтәүсе.

БЛЯХА ж. 1. бляха (язычулы йәки номерле калай кишәге); 2. (украшение, пряжка) ез тәнкә, сбруй езе.

БОБ м. бот. 1. (стручок) кузак; 2. (отдельное семя) борсак; 3. мн. бобы (растение) кара борсак; ◇ остаться на бобах төп башына ултырып калыу, һемәйеп калыу.

БОБЕР м. 1. (мех) кондоз тиреһе; 2. прост. см. бобр.

БОБИНА ж. тех. бобина (еп урау өсөн кәтүк, барабан йәки валик).

БОБОВЫЙ прил. 1. кара борсак; бобовый стручок кара борсак кузағы; 2. в знач. суц. бобовые мн. бот. кузаклылар.

БОБР м. кондоз.

БОБРИК м. бобр (тырпа йөнтәс буз-тау).

БОБРИКОВЫЙ прил. бобр; бобриковое пальто бобр к пальто.

БОБРИКОМ нареч. тырпайтып.

БОБРОВЫЙ прил. кондоз; бобрый воротник кондоз яға; бобрый заповедник кондоззар заповедниге.

БОБЫЛЬ *м. разг. япа-янғыз (кеше); жить бобылём япа-янғыз йәшәү.*

БОГ *м. рел. алла, хозай, тәңре; ◇ бог весть алла белһен; бог егә знаёт как алла белһен; нисек булыр; не дай бог хозай һаклаһын; ради ббга алла хакы есөн; слава ббгу аллага шөкер.*

БОГАДЕЛЬНЯ *ж. уст. карт-королар йорто.*

БОГАРА *ж. собир. с.-х. боғара (Урта Азияла һуғарылмай торған баһыузар, шул ерзәрзәге сәсеүлек).*

БОГАТЭЙ *м. прост. бай, бай кеше.*

БОГАТЭТЬ *несов. байыу.*

БОГАТСТВО *с. 1. байлык, дәүләт; прирѳдные богѳтства тѳбнғи байлыктар; 2. перен. (обилие, множество) муллык.*

БОГАТЫЙ *прил. 1. (зажиточный) бай; богѳтый колхоз бай колхоз; 2. (обильный) мул; богѳтый урожај мул удыш; 3. перен. (великолепный) бик шѳп, бай; богѳтый гѳлос бик шѳп тауыш; ◇ чем богѳты, тем и рады соотв. такта сѳйем, якты сырайым; бары менѳн байрам.*

БОГАТЫРСКИЙ *прил. батыр, батырзарса; богѳтырский эпос батырзар эпосы; батырзар тураһындағы эпос; ◇ спать богѳтырским сном бик каты йоклау.*

БОГАТЫРЬ *м. 1. фольк. батыр; 2. перен. (силач) бѳһлеуѳн, баһадир, ир арыслан.*

БОГАЧ *м. бай кеше.*

БОГѳМА *ж. собир. богема (капиталистик илдѳрзѳ материалъ яктан тѳвмин ителмѳгѳн һәм торор урыны булмаған интеллигенция: актѳрзар, музыканттар, языусыяр һ. б.).*

БОГИНЯ *ж. 1. миф. эсѳ алла (мѳжуси хальктарзың ышаныуынса); 2. уст. (любимая женщина) фарештѳ.*

БОГОБОЯЗНЕННЫЙ *прил. уст. диндар, динле, тѳкү.*

БОГОМОЛ *м. 1. (усердно молящийся, паломник) аллага гѳбѳзѳт кылыусы; хажый; 2. мн. богомѳлы зоол. суфый синертке (йылы якта йѳзгѳй торған зур бѳжѳк).*

БОГОМОЛЕЦ *м. см. богомѳл 1.*

БОГОМОЛКА *женск. р. к богомѳл 1.*

БОГОМОЛЪЕ *с. рел. хажға барыу, изге урындарға йѳрѳу.*

БОГОМОЛЪНЫЙ *прил. диндар, динле, динсел.*

БОГОРОДИЦА *ж. рел. Ғайса эсѳне.*

БОГОСЛОВ *м. 1. (специалист по богословию) дин белгесе; 2. (ученик семинарии) духовный семинария шѳкерте.*

БОГОСЛОВИЕ *с. дин ѳйрѳтмѳне.*

БОГОСЛОВСКИЙ *прил. дини; богословские спѳры дини бѳжѳстѳр.*

БОГОСЛУЖЕНИЕ *с. рел. гѳбѳзѳт кылыу, намаз укыу.*

БОГОТВОРИТЬ *несов. кого-что 1. (преклоняться) бик нык яратыу, табыныу, алла кеүек кѳреу; 2. (обожествлять) алла тип табыу, аллалаштырыу.*

БОГОХУЛЬНИК *м. уст. алланы һүгеусе.*

БОГОХУЛЬСТВОВАТЬ *несов. уст. алланы һүгеу (йѳки яманлау).*

БОДАТЬ *несов. кого-что һѳзѳу, тѳкѳу.*

БОДАТЬСЯ *несов. 1. (быть бодливым) һѳзѳшѳу; 2. (бодать друг друга) һѳзѳшѳу, тѳкѳшѳу.*

БОДЛИВЫЙ *прил. һѳзгѳк, һѳзѳкѳс, һѳзѳшкѳк; бодливая корова һѳзѳшкѳк һыйыр.*

БОДНУТЬ *сов. и однокр. кого-что һѳзѳп ебѳреу.*

БОДРИТЬ *несов. кого-что дѳртлѳндѳреу, дѳрт кертеу (йѳки бирѳу); кѳс бирѳу.*

БОДРИТЬСЯ *несов. бирѳшмѳскѳ тырышыу, дѳртлѳнеу, дѳртте һүндѳрмѳскѳ тырышыу, кыйыу тотоу.*

БОДРОСТЬ *ж. дѳртлелек, дѳрт, күнел күтѳренкелек.*

БОДРСТВОВАНИЕ *с. см. бѳдрствовать.*

БОДРСТВОВАТЬ *несов. йокламау; бѳдрствовать всю ночь напролѳт тѳн буйына йокламай сығыу.*

БОДРЫЙ *прил. 1. дѳртле, таза, нык, теремек; бѳдрый старйк теремек карт; 2. (веселый) шат, күтѳренке (йѳки кѳр) күнелле, шатлыклы.*

БОДЯГА *ж. зоол. бѳздѳк, болот (тубѳн тѳзѳлѳшле диңгѳз хайуаны).*

БОЕВИК *м. боевик (1. ист. 1905—1907 йылы хораллы восстаниелѳрзѳ катнашыусы эшселѳр дружинаһы ағзаһы; 2. разг. хальк бик яратып карай торған фильм йѳки спектакль).*

БОВѳЙ *прил. 1. воен. хѳрби, һуғыш; боевѳе задѳние хѳрби задѳние; боевѳя гѳтѳвность һуғышка эзерлек; 2. (воинствующий) һуғышсан; 3. (бойкий; отважный) кыйыу, сая, үткер; боевѳй пѳрѳнь үткер егет; 4. (особо важный) бик мѳһим, бик кѳрѳкле; боевѳя задѳча бик мѳһим бурис; ◇ боевѳе крѳщѳние см. крѳщѳние.*

БОѳК *м. 1. воен. боѳк, һужкыс, бѳргес; 2. тех. (у парового молота) һужкыс.*

БОЕПИТАНИЕ *с. воен. һуғыш кѳрѳк-ярактары менѳн тѳвмин итеу.*

БОЕПРИПАСЫ *только мн. воен. һуғыш припастары, һуғыш кѳрѳк-ярактары.*

БООСПОСОБНОСТЬ *ж. воен. һуғышка (йѳки кѳрѳшкѳ) һѳлѳтлелек.*

БООСПОСОБНЫЙ *прил. воен. һуғышка яраклы (йѳки һѳлѳтле).*

БООЦ *м. 1. (воин, солдат) боец, һуғышсы; 2. (в кулачном бою) ярышсы, кѳрѳшсе; 3. перен. (борец) кѳрѳшѳусе; бойцѳ трудовѳго фрѳнта хѳзмѳт фрѳнтында кѳрѳшѳуселѳр.*

БОЖЕ *межд.: бѳже мой! ѳй аллам!, йѳ раббым!*

БОЖѳСТВЕННЫЙ *прил. 1. дини; бѳжѳственная кнйга дини китап; 2. книжн. алла, хозай, тѳңре; бѳжѳственный глагол тѳңре һѳзе; 3. перен. разг. гүзѳл, гѳжѳп матур, иҫ киткес матур; бѳжѳственный гѳлос иҫ киткес матур тауыш.*

БОЖѳСТВО *с. алла, хозай, тѳңре.*

БОЖИЙ *прил. хозай, алла; бѳжѳья вѳля хозай ирке; ◇ бѳжѳя корѳвка 1) зоол. камжа, алла һыйыры; 2) (о человеке) алла бѳндѳһе; вѳставитъ на свет бѳжий якты дѳнѳяға сығарыу; йѳно как бѳжий день кѳн кеүек асык.*

БОЖИТЬСЯ *несов. ант итеу.*

БОЙ м. 1. (сражение, битва) һуғыш; 2. см. бить 2, 3, 5, 6; бой скотá мал һуыуы; бой часóв сәғәт һуғыуы; барабанний бой барабан хағыу; проверить бой автомата автоматтың атыуын тикшерәү; 3. собир. (разбитые предметы) ватык; яйца бой ватык йомортка; 4. спорт. ярыш, көрәш; 5. (побой) тукмау; бить смёртным бөем үлтергәнсә тукмау; ◇ взять с бою һуғышып алыу; бой-баба см. баба I.

бойкá, бойкú и т. д. род., дат. п. и т. д. ед. от боёк.

БОЙКИЙ прил. 1. (решительный, смелый) үткер, кыйыу, булдыклы; бойкий ребёнок үткер бала; 2. (оживлённый, людной) халык күп йөрөй торған, халык кайнап торған; бойкая улица халык кайнап торған урам; 3. (живой, быстрый) тапкыр, үткер; бойкий ум тапкыр акыл; бойкая речь кыйыу телмәр; бойкое перо үткер кәләм; ◇ бойкий на язык телгә ошта.

БОЙКОСТЬ ж. үткерлек, кыйыулык.

БОЙКОТ м. бойкот (1. айырым кеше, ойошма йәки дәүләт менән бәтә төр бәйләнештә өзү форманында алып барыла торған политик һәм экономик көрәш; 2. разг. берөй кеше менән бәйләнештә өзү).

БОЙКОТИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что бойкот яһау (йәки белдерәү).

БОЙНИЦА ж. бойница (һығытмалардан дошманга атыу өсөн калдырылған тишек).

БОЙНЯ ж. 1. бойня, мал һуыу урыны; 2. (резня) кан койош, һуғыш-кырылыш, һуыш, кисеш.

бойш, бойтсь повел. накл. от бойтсья.

бойцá, бойцú и т. д. род., дат. п. и т. д. ед. от боёц.

БОК м. 1. як, ян, кабырға; лечь на правый бок ун ятка ятыу; боклет в боку безл. кабырғам сәнсә; 2. (сторона) як; кырый, сит; ◇ бок ó бок терәлеп үк, инбашка инбаш терәп; взять за бока яғаһынан алыу, кысыржылау; лежать на боку эшһез тик ятыу, һуйзайып тик ятыу; намять бока соотв. кабырғанын һанау; под боком, под боком якында ғына, эргәлә генә.

БОКАЛ м. бокал (зур рюмка); поднимать бокал бокал күтәрәү.

БОКОВОЙ прил. як, ян, кабырға; боковой ветер кабырғанан өргән ел; боковой окно йн тәзрә; ◇ отправиться на боковую разг. йокларға ятыу.

БОКОМ нареч. ян менән, кабырға менән; стоять боком ян менән тороу.

БОКС I м. спорт. бокс.

БОКС II м.: стричь под бокс сәстә бокс итеп алыу.

БОКС III м. мед. бокс (больница ауырыуы айырым тотоу бүлмәһе).

БОКСЁР м. боксёр.

БОКСЁРСКИЙ прил. боксёр; боксёрский приём боксёр алымы.

БОКСИРОВАТЬ несов. спорт. бокс менән шөгәлләнәү; бокс кағизәләре буйынса һуғышыу.

БОКСИТ м. мин. боксит (иң якшы алюмин рудаһы).

БОКСИТОВЫЙ прил. мин. боксит; бокситовая руда боксит рудаһы.

БОЛВАН м. 1. обл. (чурбак) бүкән, түмәр; 2. (для шланг) калып; 3. бран. күзлә бүкән; 4. уст. (идол) бот.

БОЛВАНКА ж. 1. тех. болванка; 2. см. болван 2.

БОЛГАРИН м. болгар.

БОЛГАРКА ж. болгар катын-кызы.

БОЛГАРСКИЙ прил. болгар, Болгария; болгарский язык болгар теле.

БОЛГАРЫ мн. болгарзар.

БОЛЕВОЙ прил. ауыртыу; болезбе ощущение ауыртыу һизеү.

БОЛЕЕ I. см. больше; 2. с нареч. и прил. образует сравнит. ст. =рак (=рәк), =ырак (=ерәк, =орак, =өрәк); более крепкий чай катырак сәй; ◇ более йли менее азмы-күпме; более того унан да бигерәк, улай ғына ла түгел; более чем... бик, сиктән тыш, һун дәрәжәлә; всё более и более торған һайын, барған һайын.

БОЛЕЗНЕННОСТЬ ж. 1. (слабое здоровье) ауыртыулык, сирлелек; 2. (ощущение боли) ауыртканлык, әрнегәнлек.

БОЛЕЗНЕННЫЙ прил. 1. (свидетельствующий о болезни) сырхау, ауырыу, сирле; у него болезненный вид уның ауырыуы төсөнә сыжкан; 2. (подверженный заболеваниям) сирләшкә, рәһйеүлә, сирләүсән, ауырыусан; 3. перен. (чрезмерный, преувеличенный) ғәзәттән (йәки сиктән) тыш, ауыр; с болезненным вниманием ғәзәттән тыш иғтибар менән; 4. (причиняющий боль) ауырттырыулы, әрнеүлә, ауыртыулы, әрнеткес.

БОЛЕЗНЕТВОРНЫЙ прил. ауырыу тыузырыусы, сир таратыусы; болезнетворные микробы ауырыу тыузырыусы микробтар.

БОЛЕЗНЬ ж. ауырыу, сир, сырхау.

БОЛЕЛЬЩИК м. спорт. ауырыусы (спорт ярыштарын яратыусы).

БОЛЕТЬ I несов. 1. чем и без доп. (быть больным) ауырыу, сирләү, сырхап тороу; болеть гриппом грипп менән сирләү; 2. за кого-что, перен. (беспокоиться, страдать) борсоллоу, кайғырыу, әрнеү; болеть душой нык борсоллоу.

БОЛЕТЬ II несов. (о какой-л. части тела) ауыртыу, һызлау; рука болит кулым ауыр-та; зубы болят тештәр һызлай; ◇ душа болит йерәк әрней.

БОЛЕУТОЛЯЮЩИЙ прил. ауыртыузы (йәки һызлаузы) баһа торған, тынысландыра торған; болеутоляющее средство ауыртыузы баһа торған дарыу.

БОЛИВИЙСКИЙ прил. боливи, Боливия; боливийские песни Боливия халкы йырзаны.

БОЛИВИЙЦЫ мн. боливиецтәр.

БОЛИГОЛОВ м. бот. монар көпшәһе.

БОЛИД м. астр. болид (бик зур метеор).

БОЛОТИСТЫЙ прил. 1. һазлык, һазмык; болотистая местность һазлык урын; 2. (топкий) баткыл; болотистая почва баткыл ер.

БОЛОТНЫЙ прил. һаз; болотные растения һаз үсемлектәре; ◇ болотный газ хим. метан, һаз газы.

БОЛОТО с. прям. и перен. һаз, һазлык, баткак; торфянке болото торф һазлығы;

обывательское болото обывателдәр һазлыгы.

БОЛТ м. болт (1. *тех. ике башы ла винтле йәки бер башы калпаклы, икенсеге винтле тимер*; 2. *ишекте йәки тәзрә капкастарын бикләй торған тимер*).

БОЛТАТЬ I *несов.* 1. *что, разг. (взбалтывать) болғатыу, бутату*; 2. *чем һелкеу, һелкетеу*; болтаты ноғами аяктарҙы һелкетеу.

БОЛТАТЬ II *несов. разг.* 1. *что и без доп. күп һөйләу, сутырлау, тахылдау, ләпелдәу, лығырзау; юк-барҙы һөйләу, һөйләнеу (проговариваться)*; 2. *(на каком-л. языке) тахылдау, һөйләшә белеу*; болтаты по-французски французса һөйләшә белеу; \diamond болтаты языком юкты һөйләнеу.

БОЛТАТЬСЯ *несов.* 1. *разг. (о жидкости; о неплотно лежащих предметах) сайпылыу, шылкылдау*; 2. *разг. (висеть, качаться) һалпылдау; һалбырау, һәлберәу, һалпылдап (йәки һалбырап, һелкенеу) тороу; на спине у нег болтался пустой мешок аркаһында буш тоқсайы һалпылдап бара*; 3. *прост. (слоняться) буталып йөрөү, һерәндәу.*

БОЛТЛИВЫЙ *прил.* 1. *(говорливый) күп һөйләүсән, һөйләнсек, ләпелдек, лығырзык*; 2. *(выдающий тайны) йырык (йәки тишек) ауыз, сер тотмас, ярык барабан.*

БОЛТОВНЯ *ж. разг.* буш (йәки юк) һүз, һүз бутһаны.

БОЛТУН I м. *разг. (пустослов) тахылдак, лажылдак, ләпелдәк, тел бистәһе.*

БОЛТУН II м. *(неплодное яйцо) серетке (йомортка).*

БОЛТУНЬЯ *женск. р. к болтун I.*

БОЛТУШКА I *ж. см. болтунья.*

БОЛТУШКА II *ж.* 1. *(жидкая пища) апара, ашлы һыу, болғау*; 2. *(яичница) йомортка тәбәһе*; 3. *(мутовка) туҡығыс, болғауыс.*

БОЛЬ *ж.* ауыртыу, һызлау; зубная боль теш һызлауы; головная боль баш ауыртыуы; *причинять боль ауырттыруу.*

БОЛЬНИЦА *ж.* больница.

БОЛЬНИЧНЫЙ *прил.* больница; больничный халат больница халаты; \diamond больничный лист больничны лист.

БОЛЬНО I *нареч.* 1. *ауырттырып, ауырттырғансы*; больно ударить ауырттырып һуғыу; 2. *в знач. сказ. безл. ауырта, һызлай*; ушам больно колактар ауурта; 3. *в знач. сказ. (неприятно) хыйын, ауыр, күнелһез*; больно слышать эту весть был хәбәрҙе ишетәуе хыйын.

БОЛЬНО II *нареч. прост.* бик; больно много бик күп.

БОЛЬНОЙ *прил.* 1. *ауырыу, сырхау, сирле; больное сердце ауырыу йөрәк*; 2. *в знач. суц. больной м., больная ж. ауырыу (кеше)*; больной встал с постели ауырыу аякка басты; \diamond больной вопрос йонсоткан мәсьәлә (*ауыр мәсьәлә*); больное место ауыртқан ер; (*валить*) с больной головой на здоровую *соотв.* ак эт бәләһе тара эткә.

БОЛЬШАК м. обл. (*большая дорога*) оло юл.

БОЛЬШЕ I. *сравнит. ст. от прил. боль-*

шой и великий 2 *зурырак, дәүерәк, өлкәнерәк*; 2. *сравнит. ст. от нареч. много күберәк, артығырак*; 3. *нареч. (далее, впродолж.) бынан кире, бынан һун, бүтән, инде; башка; больше не могу башка булдыра алмайым; больше так не буду бынан һун улай эшләмәм*; \diamond больше того улай ғына ла түгел.

БОЛЬШЕВИЗАЦИЯ *ж.* большевикләштереу.

БОЛЬШЕВИЗИРОВАТЬ *сов. и несов. кого-что* большевикләштереу.

БОЛЬШЕВИЗИРОВАТЬСЯ 1. *сов. и несов.* большевикләшеу; 2. *несов. страд. к большевизировать.*

БОЛЬШЕВИЗМ м. большевизм.

БОЛЬШЕВИК м. большевик.

БОЛЬШЕВИСТСКИЙ *прил.* большевик; большевистик; большевистская партия большевиктәр партияһы; большевистский стиль работы большевистик эш стиле.

БОЛЬШЕГОЛОВЫЙ *прил.* оло башлы, зур башлы, оло баш.

БОЛЬШОЙ *сравнит. ст. от прил. большой и великий* 2 *зурырак, зурырағы; күберәк, күберәге, артык, артығырак*; \diamond *большей частью, по большей части* күпселектә; *самое большее* иң күбеге, күп тигәндә.

БОЛЬШИНСТВО с. күпселек; большинство голосов күпселек тауыш; подавляющее большинство зур күпселек.

БОЛЬШОЙ *прил.* 1. (*крупный; значительный по количеству*) зур, өлкән, дәу, ишле, күп; большой мяч зур туп; *большая семья* ишле гаилә; *большие деньги* күп акса; 2. (*значительный*) зур, әһәмиәтле; *большая победа* зур енеу; 3. (*чрезвычайный*) бик (һык); *большой добряк* бик яхшы күнелле кеше; 4. (*взрослый*) зур, оло; *дети стали большими* балалар зурайҙы; 5. *в знач. суц. большие мн.* өлкәндәр, ололар, зурлар; *слушаться больших* ололарҙы тыңлау; \diamond *большая буква* баш хәреф; *большая дорога* оло юл; *большой мороз* каты һыуык; *большой палец* баш бармак.

БОЛЯЧКА *ж.* һызлауык, ситан, шешек; кутыр.

БОМБА *ж.* бомба; атомная бомба атом бомбаһы; \diamond *влететь бомбой* уктай атылып килеп инеу.

БОМБАРДИРОВАТЬ *сов. и несов. кого-что* 1. *утка* тотоу, бомбаға тотоу; *бомбардировать город* каланы утка тотоу; 2. *чем, перен. ирон. (донимать) йөзәтәу, теңкәгә тейәу*; *бомбардировать письмами* хаттар язып йөзәтәу.

БОМБАРДИРОВКА *ж. см. бомбардировать.*

БОМБАРДИРОВЩИК м. бомбардировщик; *тяжелый бомбардировщик* ауыр бомбардировщик.

БОМБЕЖКА *ж. разг. см. бомбить.*

БОМБИТЬ *несов. кого-что* бомбаға то-тоу, бомба ташлау.

БОМБОМЕТАНИЕ с. бомба ташлау (*йәки ыргытыу*).

БОМБОУБЕЖИЩЕ с. бомбоубежище (*бомбанан һаҡлану урыны*).

БОНДАРНЫЙ прил. мискә (йәки күнәк) яһау; бондарный производство мискә яһау производствоны.

БОНДАРЬ, БОНДАРЬ м. күнәксе, мискәсе.
БОНТИРОВКА ж. с.-х. бонтировка, бонтировкалау, сифат яғынан баһалау; бонтировка овец һарыктарҙы сифат яғынан баһалау.

БОНЫ I мн. (ед. бона ж.) фин. бон (1. акса алырға хокук бирә торған документ; 2. урындағы власть тарафынан сығарыла торған вахытлы қағыз акса).

БОНЫ II только мн. бон (йөзмә заграждение; йөзмә койма).

БОР I м. карағай урманы; \diamond с бору да с босенки погов. ослраклы рәүештә, унан-бынан, теләһә кайзан; сыр-бор загорелся из-за чего ғауға купты, ығы-зығы башланды.

БОР II м. бор (химик элемент).

БОР III м. мед. бор (теш дауалау эшендә куланыла торған корос бырау).

БОРА ж. метеор. тау эле (диңгез яры буйҙарында иҫә торған һалкын ел).

БОРДО прил. неизм. (цвет) бурзат, куйы кызыл (төс).

БОРДОВЫЙ прил. разг. бурзат, куйы кызыл төслә.

БОРДЮР м. кайма, әзеп.

БОРЕЦ I м. 1. көрәшеүсе; борцы за мир тыныслык өсөн көрәшеүселәр; 2. спорт. көрәшсе.

БОРЕЦ II м. бот. айыу көпшәһе.

БОРЖОМ м. боржом (минераль һыу).

БОРЗОЙ прил. и в знач. суц. борзая ж. бурзай.

БОРЗОПЙСЕЦ м. ирон. языусы киҫәге.

БОРЗЫЙ прил. поэт. йылғыр, етез, шәп; борзый конь шәп ат.

БОРМАШИНА ж. мед. бормашина (теште кырып тишеу машинаһы).

БОРМОТАНИЕ с. см. бормотать.

БОРМОТАТЬ несов. что и без доп. мырзау.

БОРНЫЙ прил. бор; борная кислота бор кислотаһы.

БОРОВ м. 1. бестерелгән суска; 2. (у пещ) юллык, төтөн юллығы.

БОРОВИК м. аҡ башмәк, топош.

БОРОДА ж. һакал.

БОРОДАВКА ж. сөйәл.

БОРОДАВЧАТЫЙ прил. сөйәлле.

БОРОДАТЫЙ прил. һакаллы, һакал үстөргән.

БОРОДАЧ м. 1. разг. һакалбай, һакалтай; 2. бот. һакалсан (Улан); 3. зоол. таз бөркөт.

БОРОДКА ж. 1. уменьш. от борода; кәзә һакал; 2. (у ключа) аскыс теле (йәки балтаһы).

БОРОЗДА ж. 1. буразна; 2. перен. (морщина) йыйырсык.

БОРОЗДИТЬ несов. что 1. буразна һалыу (йәки ярыу), буразналау; 2. перен. ярып үтәү; корабль бороздят океан караптар океандарҙы ярып үтәләр; 3. перен. (пересекать) йырғыслау, ярыу; чёрное небо бороздили молнии әлдән-әле кара күк йөзөн йәшен ярып үтте.

БОРОЗДАЧАТЫЙ прил. буразналы, буразналар менән йырғыланған.

БОРОНА ж. тырма, ер тырмаһы.

БОРОНИТЬ несов. что тырматыу, тырма-лау.

БОРОНОВАНИЕ с. тырматыу, тырмалау.
БОРОНОВАТЬ несов. см. бороныть.

БОРОТЬСЯ несов. 1. в разн. знач. көрәшеү; боротся за мир тыныслык өсөн көрәшеү; боротся за высокий урожай юғары уныш алыу өсөн көрәшеү; мальчики борлись несколько минут малайҙар бер нисә минут көрәшеп алдылар; 2. (воевать, сражаться) һуғышыу.

БОРТ м. 1. (одежды) сабыу; 2. мор. борт (судно кабырғаларының иң өскө өлөшө); \diamond борт б борт йәнәш; брать на борт карап-та алыу; выкинуть за борт сығарып ташлау; за бортом һыуза; на борту (самолёта, корабля) самолётта, карапта.

БОРТНИК м. уст. солоксө.

БОРТНИЧАТЬ несов. уст. солоксөлок менән шөгәлләнәү.

БОРТНИЧЕСТВО с. уст. солоксөлок.

БОРТОВОЙ прил. бортовой; бортовой журнал бортовой журнал; \diamond бортовая качка караптың сайкалыуы, бер яктан икенсе ятка кырынайыуы.

БОРЩ м. борщ (төрлә йәшелсәләр һалып бешерелгән аш).

БОРЩЕВИК м. бот. балтырған.

БОРЬБА ж. в разн. знач. көрәш; классовая борьба синфи көрәш; национально-освободительная борьба милли-азатлыҡ көрәше; борьба за мир тыныслык өсөн көрәш.

БОСИКОМ нареч. разг. см. босой.

БОСОЙ прил. яланаяк, яланғас аяк; \diamond на босу ногу куналтак.

БОСОНОГИЙ прил. яланаяк.

БОСОНОЖКИ мн. (ед. босоножка ж.) босоножка (йәйге еңел аяҡ кейеме).

БОСТОН м. бостон (1. юғары сифатлы йока йөн тукума; 2. кәрт уйыны; 3. танса исеме).

БОСТОНовый прил. бостон; бостоновый костюм бостон костюм.

БОСЯК м. босяк, һукбай, йолкош.

БОТ м. мор. бот (зур булмаған судно).

БОТАНИК м. ботаник.

БОТАНИКА ж. ботаника.

БОТАНИЧЕСКИЙ прил. ботаника; ботанический сад ботаника баксаһы.

БОТВА ж. һабак-япрак.

БОТВИНЬЯ ж. кул. ботвинья (квас, бешкән йәшелсә һәм балыктан әзерләнгән һалкын аш).

БОТИКИ мн. (ед. ботик м.) см. боты.

БОТИНКИ мн. (ед. ботинок м.) ботинка.

БОТФОРТЫ мн. (ед. ботфорт м.) уст. ботфорт (озон куңыслы, бейек күтәрмәле итек).

БОТЫ мн. (ед. бот м.) боты (аяк кейеме).
БОЦМАН м. боцман (карапта хужалык эштәрен алып барыусы кесе командир).

БОЧАР м. см. бондарь.

БОЧКА ж. 1. мискә; 2. (мера жидкости) бочка (480 литрлык үлсәү берәмеге) 3. ав. бочка (юғары пилотаж фигураларының берәһенәң исеме); \diamond как сельди в бочке см. сельдь.

БОЧКОМ нареч. см. ббком.
бойсь, бойсься и т. д. наст. вр. от бо-
 яться.
БОЯЗЛИВОСТЬ ж. куржаклык, өркөк-
 лек, куржак (йәки өркөк) булыу.
БОЯЗЛИВЫЙ прил. куржак, өркөк; бо-
 язливый зверёк өркөк хайуан; боязливый
 шөпөт куржып кына бышылдау.
БОЯЗНО в знач. сказ. разг. куржыныс.
БОЯЗНЬ ж. куржыу, өркөү, шөрлөү;
 из боязни куржыузан.
БОЯРИН м. ист. баяр.
БОЯРСКИЙ прил. ист. баяр; боярская
 дума баярзар думаны.
БОЯРСТВО с. собир. ист. баярзар.
БОЯРЫНЯ ж. ист. (жена боярина) баяр
 катыны (йәки бисәһе).
БОЯРЫШНИК м. бот. дунала.
БОЯРЫШНЯ ж. ист. баяр кызы.
БОЯТЬСЯ несов. 1. кого-чего и с неопр.
 куржыу, өркөү, шөрлөү; он бойтсья темноты
 ул караңгынан куржа; я бойсья просту-
 диться мин һалкын тейзереүзән куржам;
 2. чего (портиться) сызамау, бозолоу;
 фанерны издәләй бойтсья сырости фанер-
 зан яһалған әйберзәр еүшәтә бозолалар.
БРА с. нескл. бра (стена шәмдәле).
БРАВАДА ж. кәпәренәу, мактаньрга
 тырышыу; иғтибар итмәй маташыу.
БРАВИРОВАНИЕ с. см. бравировать.
БРАВИРОВАТЬ несов. чем и без доп.
 кәпәренәу, мактаньрга тырышыу; әтәслә-
 нәу, иғтибар итмәй маташыу (куржыныска,
 кыйынлыкка); бравировать опәсностью кур-
 жыныс килгәндә әтәсләнәу; бравировать
 своей грубостью үзенә торпайлыгы менән
 кәпәренәу.
БРАВО межд. браво, йәшә, шәп, афарин.
БРАВУРНЫЙ прил. дәртле, йәнле; бра-
 вурный марш дәртле марш.
БРАВЫЙ прил. (қурер күзгә) батыр, ғәй-
 рәтле, йөрәкле; бравый солдат батыр һал-
 дат.
БРАГА ж. брага (өйзә әзерләнгән һыра).
БРАЖКА ж. см. брага.
БРАЗДЫ только мн.: бразды правләнния
 баш (булыу), идара итеү.
БРАЗИЛЬСКИЙ прил. бразилия, Брази-
 лия; бразильский кофе Бразилия кофеһе.
БРАЗИЛЬЦЫ мн. бразилецтәр, брази-
 лиялылар.
БРАК I м. никах, өйләнәу; вступить
 в брак өйләнәу (о мужчине); тормошка
 (йәки иргә) сығыу (о женщине); свиде-
 тельство о браке өйләнәшәу тураһында таныт-
 ма.
БРАК II м. брак, бозок, ғиллә; чулөк
 с браком ғилләһе булған ойок.
БРАКЕР м. бракер (тауарзың яраклы-
 ғын билдәләүсе).
БРАКЕРАЖ м. ком. бракераж (тауар-
 зарзың сортын билдәләү һәм карап тик-
 шергәндә брак табыу).
БРАКОВАННЫЙ 1. прич. бракка сыға-
 рылған; 2. прил. брак; бракованный то-
 вәр брак тауар.
БРАКОВАТЬ несов. 1. кого-что (призна-
 вать негодным) бракка сығарыу; 2. что
 (определять качество) сифатын билдәләү.

БРАКОВКА ж. см. браковать.
БРАКОВЩИК м. браковщик.
БРАКОВЩИЦА ж. браковщица.
БРАКОДЕЛ м. брак яһаусы.
БРАКОНЬЕР м. браконьер (һунарсылык
 кағизәнән бозоусы).
БРАКОНЬЕРСТВО с. браконьерлык итеү.
БРАКОРАЗВОДНЫЙ прил.: бракораз-
 водный процесс айырылышыу процесә.
БРАКОСОЧЕТАНИЕ с. книжн. никах,
 никахланьшыу.
БРАМСЕЛЬ м. мор. брамсель (иң юға-
 ры елкән).
БРАНДВАХТА ж. мор. брандвахта (порт-
 тағы һаксы судно).
БРАНДЕР м. мор. брандер (1. уст. дош-
 ман каратарын яндырыу өсөн шартлаусан,
 тиз токаньусан матдәләр тейгән судно;
 2. бухта йәки гавань алдында юлды ябыу
 өсөн батырыла торған судно).
БРАНДМАУЭР м. брандмауэр (ике өй
 араһына һалынған бейек таш койма).
БРАНДСПОЙТ м. брандспойт (1. по-
 жар насосы; 2. пожар насосы эсәгенә башы,
 ез кәпшәһе).
БРАНИТЬ несов. кого-что әрләү, орошоу,
 тиргәү, шәлтәләү.
БРАНИТЬСЯ несов. 1. с кем и без доп.
 (ссориться) һүзгә килешәу, ирешәу, тир-
 гәшәу, ызғышыу; 2. (ругаться) һүгенәу,
 тиргәнәу.
БРАННЫЙ I прил. (ругательный) һү-
 генәу, оятһыз; бранное выражение оятһыз
 һүз.
БРАННЫЙ II прил. уст. поэт. (воин-
 ский) хәрби, һуғыш; бранное поле һуғыш
 майзаны.
БРАНЬ I ж. һүгенәу, әрләшәу; һүгенәу
 һүзәрә, алама һүзәр.
БРАНЬ II ж. уст. поэт. һуғыш; на поле
 брани һуғыш яланьнда.
БРАСЛЕТ м. белзәк.
БРАСС м. спорт. брасс (йөзөү стиле).
БРАТ м. 1. ир туған; ағай (старший);
 эне, хусты (младший); двоюродный брат
 туғандан туған; троюродный брат өсөнсө.
 быуын туғаны; сводный брат үгәй туған;
 2. (при обращении) туған; ты, брат, не
 шутй һин, туған, шаярма; ♦ молочный брат
 см. молочный; на брата кеше башына;
 наш брат беззәң халык; свой брат үз кеше.
БРАТАНИЕ с. см. брататься.
БРАТАТЬСЯ несов. в разн. знач. туған-
 лашыу, дуслашыу.
БРАТЕЦ м. даск. от брат 1.
БРАТИШКА м. разг. (маленький брат)
 хусты, эне, мырза.
БРАТИЯ ж. собир. 1. шулл. халык (бер
 профессия кешеләре); пишущая братия
 язғыусылар халкы; 2. церк. бер монастырь
 монахтары.
БРАТОК м. прост. (обращение) туған-
 кай, хусты кеше; браток, и ты здесь? ту-
 ганкай, һин дә бындамы ни?
БРАТОУБИЙСТВЕННЫЙ прил.: бра-
 тоубийственная война туған туғанды үлте-
 решәу һуғышы.
БРАТОУБИЙСТВО с. 1. уст. (убийство
 своего брата) үз туғанын үлтерәу; 2. (убий-

ство единомышленника) яқын кешене үлтереу, фекерзэш кешене үлтереу.

БРАТСКИЙ прил. туғанлык, туғандаш; братские чувства туғанлык тойғолары; братские республики туғандаш республикалар; братская семья советских народов совет халыктарының туғандаш ғаиләһе.

БРАТСТВО с. 1. дуслык, туғанлык; берзәмлек; братство рабочих всех стран барлык ил эшселәренен дуслығы; 2. рел. дини йәмғиәт (йәки община).

БРАТЬ несов. 1. кого-что алыу; брать руками кул менән алыу; брать детей на воспитание бала қарарға алыу; 2. что алыу; брать уроки дәрес алыу; брать работу на дом өйгә эш алыу; 3. чем (достигать) алдыру; он берёт не силой, а ловкостью ул көс менән түгел, ә тасыллык менән алдыра; 4. без доп. (клевать — об охестрельном оружии) тейзереу; 8. без доп., разг. (направляться) тотоу, юл тотоу; берй вправо уна тот; ◇ брать быка за рога туранан-тура төп мәсьәлә буйынса қызыу рәуештә эшкә тотоноу; брать высоту күтәрелеу; брать голыми руками см. голый; брать за сердце йөрәктән алыу, йөрәкте өзөу; брать на себя см. себя; брать начало башлан алып китеу, килеп сығыу; брать под руку қултықлап алыу; брать принцип төбәу, тоқсау; брать чью-либо сторону берәйһен яқлау, уның яғына сығыу; меня берёт сомнение мин икеләнәм; наша берёт (взяла) без еңдек, безеке еңде.

БРАТЬСЯ несов. 1. за кого-что (хвататься) тотоноу; не берись за чайник, он горячий сәйнуқкә тотоңма, ул эсе; 2. за что и с неопр. (приниматься) тотоноу, башлау; эскә алыу; браться за работу эшләргә тотоноу; он берётся мне помочь ул миңә ярзам итергә өстөнә ала; 3. (поглядываться) килеу, барлыкка килеу; откуда берётся столько силы? был тиклем көс қайзан киле?; 4. страд. к брать 1,2,4-7; ◇ браться за ум ақылына ултыруу, ақылға килеу.

БРАУНИНГ м. браунинг (пистолет төрө).

БРАХМАН м. брахман (Индстанда юғары каста кешеге).

БРАХМАНИЗМ м. браһманизм (Һинд-тар дине).

БРАЧНЫЙ прил.: брачный союз никах; брачный наряд зоол. қауышыу бизәнеше (коштар уйнаған осорза төстәрненең үзгәреуе, матурлануы).

БРАШПИЛЬ м. мор. брашпиль (суднолар-за якорзы кутар торған сығыр).

БРЕВЕНЧАТЫЙ прил. бүрәнә; бревенчатая стена бүрәнә стена.

БРЕВНО с. бүрәнә.

БРЕД м. 1. һаташыу, һайзаныу, һаташып һөйләнеу; большой в бреду ауырыу һаташа; 2. разг. (бессмыслица) мәғәнәһез нәмә, тузға язмаған һәмә.

БРЕДЕНЬ м. йылым.

БРЕДИТЬ несов. 1. һаташыу, һайзаныу; һаташып һөйләнеу; бредить в беспамытстве аңын юғалтып һаташыу; 2. кем-чем һаташыу, хыялланыу; бредить музыкой музыка менән хыялланыу.

БРЕДНИ только мн. юк-бар һүз, буш уй, һаташыу, тузға язмаған һүз, сафсата.

БРЕДОВОЙ прил. 1. һаташыу, һаташкан; больной в бредовом состоянии ауырыу һаташып ята; 2. (нелепый, фантастический) хыяли, ақылға һыймаған; бредовой план хыяли план.

БРЕЗГАТЬ несов. чем и с неопр. ерәнеу, сикәнеу; тартыныу; он ничем не брезгает ул бер нәмәнән дә тартырмай; он брезгает пить из этого стакана ул был стакандан эсергә ерәнә.

БРЕЗГЛИВОСТЬ ж. ерәнеу, сикәнеу, тәнә тартыныу, ерәнгәнлек, сикәнгәнлек.

БРЕЗГЛИВЫЙ прил. 1. ерәнүсән, сикәнүсән; брезгливый человек ерәнүсән кеше; 2. (адлиный) ерәнәс, сикәнәс, ерәнәп, сикәнәп (эшләнгән); брезгливая мина ерәнәп һарау; брезгливое чувство ерәнәу.

БРЕЗГОВАТЬ несов. разг. см. брезгать.

БРЕЗЕНТ м. брезент.

БРЕЗЕНТОВЫЙ прил. брезент; брезентовый плащ брезент плащ.

БРЕЗЖИТЬ, БРЕЗЖИТЬСЯ несов. 1. безл. (светать) таң һызылыу (йәки атыу); яқтыра башлау, яқтырып килеу; 2. (слабо светиться) сағылыу, аз ғына, сак-сак ялтырап күрәнәу, яқтырыу; в степи чуть брезжит огонек яланда сак-сак қына ул ялтырап күрәнә.

БРЕЖЛОК м. сылтырмақ.

БРЕМЯ с. ауырлык, ғазап, имгәк; ◇ разрешиться от бремени бәбәсләу, бушаныу.

БРЕННЫЙ прил. уст. тупрак була торған, серей торған, фани; бранный мир фани донъя.

БРЕНЧАТЬ несов. 1. сылтырау, шылтырау, шөлтәрәу; сылтыратыу, шылтыратыу; монеты бречат в кармане кеңәлә тәңкәләр шылтырай; 2. на чем, разг. дәмбәрзәтеу, дыңғырзәтеу; бречат на рояле роялде дәмбәрзәтеу.

БРЕСТИ несов. көскә-көскә генә атлау; әкрән генә килеу (йәки барыу).

БРЕТЁЛИ мн. (ед. бретель ж.) бау (эс күлдәктә, лифчиктә һ. б.).

БРЕХНЯ ж. прост. ялған, алдақ, алдау, буш һүз.

БРЕХУН м. прост. ялғансы, алдақсы, юкты һөйләүсе.

БРЕШЬ ж.: пробить брешь зыян (йәки зарар) килтереу.

брё(сь), брешь(ся) и т. д. наст. вр. от брять(ся).

БРЁЮЩИЙ прич. кырғысы (һақал-мыйкты); ◇ брёющий полёт ав. қайпылып осоу (ер өстөнән тәләш кенә осоу).

БРИГ м. мор. бриг (ике мачталы елкәнле судно).

БРИГАДА ж. бригада (1. билдәле бер эште башқарыусылар коллективе; 2. воен., мор. ғәскәри берләшмә; 3. ж.-д. поезды хезмәтләндерүсе кондукторзәр составы).

БРИГАДИР I м. бригадир (*бригада етаксеһе*).

БРИГАДИР II м. *ист.* бригадир (*полковник менән генерал араһындағы юғары ғәскәри чин*).

БРИГАДНЫЙ *прил.* бригада; бригадный механик бригада механиге.

БРИЗ м. мор. бриз, талтын ел (*көндөз диңгезтән коро ергә иҫә торған әкрен ел*).

БРИЗАНТНЫЙ *прил.* воен. бризант, шартлай (*йәки ярыла, шартлата*) торған; бризантный снаряд бризант снаряд.

БРИКЕТ м. брикет (*пресланған материалдан яһалған кирбес йәки плитка*).

БРИКЕТИРОВАТЬ *сов. и несов.* что брикетләү, брикет яһау (*йәки һуғыу*).

БРИЛЛИАНТ м. гәүһәр.

БРИЛЛИАНТОВЫЙ *прил.* гәүһәр; бриллиантовый перстень гәүһәр кашлы йәзәк.

БРИЛЬЯНТ м. см. бриллиант.

БРИЛЬЯНТОВЫЙ *прил.* см. бриллиантовый.

БРИТАНСКИЙ *прил.* британ, Британия; Британские острова Британия утрауҙары.

БРИТАНЦЫ *мн.* британдар, британиялылар.

БРИТВА *ж.* сәс бәкеһе, бритва.

БРИТВЕННЫЙ *прил.* кырыу, кырыныу; бритвенный прибор кырыныу приборы.

БРИТЫЙ *прил.* сәсе-һакалы кырылған (*йәки алынған*); бритая голова сәсе кырылған; бритое лицо һакалы кырылған.

БРИТЬ *несов.* кого-что һакалды (*йәки мыйыкты*) кырыу, сәс алыу.

БРИТЬЕ с. см. бритье(ся).

БРИТЬСЯ *несов.* кырыныу, кырынып йөрөү.

БРИЧКА *ж.* бричка (*еңел арба*).

БРОВЬ *ж.* каш; \diamond не в бровь, а (прямо) в глаз *погов.* нәк өстөнә баһыу (*тапкыр һүз, айтем һ. б. тураһында*).

БРОД м. кисеү.

БРОДИЛЬНЫЙ *прил.* әсеткес, асыткыс, асытыу; бродильный чан асытыу чаны.

БРОДИТЬ I *несов.* 1. көскә генә йөрөү, акрын ғына йөрөп тороу; 2. *перен.* йөрөү, сағылыу (*уй, йылмайыу тураһында*).

БРОДИТЬ II *несов.* әсеп ултырыу, быҙырҙап кабарып ултырыу; пиво бродит һыра әсеп ултыра.

БРОДЯГА м. берәзәк.

БРОДЯЖНИЧАТЬ *несов.* *разг.* берәзәклек итеү, берәзәк булып йөрөү.

БРОДЯЖНИЧЕСТВО с. берәзәклек.

БРОДЯЧИЙ *прил.* күсмә, илгизәр, ил гизеп йөрөүсә, күсеп йөрөргә яратыусы; бродячий музыкант ил гизеп йөрөүсә музыкант.

БРОЖЕНИЕ с. 1. *хим.* әсеү, күпереү; 2. *перен.* (*волнение*) ризаһызлыҡ, буталыш, сыуалыш.

БРОМ м. бром (1. *химик элемент*; 2. *фарм.* дарыу *исеме*).

БРОМИСТЫЙ *прил.* бром, бромлы; бромистый калий бромлы калий.

БРОНЕАВТОМОБИЛЬ м. броневтомобиль, броняле автомобиль.

БРОНЕБОЙНЫЙ *прил.* воен. броняне тишә торған; броня тишкес; бронейбойный снаряд броняне тишә торған снаряд.

БРОНЕБОЙЩИК м. воен. бронейбойщик (*бронейбойканын атыусы*).

БРОНЕВИК м. см. броневтомобиль.

БРОНЕВОЙ *прил.* воен. броняле; броневые доты броняле доттар.

БРОНЕНОСЕЦ м. 1. мор. броненосец (*броня менән көпләнгән кеүәтле хәрби карап*); 2. зоол. талканлы (*хайуан*).

БРОНЕОСНЫЙ *прил.* мор. броняле, броня менән көпләнгән; бронейосный крейсер броняле крейсер, броня менән көпләнгән крейсер.

БРОНЕПОЕЗД м. бронепоезд, броняле поезд.

БРОНЕТАНКОВЫЙ *прил.* бронетанк; бронейтанковые войска бронетанк ғәскәрҙәр.

БРОНЗА *ж.* бронза (1. *ак курғаш кушылған бакыр иретмәһе*; 2. *собир.* шунан яһалған нәмәләр).

БРОНЗОВЫЙ *прил.* 1. бронза; бронейвый бюст бронза бюст; 2. (*о цвете*) бронза төслә; \diamond бронейвый век *археол.* бронза быуаты (*төрлө әйберҙәр яһау өсөн бронза кулланылған боронго дәүер*).

БРОНИРОВАННЫЙ *прил.* (*закрепленный*) броняләнгән, беркетелгән, беркетеп туйылған, бүлеп калдырылған; бронейрованное место беркетелгән урын.

БРОНИРОВАННЫЙ *прил.* броняләнгән, броняле, броня менән көпләнгән; бронейрованный пбезд броняле поезд.

БРОНИРОВАТЬ *несов.* кого-что (*закреплять за кем-л.*) бүлеп калдырыу, тәғәйенләү, беркетеү, беркетеп (*йәки тәғәйенләп*) куйыу, бронировать итеү; бронировать место в вагоне *вагонда урын бүлеп туйыу.*

БРОНИРОВАТЬ *несов.* что (*покрывать броней*) броняләү, броня менән көпләү.

БРОНХИ *мн.* (*ед. бронх м.*) *анат.* курылдай.

БРОНХИАЛЬНЫЙ *прил.* *анат.* курылдай; бронейхальная астма брон астмаһы; бронейхальные железы курылдай бизҙәрә.

БРОНХИТ м. бронхит (*курылдайға һыуык тейеп, каты юткереү*).

БРОНЯ *ж.* (*закрепление*) беркетеү, тәғәйенләү; беркетеү (*йәки тәғәйенләү*) кағызы.

БРОНЯ *ж.* 1. *ист.* (*панцирь*) тимер кейем; 2. *воен.* броня (*хәрби судноларзың, танкыларзың һ. б. корос көпләүе*).

БРОСАТЬ *несов.* см. бросить; \diamond бросать деньги *акса туззырыу, аксаны әрәм-шәрәм итеп бөтөрөү*; бросать камень *в кого-либо берәйһенә бысрак ташлау*; бросать оружие *корал ташлау, бирелеү*; бросать перчатку *уст.* дузлгә сакырыу; бросать свет *на что* асыҡлау; бросать слова *на ветер* см. ветер.

БРОСАТЬСЯ *несов.* 1. см. броситься; 2. *чем* (*друг в друга*) ташлашыу, бәрешеү, ыргытышыу; бросаться снежками *кар бәрешеү*; 3. *кем-чем, разг.* (*пренебрегать*) тәзерен белмәү, ыһәпкә алмау, һанға һуҡмау; 4. *страд.* к бросать; \diamond бросаться

словами уйламай һөйләү, һөйләгәнәнә ичәп бирмәү.

БРОСИТЬ сов. 1. что, чем (кинуть) ташлау, ыргыту; сөйөү; бросить камень таш ташлау; 2. кого-что (переместить, на-править) ебәреү, күсерәү; бросить лучшие силы на решающий участок фронта иң якшы көстәрҙе фронттың хәл иткес участка-һына ебәреү; 3. что и с неопр. (прекратить) ташлау, туктатыу; бросить курить тәмәке тартыуы ташлау; 4. кого-что (покинуть, оставить) ташлау, ташлап китеү; ◇ бросить взгляд күз ташлау; бросить жребий йәрәбә һалыу; бросить обвинение ғәйепләү, бәлә яғыу; бросить упрек шелтәләү, шелтә ташлау; егб бросило в жар безл. тәне кызып янып китте, эсе булып китте, эсергәнәп китте; хоть брось бер нәмәгә лә ярар-лык түгел, бик насар.

БРОСИТЬСЯ сов. 1. на кого-что ташла-ныу; броситься на врага дошманға ташла-ныу; 2. (прыгнуть с высоты вниз) һикерәү, ыргыу, ташланыу; броситься в воду һуға ыргыу; 3. (последить) тотонуу, керешәү, башлау; броситься на помощь ярзам итер-гә тотонуу; ◇ броситься в глаза күзгә ташланыу, күзгә салыныу; броситься в объятия косағына ташланыу; бросьте куйығыз әле!; кровь бросилась ему в го-лову башына кан югерҙе.

БРОСКИЙ прил. разг. күзгә бәрелә тор-ған, базык, асык.

БРОСОВЫЙ прил. прост. бер нәмәгә лә яракһыз, алама, насар; бросовой говар алама тауар; ◇ бросовая цена ком. тейе-шенән түбән хак; бросовые земли ташлан-дык ерҙәр.

БРОСОК м. (стремительное движение) ынтылыш, ыргылыу.

БРОШКА ж. брошка (кашлы булавка).

БРОШЮРА ж. брошюра (кескәй китап).

БРОШЮРОВАЛЬНЫЙ прил. брошюра-лау; брошюровальный станок брошюралау станогы.

БРОШЮРОВАТЬ несов. что, полигр. ки-тап төпләү, брошюралау.

БРОШЮРОВКА ж. см. брошюровать.

БРОШЮРОВЩИК м. брошюралаусы (кеше).

БРОШЮРОВЩИЦА женск. р. к брошю-ровщик.

БРУДЕРШАФТ м.: пить на брудершафт с кем брудершафт эсеү (дуслыкты ныгытыу өсөн эсеү).

БРУС м. 1. бурса (дүрт кырлы итеп ялаған агас, бүрәнә); 2. см. брусок 2.

БРУСКОВЫЙ прил. дүрт кырлы, ки-сәкле; брусковое мыло кисәкле һабын.

БРУСНИКА ж. кызыл көртмәле.

БРУСНИЧНЫЙ прил. кызыл көртмәле; брусничное варенье кызыл көртмәле ва-реньеһе.

БРУСОК м. 1. уменьш. от брус 1; 2. (то-чиленный камень) кайрак, беләү, яныуыс; 3. (дүрт кырлы) кисәк; брусок мыла бер кисәк һабын, һабын кисәге.

БРУСТВЕР м. воен. бруствер (дошман утынан һакланыу өсөн окоп алдына өйлә-гән балсык).

БРУТТО прил. неизм. и нареч. ком. бру-то (тауарзың улаковкаһы: йәшниге, кабы һ. б. менән бергә булған ауырлығы).

БРУЦЕЛЛЭЗ м. мед. бруцеллез (хайуан-дарза була торған йогошло ауырыу).

БРЫЖЕЙКА ж. анат. эс ярыһы, йыйыр-са.

БРЫЗГАТЬ несов. 1. чем сәсрәтәү, бөр-көү, һиптерәү; брызгать водой һуу сәсрә-тәү; 2. без доп. сәсрәү; искры брызжут оскондар сәсрәй; 3. что и без доп. һибәү, бөркөү; брызгать бельё кәргә һуу бөркөү; ◇ брызжет молодость йәшлек аңкып то-ра.

БРЫЗГАТЬСЯ несов. 1. чем сәсрәтәү, һиптерәү, бөркөү; 2. (друг на друга) сәс-рәтәшәү, һибешәү, бөркөшәү.

БРЫЗГИ только мн. сәсрәгән тамсылар, сәсрәмә, бөркөлгән һуу бөртөктәрә; вак кисәктәр, ярысқтар.

БРЫЗНУТЬ сов. 1. однокр. сәсрәтәп ебә-реү, тамызып куйу (чем-л.); сәсрәп ки-теү (о чем-л.); 2. (сильно политься) аты-лып (йәки сәсрәп) сығыу, бәрәү; брызнули слезы күз йәштәрә атылып сықты; 3. перен. балкыу, балкып китеү.

БРЫКАТЬСЯ несов. 1. тибәү; тыбырсы-ныу; 2. (брыкать друг друга) тибешәү.

БРЫКЛИВЫЙ прил. прост. тибеш-кәк.

БРЫНЗА ж. брынза (сыр).

БРЫСЬ межд. брес.

БРЮЗЖАНИЕ с. см. брюзжать.

БРЮЗЖАТЬ несов. мыжыу, мыжырау.

БРЮКВА ж. аңра шалқан, гәрәнкә, брюква.

БРЮКИ только мн. салбар.

БРЮНЕТ м. брюнет, кара сәсле кеше.

БРЮНЕТКА ж. брюнетка.

БРЮХО с. корһак, эс; ◇ ползгать на брю-хе перед кем корһағын ялау, ярамһакла-ныу.

БРЮШНА ж. анат. корһак ите; воспаление брюшины корһак итенен пешешәү.

БРЮШКО с. 1. уменьш.-ласк. от брю-хо; 2. (толстый живот) разг. шутол. күп-кән корһак; 3. эс, корһак (у животных и насекомых); бауыр, эс (у птиц).

БРЮШНОЙ прил. корһак, эс; брюшная полость корһак эсе; брюшной тиф мед. корһак тифе.

БРЯКАТЬ несов. см. брякнуть.

БРЯКНУТЬ сов. и однокр. разг. 1. чем и без доп. шалтырап (йәки сылтырап) китеү (йәки куйыу), шалтыратыу, шалтыратып (йәки сылтыратып) туйыу, сылтыратыу; брякнуть посудой һауыт-һаба шалтыра-тыу; 2. кого-что (с силой бросить, уро-нить) шап иттереп төшөрәү (йәки төшөрәп ебәреү), атып бәрәү; он брякнул на стол ключ ул аскысты өстәлгә атып бәрҙе; 3. что и без доп., перен. (необдуманно ска-зать) әйтеп һалыу; искиндырып туйыу; брякнул нектати урынһыз әйтеп һалды.

БРЯКНУТЬСЯ сов. и однокр. разг. лап (йәки тап) итеп барып төшәү, дөп итеп талыу.

БРЯЦАНИЕ с. см. бряцать.

БРЯЦАТЬ *несов.* 1. шылтырау, шыңғыр-зау, саңғырзау, сыңылдау; 2. *чем (вызывать звенящие звуки)* шылтырату, саңғырзату, дөңгөрзәтеу; \diamond **бряцать ору́жием** корал менән буркыту (*йәки* янау).

БУБЕН *м. см.* бубны II.

БУБЕНЕЦ *м.* шөңгөр (*баләкәй генә йомор-сак кыңғырау*).

БУБЕНЧИК *м.* *уменьш. от* бубенец; шөңгөрсә.

БУБЛИК *м.* бублик.

БУБНИТЬ *несов.* *что и без доп., разг.* мығырзау, бутылдау.

БУБНОВЫЙ *прил.* карт. бубий; бубнов-вая десятка бубий унлыгы.

БУБНЫ I *мн. карт.* бубий.

БУБНЫ II *мн. (ед. бубен м.)* шөңгөрлө барабан (*уйын коралы*).

БУБОН *м. мед.* биз ауыртыу (*култык асты, сандыр* *н. б.* биззәрзәң шешеп ауырыуы).

БУГАЙ *м. обл.* буға.

БУГОР *м. 1.* (*возвышение*) калкыу ер, калкыулык; 2. (*небольшая выпуклость*) түбәсәй, түмһәләк.

БУГОРОК *м. 1.* *уменьш. от* бугор; 2. *мед.* төйөрсәк, қабырсык (*туберкуләз менән ауырыған үпкәләгә каты шешектәр*).

БУГРИСТЫЙ *прил. 1.* калкыулыктар (*йәки түмһәләктәр*) менән капланған; 2. (*неровный*) кытыршы; тигезһез, сығынты-сағынтылы; **бугристый лоб** кытыршы маңлай.

БУДДИЗМ *м. рел.* буддизм, будда дине.

БУДДИЙСКИЙ *прил. рел.* будда, буддизм; буддийский храм будда храмы; буддийское учение буддизм тағлимәте.

БУДИСТ *м. рел.* буддист (*будда динен тотосу*).

БУДИЛЬНИК *м.* будильник.

БУДИТЬ *несов. 1.* *кого-что* уяту; *будить спящего* йоклаган кешенә уяту; 2. *что, перен.* уяту, кузғату, туззыру; **будить ненависть к врагу** дошманға карата нәфрәт уяту.

БУДКА *ж.* будка; железнодóрòжная будка тимер юл будкаһы; сторожевая будка карауылсы будкаһы.

БУДНИ *мн. 1.* эш көнө, тикәй (*йәки* ябай) көн; 2. *перен. (обыденная жизнь)* көндәлек (*йәки* ябай) тормош; 3. *перен. (безрадостная жизнь)* күнелһез, эс бошорғос бер төрлө тормош.

БУДНИШНИЙ, **БУДНИШНИЙ** *прил. 1.* ябай көн, көндәлек; тикәй (*йәки* эрһез-га) кейә торған (*об одежде и обуви*); **будничные дни** ябай көндәр; 2. *перен.* күнелһез, эс бошорғос бер төрлө; **будничная жизнь** эс бошорғос бер төрлө тормош.

БУДОРАЖИТЬ *несов. разг. 1.* *что (приводить в беспорядок)* туззыру, кутарыу, астын өскә килтерәу; 2. *кого-что (тревожить, возбудить)* бимазалау, тыныштырлау, борсоу, болокһотуу.

БУДОЧНИК *м. 1.* *разг.* карауылсы (*будка-кала карауылда тóроусы*); 2. *уст.* бутнишник (*революцияға тиклем Россияда будка әсендә поста тóроусы полицейский*).

БУДТО *союз 1.* *сравнит. (словно)* кеүек,

һымак, шикелле; әйтерһең, гүйә; *у вас такой вид, будто вы не поняли* һез аңламаған кеүек күренәһегез; 2. *изъяснит. разг. (что)* тип, икән, имеш, икән (*йәки* имеш) тип; «дай (=дәй); **говорят, будто ты скоро уезжаешь** һине тиззән китә имеш, тизәр; \diamond **будто бы** әйтерһең дә, гүйә; *как будто* шикелле, кеүек, һымак, әйтерһең (*дә инде*).

бүду, бүдешь и т. д. буд. вр. от быть.

БУДУАР *м.* будуар (*1.* *байзар йортонда катын-кыздарзың кунак кабул итеү бүлмәһе*; 2. *шул бүлмә әйберзәре*).

БУДУЩИЙ *прил. 1.* (*предстоящий*) буласак, алдағы, киләсәктөгә; **будущая встреча** буласак осрашы; 2. (*следующий*) киләһе; **на будущий год** киләһе йылға, йәренгә; **будущей весной** киләһе яз; 3. *в знач. сущ.* **будущее** с. киләсәк; **в недалёком будущем** якын киләсәктә; **светлое будущее** якты киләсәк; \diamond **будущее время** *грам.* киләсәк заман.

БУДУЩНОСТЬ *ж.* киләсәк, киләсәк көн; **блестящая будущность** якты киләсәк.

БУЕР *м. спорт.* буер, елкәнле сана.

БУЕРАК *м. обл.* йырын, йырғанак.

БУЖЕНИНА *ж. кул.* буженина (*бешкәнә суска ите*).

бужу наст. вр. от будить.

БУЗА *ж.* буза (*зсемлек*).

БУЗИНА *ж.* мәрүәр ағасы, өскат, айыу баланы.

БУЗИТЬ *несов. прост.* шау-шыу күтәрәу, дау куптарыу, тауыш сығару.

БУЗОТЁР *м. прост.* боласы, яньялсы, дау куптарыусы, шау-шыу күтәрәусе.

БУЙ *м.* буй, калкыуыс (*һай урынды, ау һалынған ерзе* *н. б.* күрһәтеу өсөн куйылған билдәләр).

БУЙВОЛ *м.* буйвол.

БУЙВОЛИЦА *ж.* инә буйвол.

БУЙНЫЙ *прил. 1.* (*склонный к драке; необузданный*) гауғасыл, которонко; һуғышкак; 2. (*смелый*) батыр, кыйыу; **буйный молодец** батыр егет; 3. (*бурный, порывистый*) көслө, кеүәтле, емергес; **буйный ветер** кеүәтле ел; 4. (*пышный — о растительности*) шәп (*йәки* котороп) үскән; **буйный рост трав** үләндрзәң котороп үсәүе.

БУЙСТВО *с.* котороноу, дыу куптарыу, яньял куптарыу.

БУЙСТВОВАТЬ *несов.* котороноу, дыу куптарыу, яньял куптарыу.

БУК *м.* бук (*ағас*).

БУКА *м. и ж. разг. 1.* (*фантастическое существо*) бапак, бокай; 2. (*о человеке*) кырыс, төйтөк, қаранғы сырайлы.

БУКАШКА *ж.* қорт, вак бөжәк.

БУКВА *ж.* хәрәф; прописная буква баш хәрәф; строчная буква бәләкәй хәрәф; \diamond **буква в букву** һүзмә-һүз; **соблюдать букву закона** закон хәрәфенән сыкмау.

БУКВАЛЬНО *нареч. 1.* (*дословно*) һүзмә-һүз; **перевести буквально** һүзмә-һүз төржемә итеу; 2. *разг. (действительно, на самом деле)* бына тап, ысын бына.

БУКВАЛЬНЫЙ *прил. 1.* (*дословный*) һүзмә-һүз; **буквальный перевод** һүзмә-

-һүз тәржемә; 2. (точный, прямой) тура, дәрәс; в буквальном смысле тура мәғәнә-һендә.

БУКВАРЬ м. алифба китабы.

БУКВЕННЫЙ прил. хәрәфләп, хәрәф менән; буквенное обозначение хәрәфләп билдәләү, хәрәф менән билдәләү.

БУКВОЁД м. ирон. хәрәф коло.

БУКВОЁДСТВО с. ирон. хәрәф коло булу.

БУКЕТ м. 1. букет, бер тотом, бер бәйләм; букёт цветов бер бәйләм сәскә; 2. үзәнә бер ес (йәки тәм); букёт чая сәйзеп үзәнә бер есе (йәки тәме).

БУКИНИСТ м. букинист (иске, тотолған һәм һирәк орай торған китаптар һатһусы).

БУКИНИСТИЧЕСКИЙ прил.: букинистический магазин букинистик магазин.

БУКЛИ мн. уст. кулсалап бөзрәләнгән сәс.

БУКОВЫЙ прил. бук; бұковое дерево бук ағасы.

БУКСА ж. ж.-д. букса (паровоздың, вагондың бағымын тәғәрмәс күсәрәнә бирә торған подишһниклә тартма).

БУКСИР м. буксир (1. баржаны йәки һалды тартып бара торған пароход; 2. һөйрәтөү арканы); ♦ взять на буксир кого буксиргә алыу (булышыу, ярҙам итеү).

БУКСИРНЫЙ прил. буксир; буксирный пароход буксир пароходы.

БУКСИРОВАНИЕ с. см. буксировать.

БУКСИРОВАТЬ несов. что тартып алып барыу, буксиргә алыу; пароход буксирует баржу пароход баржаны тартып алып бара.

БУКСИРОВКА ж. см. буксировать.

БУКСОВАТЬ несов. буксовать итеү.

БУЛАВА ж. 1. уст. сукмар (боронго хәрби корал); 2. спорт. булава (гимнастика яһау коралының исеме).

БУЛАВКА ж. булавка.

БУЛАВОЧНЫЙ прил. булавка; булавоочная головка булавка башы; ♦ с булавоочную головку энә осондай ғына, бик бәләкәй.

БУЛАНЫЙ прил. (о масти лошади) қола.

БУЛАТ м. уст. 1. (сталь) булат, корос; 2. перен. поэт. (меч) кылыс.

БУЛАТНЫЙ прил. уст. булат; булатный меч булат кылыс.

БУЛКА ж. булка, күмәс.

БУЛОЧНАЯ ж. икмәк магазине (йәки кибете).

БУЛОЧНИК м. уст. булка һатһусы, икмәк магазине хужаһы.

БУЛОЧНЫЙ прил. булка, күмәс; булочные изделия икмәк, күмәстәр.

БУЛТЫХ межд. в знач. сказ. разг. гөмбөрт, шаптыр, гөптөр, бығырт, сумбыр; он бултых в воду ул һыуга гөмбөрт.

БУЛТЫХАТЬСЯ несов. разг. см. бултыхнуться.

БУЛТЫХНУТЬСЯ, **БУЛТЫХНУТЬСЯ** сов. и однокр. сумбыр (йәки гөмбөрт) итеп төшөп китеү, султ итеп төшөү.

БУЛЫЖНИК м. һуйыр таш.

БУЛЫЖНЫЙ прил. һуйыр таш; булыжная мостовая һуйыр таш түшәлгән урам.

БУЛЬВАР м. бульвар.

БУЛЬВАРНЫЙ прил.: бульварный роман бульвар роман (мещан, обыкателдәр зауығына иғәп тотоп язылған роман).

БУЛЬДОГ м. бульдог (эт).

БУЛЬДОЗЕР м. тех. бульдозер (алдан тағылмалы зур төрән һымак кулайлама һәм шундай кулайламаһы булған трактор).

БУЛЬДОЗЕРИСТ м. бульдозерсе, бульдозерзә эһләүсе.

БУЛЬКАНЬЕ с. см. булькать.

БУЛЬКАТЬ несов. былт-былт итеү, бүлт-бүлт итеү, бүлкелдәү.

БУЛЬКНУТЬ сов. и однокр. былт итеп калыу, бүлт итеп китеү.

БУЛЬОН м. һурпа, ит һурпаһы.

БУМАГА I ж. 1. қағыз; бумага в линейку юллы қағыз; бумага в клетку шакмаклы қағыз; 2. (документ) қағыз, документ; 3. мн. бумаги (рукопись) қағыззар, языузар; разбирать бумаги языузар карау; ♦ остаться на бумаге қағызза ғына калыу, тормошка ашмау, үтәләмәй калыу; ценные бумаги киммәтле қағыззар.

БУМАГА II ж. уст. текст. кизе-мамык (мамык һәм унан тукылған әйберзәр).

БУМАГОМАРАТЕЛЬ м. разг. қағыз бысратһусы (йәкмәткәһез насар әсәрзәр, мәкәлләләр языусы).

БУМАГОПРЯДЕНИЕ с. уст. кизе-мамык иләү.

БУМАГОПРЯДИЛЬНЫЙ прил. уст. кизе-мамык иләү; бумагопрядильная машина кизе-мамык иләү машинаһы.

БУМАЖКА ж. 1. (клочок бумаги) қағыз киҫәге; қағыз; 2. уст. (бумажные деньги) қағыз аҫса.

БУМАЖНИК I м. (для денег) бумажник.

БУМАЖНИК II м. (рабочий) қағызсы (қағыз промышленносендә эһләүсе эһсе).

БУМАЖНЫЙ I прил. қағыз; бумажная фабрика қағыз фабрикаһы; ♦ бумажная волокита қағыз буткаһы.

БУМАЖНЫЙ II прил.: бумажная ткань кизе-мамык тукыма.

БУМАЗЕЙНЫЙ прил. бумазый; бумазейное платье бумазый күлдәк.

БУМАЗЕЯ ж. бумазый (тукыма).

БУМЕРАНГ м. бумеранг (Австралиядағы кәбиләләрзә кулланыла торған атыу коралы).

БУНКЕР м. 1. бункер (онтак нәмәләр һаклау, йәрәтөү өсөн махсус кулайлама); 2. с.-х. мөйәшә (комбайнда).

БУНКЕРОВАТЬ сов. и несов. что бункергә (йәки мөйәшәгә) тултырыу.

БУНТ I м. (мятеж) бола, сыуалыһ, бунт.

БУНТ II м. 1. (связка, кипа) кип, бәйләм; төргәк; бунт проволоки бер бәйләм тимер сыбык; 2. өймә, өйөм; бунты хлбика мамык өймәләре.

БУНТАРСКИЙ прил. бунтарь, бунтсы; бунтарские речи бунтарзәр һүзен һөйләү.

БУНТАРСТВО с. бунтарлек.

БУНТАРЬ м. уст. бунтарь, боласы, бунт сығарыусы.

БУНТОВАТЬ несов. бола (йәки бунт) күтәреү, бунт сығарыу.

БУНТОВЩИК м. боласы, бунт күтөрөүсө (йэки сыгарыусы).

БУНЧУК м. бунчук (1. *ист. элек Украина, Польша гетмандары, төрөк пашалары тарафынан власть билгеге итеп йөрөтөлгөн, бер башына ат койрого тагылган таяк*; 2. *муз. хәрби оркестрэрзэ музыка коралы*).

БУР м. (инструмент) ер бырауы.

БУРА ж. бура (натрий тозо).

БУРАВ м. тех. бырау.

БУРАВИТЬ несов. что быраулау, быраулап тишеу.

БУРАК м. обл. кызыл сөгөлдөр.

БУРАН м. буран.

БУРГОМИСТР м. бургомистр (кайны бер Европа илдәрендә кала башлыгы).

БУРДА ж. разг. бурьяк (тамһез эзерленген аш, тамһез болғансык эсемлек).

БУРДЮК м. муртай, турһык.

БУРЕВЕШНИК м. зоол. дауыл кошо.

БУРЕЛОМ м. собир. кумырыт, эләгет (ел йыккан, ел аузарған ағас).

БУРЕНИЕ с. см. бурить.

БУРЁТЬ несов. керәнләнеу, хоролануу, хоро төскө инеу.

БУРЖУА м. нескл. буржуа.

БУРЖУАЗИЯ ж. буржуазия; крупная буржуазия эре буржуазия; мелкая буржуазия вак буржуазия.

БУРЖУАЗНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ прил. буржуаз-демократик.

БУРЖУАЗНЫЙ прил. буржуаз; буржуазная печать буржуаз матбуғат; буржуазная демократия буржуаз демократия.

БУРЖУЙ м. разг. буржуй.

БУРЖУЙКА ж. разг. 1. буржуйка (катын-кыз); 2. (железная печка-временка) тимер мейес.

БУРИЛЬНЫЙ прил. быраулау; бурильная машина быраулау машинаы.

БУРИЛЬЩИК м. быраулаусы.

БУРИТЬ несов. что быраулау.

БУРКА ж. бурка (кавказлыларзың өҗ кейме).

БУРКАТЬ несов. что, разг. мығырзау, буркылдау.

БУРКИ только мн. бурки (аяк кейме).

БУРКНУТЬ сов. и однокр. что, разг. мығырзап (йэки буркылдап) куйуу.

БУРЛАК м. уст. бурлак (элекке заманда йылғала баржа тартыу эшендә зилләусе).

БУРЛАЦКИЙ прил. уст. бурлак; бурлацкая пёсня бурлактар йыры.

БУРЛАЧЕСТВО с. уст. бурлаклык, бурлаклык кәсебе.

БУРЛАЧИТЬ несов. уст. бурлаклык итеу, бурлак булып йөрөу.

БУРЛИВЫЙ прил. шарлап яткан (йэки торған, аккан); бурливая река шарлап аккан йылға.

БУРЛИТЬ несов. 1. урғыу, урғылыу, урғылып сығыу (йэки ағыу, кайнау), шарлау; вода бурлит в котле казанда һыу урғылып кайнай; 2. перен. (проявлять возбуждение) кайнашыу, геу килеу.

БУРМИСТР м. ист. бурмистр (крепостной право заманында помещик биләмәһен идарә итеүсә, староста).

БУРНЫЙ прил. 1. (с бурями) дауыллы, елле-дауыллы; бурная погода елле-дауыллы һауа; 2. (бушующий) которонған, геу-ләп (йэки дөрләп) торған, ташкын; бурное море которонған дингез; 3. перен. кеүәтле, көслә; бурные аплодисменты көслә жул сабыузар.

БУРОВАТЫЙ прил. керәнһыу.

БУРОВОЙ прил. быраулау; буровая скважина быраулау скважинаһы; буровой мастер быраулау мастере.

БУРСА ж. ист. бурса (дини мәктәп, шул мәктәптә укыусылар өсөн дөйөм торлак).

БУРСАК м. ист. бурсак (бурсала укыусы).

БУРУНДУК м. элгәһейк.

БУРЧАТЬ несов. разг. 1. что и без доп. мығырзаныу, мөңгөртәу, буркылдау; бурчать себе под нос танау астынан мығырзанып ултырыу; 2. кутырзау, көгөртәу; в животе бурчат безл. эс кетәрзәй.

БУРЫ мн. бурзар (Көнъяк Африкаға барып урынлашыусы Европа колонистәренең токомо).

БУРЫЙ прил. куныр, керән; хоро; бурый конь керән ат; бурый медведь хоро айну; ◇ бурый уголь керән күмер.

БУРЬЯН м. собир. карағура (кий үләне).

БУРЯ ж. 1. дауыл, ғәрәсәт, ел-дауыл, буран; бурей повалило деревья безл. дауыл ағастарзы йыгып бөткән; 2. перен. дауыл; буря восторгов геу килеп кыуанышыу; ◇ буря в стакане воды юк нәмегә дыулау, яндырайлануу; магнитная буря см. магнитный.

БУРЯТ м. бурят.

БУРЯТКА ж. бурят катын-кызы.

БУРЯТСКИЙ прил. бурят, Бурятия; бурятский язык бурят теле.

БУРЯТЫ мн. буряттар.

БУСИНА ж. мәрйен бөртөгө, бер бөртөк мәрйен (йэки кытай, тейме).

БУССОЛЬ ж. (измерительный прибор) буссоль (мөйөш үлсәу коралы).

БУСЫ только мн. муйынсақ, муйынса, кытай; коралловые бусы мәрйен.

БУТ м. (строительный камень) бут ташы (төзөү өсөн кулланыла торған йомшақ ак таш).

БУТАФОРΙΑ ж. в разн. знач. бутафория (спектакль өсөн кәрәк булған йәһалма йорт йыһаздары, һауыт-һаба, корал һ. б. эйберзәр, шулай ук магазиндәр витринаһына ысын предметтар урынына күргәзмә итеп куйылған йәһалма тауарзәр, эйберзәр).

БУТЕРБРОД м. бутерброд.

БУТИТЬ несов. что и без доп., тех. бут ташынан һалыу.

БУТОН м. сәскә бөрөһө (йэки төймәһе).

БУТСЫ только мн. спорт. бутсы (футбол уйнау өсөн махсус ботинка).

БУТУЗ м. разг. бүкән, бужмантай.

БУТЫЛКА ж. шешә, бутылка.

БУТЫЛОЧНЫЙ прил. бутылка; бутылочное стекло бутылка быялаһы.

БУТЫЛЬ ж. зур шешә.

БУФЕР м. буфер (1. каты бәреләүзән һаклау өсөн ике араға, мәс. вагондар араһына,

жуйыла торган пружиналы диск; 2. перен. бер-береһенә дошман булған ике яқтың бәреһешен, көрәшһен йомшартыуысы группа, дәүләт).

БУФЕРНЫЙ прил. прям. и перен. буфер; буферное сцепление вагонов ж.-д. вагондарзы буфер менән тағыу; буферное государство полит. буфер дәүләт.

БУФЕТ м. буфет.

БУФЕТНЫЙ прил. буфет; буфетная стойка буфет өстәле.

БУФЕТЧИК м. буфетсе.

БУФЕТЧИЦА женск. р. к буфетчик.

БУФФ прил. неизм. театр. көлкө, мәрәкә.

БУХ межд. дөп, шап, шарт, гөрҗ, гөрҗ, султ; он бух в воду ул һуыға султ итеп барып төштө.

БУХАНКА ж. буханка (икмәк).

БУХАТЬ несов. см. бұхнуть.

БУХАТЬСЯ несов. см. бұхнуться.

БУХГАЛТЕР м. бухгалтер.

БУХГАЛТЕРИЯ ж. бухгалтерия.

БУХГАЛТЕРСКИЙ прил. бухгалтер, бухгалтерия; бухгалтерский учёт бухгалтерия исәбе.

БУХНУТЬ I сов. и однокр. разг. 1. гөпөлдәү, дөңкөлдәү, гөрһөлдәү; бұхнула пушка пушка гөрҗ итеп калды; 2. чем (ударить) гөп (йәки дөп, шап, шарт, гөрҗ, дарҗ, дөңк) иттереп һуыу (йәки төшөрөү, ташлау); 3. что и без доп., перен. эйтеп һаһуу, ыскындырып ебөрөү.

БУХНУТЬ II несов. бүртеү, бүртенеү, шешенеү.

БУХНУТЬСЯ сов. и однокр. разг. лап (йәки шап) итеп барып төшөү, гөрҗ итеп калыу (йәки барып төшөү); он бұхнулся в воду ул һуыға шап итеп барып төштө.

БУХТА ж. геогр. бухта (диңгез култығы).

БУХТЫ-БАРАХТЫ: с бұхты-барахты прост. айышына төшөnmәй, уны-быны уйлап тормай, уйлап-нитеп тормастан.

БУЧА ж. прост. бола, ызғыш-талаш, тауыш; поднять бучу тауыш күтәрөү.

бучу наст. вр. от бутить.

БУШЕВАТЬ несов. I. (о стихии) ярыу, ыжғырыу, которонуу; мөре бушует диңгез которона; 2. перен. (о чувствах) ярыу, ташып барыу; 3. разг. (буйствовать) тулау.

БУШЛАТ м. бушлат (кейем).

бүя, бую и т. д. род., дат. п. и т. д.

ед. от буй.

БУЯН м. яһъялсы, боласы, дау куптарысуы.

БУЯНИТЬ несов. яһъял сығарыу, дау куптарыу, ғауға сығарыу.

Бы частица, образует условное наклонение I. (со значением предположительной возможности) булда, =ар (=эр, =ор, =өр, =ыр) ине; =р ине; жил бы он, не зная заботы бер кайғыһыз йәшәр ине; я бы поехал мин булһам, барыр инем; 2. (со значением пожелания) =һаң (=һәң) ине, =рға (=ргә) ине; почитать бы немногө өз генә укып алырға ине; одһим бы глазом поглядеть бер генә күрөп калырға ине; ей бы жить да жить уға йәшәрғә лә йәшәрғә ине әле; 3. (со значением просьбы) =һаңсы (=һәңсе), =һағызсы (=һәғезсе); =р инен,

=р инеғез; сходить бы тебе к врачу врачка барып килер ине; ты бы поговорил с ней уның менән һөйләштер инен; отдохнулы бы вы немногө әзәрөк ял итеп алыр инеғез; ◇ будто бы см. бұдто; ёсли бы см. ёсли.

БЫВАЛО частица в знач. вводн. сл. торғайны, була торғайны, булған сактар бар ине, булғылай ине; =р ине; сядет, бывало, и начнёт что-нибудь рассказывать ултырыр за берәр нәмә һөйләй башлар ине.

БЫВАЛЫЙ прил. разг. I. (много видавший, испытавший) күргән, күште күргән; он человек бывалый ул күште күргән кеше; 2. (случившийся прежде, привычный) булған, әлек тә булғылаған; гәзәттәгә, гәзәттә була торған.

БЫВАТЬ несов. в разн. знач. буһуу; булғылау (многokr.); заседания месткома бывают раз в неделю местком ултырышы азнаға бер тапкыр була; он часто бывает в театре ул театрза йыш кына була; егө дома не бываёт ул өйзә булмаһ; бываёт и так шулай за булғылай; с ним это бываёт уның менән кайһы берзә шулай булғылай; ◇ как не бывало әсәрә лә калманы, эзе лә калманы, булмаған да кеүек; как ни в чём не бывало бер нәмә лә булмаған кеүек; бер нәмә лә булмағандай; ничу́ть не бывало см. ничу́ть; (э́тому) не быва́ть! (был) булмаҗ!

БЫВШИЙ I. прич. булған; 2. прил. әлекке; бывший директор әлекке директор.

БЫК м. үгез; конан үгез (двух-трёх лет); дүнөн үгез (трёх-четырёх лет); ◇ брать бык за рога см. брать; здоров как бык үгез кеүек таза; уперся как бык кирелөндө.

БЫКЙ мн. (ед. бык м.) күпер бағанаһы.

БЫЛИНА ж. лит. былина (батырзар тураһында рус халык эпик йыры).

БЫЛИНКА ж. үлән һабағы.

БЫЛО (без ударения) частица =ған (=гән, =қан, =кән) ине; ғына тигәнә; =ғас (=ғас, =кас, =кәс) икәс; я было совсем собрался идти, да раздумал мин барырға йыйынып бөткәс икәс, күре уйланым; он чуть было не упал ул сак колап китмәне; он чуть было не испортил дела ул эште бозоп ебарә яззы.

БЫЛОЙ прил. I. әлекке, бороңго, үткән, булған; в былые годы әлекке йылдарза; былбе счастье үткән бәхет; 2. в знач. суц. былбе с. үткән; вспоминать о быллом үткәндәрзә искә төшөрөү.

БЫЛЬ ж. булған хәл, булған эш; это былль, а не сказка был булған хәл, әкиәт түгел.

БЫСТРИНА ж. һөүән, шаршы.

БЫСТРОГЛАЗЫЙ прил. йылғыр күзле, югерек күзле; быстроглазая девочка йылғыр күзле кыз.

БЫСТРОНОГИЙ прил. югерек, еләк; быстроногий конь югерек ат.

БЫСТРОТА ж. тизлек, шөплек, йылдам, лык, йәһәтлек; с быстротой молнии йәшен тизлегендө.

БЫСТРОТЁЧНЫЙ прил. уст. тиз үтеп китә торған; быстротёчное время тиз үтеп китә торған вақыт.

БЫСТРОХОДНЫЙ прил. тиз (йәки шәп) йөрөшлө; елгер; быстроходный катер тиз йөрөшлө катер.

БЫСТРЫЙ прил. 1. шәп, тиз, йор; быстрое течение ағын, шәп ағыу; быстрая речь шәп һөйләү; 2. (проворный) өлгөр, етез, йылғыр, йылдам.

БЫТ м. тормош; көндәлек тормош, көнкүреш; современный быт хәзәрә тормош; домашний быт йорттағы көндәлек тормош; нбый быт яңы тормош.

БИТИЕ с. 1. филос. йәшәйеш, бәтәбарлык, объектив ысынбарлык; 2. (жизнь) йәшәү; движение есть форма бития материя хәрәкәт материяның йәшәү формаһы.

БИТНОСТЬ ж.: в битность... сағында, ...булған вақытта.

БИТОВАТЬ несом. йәшәү, йәшәп килеү; булуу.

БИТОВОЙ прил. көнкүреш; бытовые условия көнкүреш шарттары.

БЫТЬ несом. 1. (являться, иметься) булуу, бар булуу; у него был сын уның улы бар ине; я буду дома мин өйзә булырмын; 2. булуу; кнйги были в шкафу китаптар шкафта ине (йәки булған); вчера был дождь кисә ямғыр яузы (йәки булды); 3. (приходить, приезжать) килеп етеү; он и сам скоро будет ул үзе лә тиззән килеп етер; 4. ярзамсы кылым формаһында кулланыла; 1) эйә менән исемдән килгән хәбәрзә бәйләүсе булып, мәс. он был раббичи ул эшсе булған; 2) төшөм дәрәжәһендәге кушма кылымдар яһағанда, мәс. он был болән ул сирле ине; 3) килгәск заман хәбәр кылым яһағанда, мәс. я буду играть мин уйнармын; < будь что будет ни булһа ла булыр; ни булһа, шул булыр; ни генә булмаһын; было не было! бәткән баш бәткән!; быть заодно с кем бер һүззә булуу; (и) был таков см. таков; как быть? ни эшләргә?, нисек итергә инде?; так и быть ярай улай булғас; эйзә шулай булһын.

БЫТЬЕ с.: житье-бытье хәл-әхүәл, ғүмер итеү, көнкүреш, тормош.

БЫЧАЧИЙ, БЫЧИЙ прил. үгез; бычачий рог үгез мөгөзө.

БЫЧОК I м. (молодой бык) үгез бызау. йәш үгез; < быть бычку на верёвочке үгез бауға элгәсәк (берәй кеһенең хокуғының сикләнгән, иркенең юғаласағын белгертеп айтла).

БЫЧОК II м. (рыба) үгезбалык.

бью(сь), бьешь(ся) и т. д. наст. вр. от быть(ся).

БЮВАР м. бювар (конверт һ. б. кағыззар һалып йөрәтә торған килтергәс кағыз куйылған папка).

БЮДЖЕТ м. бюджет; государственный бюджет дәүләт бюджете; годово́й бюджет йыллык бюджет; < выйти из бюджета тейешенән артык расход тотуу, саманан тыш расходлануу.

БЮДЖЕТНЫЙ прил. бюджет; бюджетный год бюджет йылы.

БЮЛЛЕТЕНЬ м. бюллетень (1. берәй эш, вакиға тураһында кыска рәсми белдерү; 2. берәй учреждениенең вақытлы матбуғаты; 3. һайлау кағызы; 4. разг. ауырыу булуу сәбәпле вақытлыса эшкә яракһызлык тураһында врач тарафынан бирелгән кағыз).

БЮРО I с. нескл. бюро; бюро райкома райком бюроһы; справочное бюро белешмәләр бюроһы.

БЮРО II с. нескл. (конторка) өстәл (азышыу өсөн).

БЮРОКРАТ м. бюрократ.

БЮРОКРАТИЗМ м. бюрократизм.

БЮРОКРАТИЧЕСКИЙ прил. бюрократтарса; бюрократическое отношение к делу эшкә бюрократтарса карау.

БЮРОКРАТИЯ ж. собир. бюрократтар, чиновниктар.

БЮСТ м. 1. (скульптура) бюст (күкрәккә йәки билгә хәтле алынған кеһе һүрәте); 2. (женская грудь) катын-кыз күкрәге (йәки туһе).

БЮСТГАЛЬТЕР м. бюстгальтер.

БЯЗЕВЫЙ прил. бәз.

БЯЗЬ ж. бәз (тужыма).

В

В предлог 1. с вин. п. (при обозначении направления действия — на вопрос «куда?») =ға (=гә, =ка, =кә); войти в дом өйгә инеү; поступать в университеткә кереү; вступить в партию партияға кереү; 2. с вин. п. (при обозначении изменения вида, состояния) =ға (=гә, =ка, =кә); превратить в пар парға (йәки быуға) әйләндереү; изорвать в клочья вак киҫәктәргә өзгөләү; 3. с вин. п. (при обозначении игры): играть в шахматы шахмат уйнау; играть в футбол футбол уйнау; 4. с вин. п. (при указании на кратность соотношений) тапкыр, кабат, мәртәбә; в три раза төлше өс тапкыр калынырак; в два раза меньше ике мәртәбә бәләкәй; 5. с вин. п. (при указании на сходство) тас; ребенок весь в отцә бала тас атаһы, һуйған да каплаған атаһы, атакас, атас; 6. с предл. п. (при обозначении ме-

ста — на вопрос «где?») =да (=дә, =за, =зә, =ла, =лә, =та, =тә); эсендә; жить в Уфә Өфөлә йәшәү; 7. с предл. п. (при обозначении избытка, преизущества, недостатка или разницы в отношении каких-л. предметов, явлений) =да (=дә, =за, =зә, =ла, =лә, =та, =тә); разница в годах йәштә айырма; ошибка только в пяти копейках хата биш кенә тиндә; просчет в рублях бер һумға янылышыу (йәки янылыш иҫәпләү); 8. с предл. п. (при перечислении в сочет. с числ.) =нан (=нән); в-третьих өсөнсөнән; в-пятых бишенсөнән; 9. с вин. п. и предл. п. (при определении внешних признаков, свойств, состояния, вида чего-л., указании количества, размера, веса) =лы (=ле), =лык (=лек); рисунок в красках буяулы һүрәт; тетрадь в клетку шакмаклы дәфтәр; комната в двадцать метров егерме метрлы бүл-

мә; вѣсом в одну тонну бер тонналы, бер тонналык; ценой в три рубля (хаки) ес һумлык; 10. с вин. и предл. п. (при обозначении времени — на вопрос «когда?») «да (=дә, «за, «зә, «ла, «лә, «та, «тә); в январѣ гинуарза; в 1917 году 1917 йылда; в понедельник төш ваҡытында; в тот день шул көндө; в прошлом году үткән йылда; в двадцатом вѣке егерменсе быуатта; \diamond в качестве сифатында; в конце концов аҙаҡкы сиктә; в насмѣшку көлкө өсөн, кызык өсөн; в разбивку аралаштырып, ара калдырып; в слѹчае, если... була калһа; в том числе шул иҫәптән; в течение эсендә, ваҡыт эсендә.

В= (ВО=, ВЪ=) приставка, аңлатып килә; 1) эш, хәрәкәттең эскә ҡарай юнәлтелгәнән, мәҫ. **вбежать** югереп килеп инеү; **вдохнуть** тынды эскә тартыу; 2) на предлогы менән эш, хәрәкәттең юғарыға табан юнәлтелгәнән, мәҫ. **вбежать** на... югереп менеү; 3) башкарылған эш, хәрәкәттен тәрәнлеген, мәҫ. **всмотрѣться** ныклап ҡарау.

ВАГА ж. 1. спец. (большие весы) вага (ауыр нәмәләргә үлсәгәндә кулланыла торған зур үлсәу); 2. (жирдь) һалмауыр (ауыр айберзәргә күтәрүгә кулланыла торған ҡартә, бүрәнә).

ВАГОН м. вагон; товарный вагон тауар вагоны; багажный вагон багаж вагоны.

ВАГОНЕТКА ж. вагонетка (өҫтө асык кескәй вагон).

ВАГОННЫЙ прил. вагон; вагонная ось вагон күсәрә.

ВАГОНОВОЖАТЫЙ м. трамвай йөрөтөүсе.

ВАГОНОРЕМОНТНЫЙ прил.: вагоноремонтные мастерские вагондар ремонтлау мастерскойары.

ВАГОНСТРОИТЕЛЬНЫЙ прил.: вагоностроительный завод вагондар эшләү заводы.

ВАГРАНКА ж. тех. вагранка (суйын һәм төслө металдар иретеү мейесе).

ВАГРАНЩИК м. вагранщик (вагранканы хезмәтләндерүсе эше).

ВАЖНИЧАТЬ несов. разг. эреләнеү, ҡәперенеү, көзрәйеү, кукрайыу.

ВАЖНО нареч. 1. (с важным видом) эреләнеп; 2. в знач. сказ. мөһим, әһәмәтлек; это очень важно был бик мөһим.

ВАЖНОСТЬ ж. 1. мөһимлек, әһәмәтлек; важность вопроса мәсьәләләң мөһимлегә; 2. (горделивость) эре киәфәт, кукырлык, эрелек; \diamond великая важность, эка важность бик иҫ китерлек түгел, иҫән киткән икән.

ВАЖНЫЙ прил. 1. мөһим, әһәмәтлек, ҡәрәкле; важный вопрос мөһим мәсьәлә; 2. (горделивый) эре, купы, кукыр; с важным видом эре киәфәттә; \diamond важная персона эре кеше.

ВАЗА ж. ваза.

ВАЗЕЛИН м. вазелин.

ВАЗЕЛИНОВЫЙ прил. вазелин; вазелиновый; вазелиновое мыло вазелинлы һабын.

ВАКАНСИЯ ж. буш урын, вакансия.

ВАКАНТНЫЙ прил. буш; вакантный место буш урын.

ВАКСА ж. вакса.

ВАКХАНАЛИЯ ж. 1. вакханалия (боронго Римдә вино һәм күңел асыу аллаһы Вахх хөрмәтенә аһалған байрам); 2. перен. (orgia) эскелек, эсеп типтереү.

ВАКЦИНА ж. мед. вакцина (йоғошло ауырыуларға ҡаршы һаҡлык прививкаһы яһау өсөн кулланылған препарат).

ВАЛ I м. 1. вал; крепостной вал крепость валы; 2. (волна) зур тулҡын; \diamond огневой вал воен. ҡөслө ут (йәки атыш).

ВАЛ II м. тех. вал, ясма (терәктәрҙә эйләнүсә һәм хәрәкәтте уның менән байла өлөштәргә биреүсә төрлө механизмдарҙағы кулса).

ВАЛЁЖНИК м. собир. лапы, кнҫкә, ятык.

ВАЛЁК м. 1. валёк (туңарак ағас йәки металл бурса); 2. (в упряжи) вәлүк, тейәк; 3. (часть весла) ишкәк һабы; 4. (бельевой) сәпәмә, бәләк, кер тукмағы; кер тәгәрәт-кес.

ВАЛЕНКИ мн. (ед. вәленок м.) быйма.

ВАЛЕНТНОСТЬ ж. хим. валентлек (атомдың башка атомдарың билдәлә бер һаны менән берләшеү һәләтлегә).

ВАЛЕРЬЯНА ж. бот. валерьян, бесәй үләне (дарыу үләне).

ВАЛЕРЬЯНКА ж. разг. валерьян дарыуы.

ВАЛЕРЬЯНОВЫЙ прил. валерьян; валерьяновые капли валерьян дарыуы.

ВАЛЁТ м. карт. валет (кәрт).

ВАЛИК м. 1. уменьш. от вал II; 2. валик (дивандың ике як башындағы йоморо мөндәрзәрә).

ВАЛИТЬ I несов. 1. кого-что (сбрасывать, опрокидывать) йығыу, қолатыу, ауна-тыу; ураған валил дәрәвья ғәрәсәт ағастарзы йыжқан; 2. что, разг. (складывать, бросать в беспорядке) тырым-тыражай ташлау, бырақтырыу; 3. что, разг. аузарыу, яһпарыу; валить вину на когә-либо ғәйепте кемгә булһа ла аузарыу; \diamond валить всё в одну күчу бөтәһән бергә бугау, барыһын бер ергә бырақтырыу; валить с большой головы на здоровую см. большой; валить чөрес пень колоду илкә-һалкы ғына эшләу.

ВАЛИТЬ II несов. 1. разг. ағылыу; на-род валил на площадь халык майзанға ағылды; 2. (подниматься, падать и т. п. густой массой) борҡорап сығыу; койоп (йәки баҫып, кутара) ағыу (о снеге); из трубы валил дым торбанан борҡорап төтөн сықты; \diamond валим валить см. валом.

ВАЛИТЬСЯ I несов. 1. йығылыу, қолау, ауыу; валиться набок ҡабырғаға ауыу; 2. (разрушаться) емерелеу, ауыу, ишеләу; \diamond валиться с ног аяктан ағыу; арып йығылыу (от усталости); рабәта валитса из рук эшкә кул бармай.

ВАЛИТЬСЯ II несов. см. валить II.

ВАЛКIJ прил. аунак; вәлкәя ләдка аунак кәмә; \diamond ни шәткә ни вәлкә яжшы ла түгел, насар за түгел.

ВАЛОВОЙ прил. тулай, тулайым; бар-лык, бөтә; валовой дохәд тулай килер; валовой сбор зернә игендең барлык йыйымы.

ВАЛОМ нареч.: валом валить ағылып (йәки әркелеп, ябырылып) килеү.